

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Jerikó ostroma. II. Szász Domokos. — A cameraticum per vezetésére kiküldött bizottságra vonatkozó hivatalos adatok. Nagy Péter, Bodor Antal. — A cameraticum ügye a parlament előtt. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Külföld. — A világ folyása. — Tárca: Ének. Szárazságkor. Kálmán Farkas. — Különfélék.

JERIKÓ OSTROMA.

Kolozsvár, 1882 márcz. 3.

II.

olytassuk a hadi szemlét. Mitrovich barátom, mint az ostromló tábor egyik vezére, a megállapított haditerv szerint, a strategia szabályainak megfelelően, útegeinek összes erejével, első sorban az ostromlott vár külső védfalainak s töltéseinek szétrobbantását kíséri meg. Ezek a védfalak s töltések azon törvények, melyek által a zsinat az egyetemes egyház alkotmányos szervezetét állapította meg. Szerinte ezek az élet realis érdekeivel, a gyakorlatiasság követelményeivel szemben, annyira eszményi légkörben, olyan magos képzeleti világban mozgók, hogy még a legvérmesebb reményekkel táplálkozó is titkos mosolylyal vallja be, hogy csak nagy részének megvalósítására még csak gondolni sem lehet, s az egész alkotás bizonyos nagyzást negélyező mozgolódás színében tűnik föl, holott a protestáns egyház eddig abban kereste becsületét, hogy egy tehetségéhez mért kis kört fogjon föl, s meg sem kísértette oly palota építését, mely legfőlebb a jövő század protestantismusa számára való, de a melynek ez idő szerint fölépítése erejét kézzelfoghatólag fölülmulja.

Hát bizony az ily támadás a lerakott védfalak közül aligha megrepszett egyetlen egyet is. Mitrovich barátomnak e bombája legfőlebb nagyot csattan, de nem tesz semmi kárt, mert nincs — maga va.

Meggyőződésem szerint az az idealis irány, mely zsinati törvényhozásunk e körén végig vonúl, az egyházi törvényhozás természetében fekvő, s így annak szükségképeni ösmertető jegye, nem árny-, sőt ellenkezőleg fényoldala. A keresztyén egyház főséges volta, a civilizaciót nemes irányban fejlesztő s vezérlő hatalmának titka épen abban rejlik, hogy tekintete soha se tapad csupán a szűkterű jelen követelményeire, hanem bepillant a jövőndöbe, egyengeti annak útjait, kijelöli az irányt, melyben haladni, a czélt, mely felé törekedni kell, s így, kisebb vagy nagyobb mértékben, de mindig eszményi magaslatocon haladó. Az egyház legelső s legnagyobb törvényhozója, a Krisztus is ily eljárást követett, midőn oly törvényeket proclamált, oly czélokat revelált, melyek messzire túlszárnyalták korának pillanatnyi szükségzeit, practicus érdekeit, sőt tényleges erejét. És mi lön az eredmény? Talán az a pessimistikus csüggetettség, a lehetetlennel való vívódás sikertelenségének leverő, megbénító érzete, melynek Mitrovich barátom ad hangot? Ellenkezőleg épen azon magosrendű czélok, melyeket proclamált, lettek a lelkek számára a „vis motor“, mely életre kelté a szunnyadó erőket, csodálatos zsi bongásba hozta az addig alvó vért s nagy szabású alkotások új korszakát nyitotta meg.

A mi zsinatunk is, midőn törvényhozói intézkedéssel az adott helyzet szűk körét túlszárnyalta s bepillantott a jövőndöbe is, midőn alkotmányos intézményeinek sorába fölvetett olyanokat is, melyeknek megalkotása s életre hi-

Lapunk mai számához van mellékelve Tauffer Ferencz, megkereskedő, árjegyzéke.

vása — első tekintetre — rendelkezés alatt álló erején túlhaladónak tűnik föl, bátran ki merem mondani, a Krisztus szentelt nyomdokaiba lépett, hivéül vallván s bizonyítván magát azon ideális iránynak, mely a krisztusi példaadás hatása folytán a keresztyén egyház törekvéseit — kimagasló korszakaiban — mindig jellemzé. Sőt nem egy példa tanúsítja, hogy nemcsak az egyház, hanem az államok politikai törvényhozásának ideális iránya is előre be sem láthatott nagyszerű eredményekkel lőn igazolva. A sok példa közül csak egyre hivatkozom. Br. Eötvös József 1868-ban a népoktatási törvényt, az akkori tényleges helyzettel szemben, oly ideális méreteken concipálta, hogy még a legvérmesebb reményű emberek is kételkedve pillantanak rá; az oly gondolkodású emberek pedig, mint Mitrovich barátom, nyíltan kimondták, hogy a törvény intézkedéseinek s követelményeinek legnagyobb része a kegyes óhajások meg nem valósúlható regiojába tartozik. És az eredmény nyilvánvalóan bizonyítja, hogy nem ezeknek volt igazuk, hanem Eötvösnek, az idealistának. Az a törvény Magyarország népoktatásának történetében egy új korszaknak lőn megnyitója, mert túlzás nélkül állítani merem, hogy azóta, alig 14 rövid év alatt, hazánkban a népnevelés terén a haladás nagyobb, mint volt az előtt egy század alatt. Pedig még most is távol vagyunk attól, hogy az a törvény, a maga teljességében, valósággá vált volna.

Meg vagyok győződve, hogy a mi zsinati törvényhozásunk ideális irányát is igazolni fogja az eredmény s be fog következni az idő, midőn a kételkedő Tamások remegve borúlnak le az Úr színe előtt s hallani fogják a megdicsőültnek ajkairól a szeliden feddő szót: „Te azért hittél, mert láttál; boldogok azok, kik nem látnak s mégis hisznek.“

Szász Domokos.

A cameraticum-per vezetésére kiküldött bizottságra vonatkozó hivatalos adatok.

(A törvényhozás f. évi marc. 3-iki ülésében beterjesztette b. Kemény Gábor. főgondnok.)

A magyar országgyűlés mélyen tisztelt képviselőházának 1882 febr. 15-dikén tartott ülésében az államkincstár és egyházkerületünk között a cameraticum beneficiumok ügyében kötött pöregyesség fedezeti portjának tárgyalása alkalmával a képviselőház egy tagja által és törvényes autonomiánkkal meg nem egyeztethető módon, oly támadás intéztetvén pörintéző bizottságunk három tagja, névszerint dr. Jenei Viktor, dr. Kolozsvári Sándor és dr. Szász Béla ig. tanácsosok ellen s ozzel közvetett módon áll. ig. tanácsunk és egyházkerületi közgyűlésünk ellen is, mely a közvéleményt félrevezetheti: állandó ig. tanácsunk kötelességének ismeri az ügy való állásának hivatalos adatok szerinti földerítését.

1. Az erdélyi ev. ref. egyházkerület b. e. nemzeti fejedelmek által alapított kamarai javadalnak évezetében

1698-an kezdve egyoldalú kormányi intézkedések által rövidítettvén, azóta minden alkalmat megragadott a Leopoldi oklevél által biztosított jogának érvényesítésére s a majdnem kétszáz éves sérelem orvoslását az 1867-iki alkotmányos átalakulás idején b. e. Eötvös József m. kir. vallás- és közokt. miniszter urhoz 351—1867 sz. a. tett fölterjesztéssel is megkísérlette, mire nevezett miniszter úr 23014—1869 sz. leiratában elősmerte az egyházkerület követelésének jogos voltát s értesítette az akkori egyházi szervezet szerint még fennállott egyházi főtanácsot, hogy az ügyet illetékes elintézés végett, meleg ajánlattal, áttette a pénzügyminiszter urhoz.

2. A m. kir. pénzügyminiszter úr több rendbeli sürgető felterjesztésünk után, 1873—1045 sz. a. az egyházkerületet rendes pörre utasította.

3. Az egyházkerületi közgyűlés erre 1874—31 jk. sz. határozatával utasította az időközben megváltoztatott egyházi szervezet szerint a főtanács helyébe lépett áll. ig. tanácsot a rendes kereset megindítására.

4. Az áll. ig. tanács még ekkor is óhajtván az ügy lehető békés elintézését, ily értelemben 1876—1090 sz. a. újabb felterjesztést intézett a magas kormányhoz.

5. A m. kir. vall. és közokt. miniszter úr 1877—13432 sz. a. értesítette az áll. ig. tanácsot, hogy a pénzügyminiszter úr 1877—13919 sz. alatti átiratában kijelenté, miszerint 1873-ik évi elutasító határozatához ragaszkodik.

6. Az egyházkerületi közgyűlés 1878—105-ik jk. sz. a. újlag utasította az áll. ig. tanácsot a pör megindítására s fölhatalmazta egyszersmind, hogy a pörvitel költségeinek és jutalmazásának módokat, utólagos jelentéstétel kötelezettsége mellett állapítsa meg.

7. Az áll. ig. tanács ennek következtében 47—1879 sz. a. bizottságot küldött ki a pör hol és mily feltételek melletti megindítása iránt javaslattételre, nevezetesen véleményadásra:

- a) mely forum előtt indítandó meg a pör?
- b) ügyvéd vagy bizottság által vezetendő-e a pör?
- c) minő munkadíj biztosítandó a pör vezetéséért.

8. A kiküldött bizottság jelentésének tárgyalása rendjén az áll. ig. tanács 1879 ápril 6-án tartott nagy gyűlésben (jelen voltak: Nagy Péter püspök és kir. tanácsos, mint elnök; br. Bánffy Albert főgondnok, br. Bánffy Dániel, Lészai Ferencz, Gyarmathy Miklós, dr. Jenei Viktor, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Béla ig. tanácsosok, Bodor Antal titkár, Szabó Ádám számvető és Balogh György, a consultativum votummal bíró ügyvéd) elhatározta:

a) hogy a pör Budapest városi kir. törvényszék előtt indítandó meg;

b) hogy a pörvitelnél egyházkerületünket „oly egyénekből alakítandó bizottság képviselje, kiknek mind jelleme, mind szakértelme teljesen megbízható és a kik az egyházkerület levéltárát folyvást használhatják, mert a per hosszú időn át bonyolódott előadatai, az öszszeg nagyságánál fogva vele járó felelősség, az adatok minden irányban lendő kellő figyelembe vétele s a per megindítása és folyamának együttes figyelemmel kísérelhetése ezt teszik ajánlattossá, annyival inkább, mert a levéltári kutatás többek munkarejét veszi igénybe, és mert az ügynek úgy politikai, mint jogi momentumai kívánatossá teszik az „exconsilio procedálást“;

c) hogy a megválasztandó 4 tagú bizottság pörnyer és avagy kiegyezés esetén, a kieszközölnendő járadék-többlet két év alatt esedékes részleteit nyeri munkadíj fejében, ha pe-

dig a jelenlegi járadékösszeget felemeltetni nem bírja, somi munkadíjra vagy jutalomra igényt nem tarthat.

9. Az áll. ig. tanács a pörviteli módokzatok e megálapítása után, Lészai Ferencz ig. tanácsos indítványára és az érdekelteken kívül az összes jelen voltak egyhangú szavazatával a pörintéző bizottság tagjaivá megválasztotta dr. Jenei Viktor, dr. Kolczsvári Sándor, dr. Szász Béla ig. tanácsosokat és Balogh György ügyvédet.

10. Az egyházkerületi közgyűlés 1879 nov. 3-án tartott 2-ik ülésében 19-ik sz. a. hozott határozatával az áll. ig. tanács mindez intézkedéseit jóváhagyta. (A közgyűlésen jelen volt 132 igazolt egyházkerületi közgyűlési tag.)

11. A bizottság tagjai, együttesen és külön-külön, több ízben tettek utazásokat különböző levéltárak átkutatására, az ügy előkészítésére, tárgyalásokra és az egyezkedések folytatására.

12. A pörintéző bizottság a 195 melléklettel ellátott keresetlevelet 1879 deczemberében a budapest városi kir. törvényszékhez 47856—1879 sz. a. beadta.

13. Az áll. ig. tanács a pörintéző bizottság Budapesten időző tagjainak távirati fölhatalmazást adott (1881—336 sz. a.), hogy az évi járadék 14,000 frtra emelése iránt a pöregyességet megköthetik.

14. A pörintéző bizottság a pöregyességet megkötvén, végjelentését megtette, a pöregyesség hiteles példányát beadta s az áll. ig. tanács az eljárást 1881—766 sz. a. örvendetes tudomásúl véve, a pörintéző bizottságnak köszönetet szavazott.

15. Dr. Jenei Viktor, dr. Kolozsvári Sándor és dr. Szász Béla 1881—936 sz. a. kilelentették, hogy ez ügyben tett utazásaik és más költségeik fedezésére az áll. ig. tanács által az ügy folytatása rendjén kiutalványozott összeget, 1500 frtot, a részökre esendő munkadíjból felajánlják az egyházkerület javára, mit az áll. ig. tanács s illetőleg az egyházkerületi közgyűlés (1881—41 jk. sz.) köszönettel vett.

16. Az áll. ig. tanács az eredményt bejelentvén az 1881 évi egyházkerületi közgyűlésnek, a jelentés a közgyűlés legelejezt megállapított s nyomtatásban minden közgyűlési tag közt kiosztott tárgysorozat rendjének szigorú megtartásával a jun. 15-iki 5-ik ülésben, 40 jk. szám alatt került tárgyalás alá, s a közgyűlés az egyességet örvendetes tudásúl vette és pörintéző bizottságnak meleg köszönetet szavazott. (E közgyűlésen 162 igazolt egyházkerületi közgyűlési tag jelent meg s ugyanez 5-dik napi ülés 38 jk. sz. alatt látható, hogy 131 beadott szavazatból egyetemes zsinati képviselőkké dr. Szász Béla 124, dr. Kolozsvári Sándor 104, póttaggá pedig dr. Jenei Viktor 124 szavazattal választatott meg.)

17. Az áll. ig. tanács tervet nyújtott be a kerületi közgyűlésnek, mely azt elfogadván 41—1881 sz. a. határozattá emelte.

Mely szerint a vételjogosultak a felemelt összegnek azonnal élvezetébe lépnek, meghatározott évek során eszközlendő csekély törlesztési összeg levonásával.

Az előadottakból kitetszik, hogy úgy az egyházkerület közgyűlése, mint az igazgató tanács autonom jogkörének határain belül és pedig úgy az állam, mint az egyház érdekének szemmel tartásával, helyesen járt el.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsának 1882. apr. 26-án tartott rendkívüli nagy gyűléséből.

Nagy Péter,
elnök.

Bodor Antal,
titkár.

Mindezen adatokból kitűnik Ugron Gábor képviselő ur képviselőházi becsmérő támadásának alaptalansága. A méltatlanul megtámadottak részére nem maradván egyéb hátra, mint Ugron G. úr erkölcsbiráskodását az elfogulatlan t. közönség ítélőjére bízni.

Szerk.

A cameraticum ügye a parlament előtt.

z igazságügyi bizottság a következő előterjesztést tette:

Az igazságügyi bizottság jelentése

az erdélyi ev. ref. egyházkerület és a magyar kincstár között az ugynevezett „Cameraticum beneficiumok“ ügyében 1881. márczius 6-án létrejött peregyesség tárgyában.

Az igazságügyi bizottság a m. kir. pénzügyminiszter urnak folyó évi január hó 17-én 97 sz. a képv. előházhoz e tárgyban benyújtott jelentését;

a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr 1881 évi költségvetésének indokolásában a 37, 38, 39 40 lapokon foglalt külön indokolását;

az állandó pénzügyi bizottságnak a vallás- és közoktatási miniszter úr által 1882 évre előterjesztett költségvetésről szóló jelentésében a 8-ik lapon foglalt véleményét;

az erdélyi ev. ref. egyházkerületnek e tárgyban a budapesti kir. törvényszékhez 1879 évi decz. 26-án beadott keresetlevelét és mellékleteit végre

a m. kir. kincstári jogügyi igazságtól kért ezen ügyre vonatkozó összes előírásokat tanulmányozván, véleményét a következőkben terjeszti elő:

Tényállás.

Erdély külön állami életének ama alatt nemzeti fejedelmek, mint az ev. ref. egyháznak főpártfogói védői, különösen a magyar elemnek és nemzetiségnek fenmaradása és a cultura útján való előhaladásának biztosítása céljából, az erdélyi ref. püspököt, számos egyházi községet, kollegiumot, lelkészt és tanítót, különböző időkben több rendbeli, részben terményekben, részben készpénzben kiszolgáltatandó fejedelmi adománnyal látták el.

Erdély külön állami létének megszűntével az 1691-ik évben kelt Lipót-féle hitlevél (Diploma Leopoldinum) 2-ik pontjában az erdélyi ev. ref. egyháznak a nemzeti fejedelmek által adott mindazon adományai, melyek akkor tényleg fenállottak, megerősítettek.

Ezen hitlevél alapján az erdélyi ev. ref. egyházat illető beneficiumok 1698 évig pontosan ki adattak.

Ezen évtől kezdve azonban a most kötött peregyesség az egyháznak jogai több ízben kétségbevonattak.

A bécsi volt általános udvari kamara 1698 évben a Leopold-féle hitlevél 2-ik pontjának ellenére oda kényszerítette az egyházat, hogy a beneficiumok alapját képező adományleveleiket az akkori productionale forum előtt mutassák fel. Az egyház a kényszernek engedve, az adományleveleket ugyanakkor produkálta is, a productionale forum pedig a nélkül, hogy határozatot hozott volna: a produkált adományleveleket A, B és C osztályba sorozta; az A osztályba sorozta azokat, melyek kifogás alá nem eshetnek, a B osztályba sorozta azokat, melyek ellen lehetne tenni kifogást és végre C osztályba sorozta azokat, melyek nem

voltak szabályszerűen igazolva, az ügy érdemében azonban véleményezte a javadalmak további folytatását, illetve azt Ő Felsége kegyelmébe ajánlotta.

A bécsi volt általános udvari kamara 1714 évi rendeletében azért csakis az A és B osztálybeli adományleveleken alapuló beneficiumok kiadását rendelte el, de azokat is csak önkényüleg meghatározott pénzértékben, a C alatti sorozatban foglalt adományleveleken nyugvó beneficiumok kiadását megtiltotta és azok felett újabb vizsgálatot helyezett kilátásba.

A folyóvá tett javadalmak értéke 3376 R. forintban és 15 krban állapított meg, holott ugyancsak a bécsi volt ált. udvari kamara által másokkal szemben használt kiszámítási kulcs szerint ezen megváltási összeg 12,000 m. forintra rugott volna. Ezen leszállított összegből is utóbb némely róm. kath. lelkészek javára 177 r. frt. és 58 kr. levonatt.

A javadalmak tehát 1698-tól 1714-ik évig egyáltalában nem, ettől fogva pedig csakis az önkényüleg leszállított értékben adattak ki.

Később, 1715 évben, kelt újabb kamarai rendeletben az egyház jogai ismét kétségbe vonattak, s a javadalmak kiadása az uralkodó tetszésétől tétetett függővé. Majd pedig 1718 évben egy cancellariai rendelet a javadalmak kiadását betiltotta és újból elrendelte az adománylevelek bemutatását és megvizsgálását és csakis az akkori kincstárnak véleményére tétettek folyóvá e ja adalmak, de akkor is ideiglenesen addig, míg ezen ügyben a végelintézés tartalmazó királyi leirat ki fog adatni.

Sok sürgetés után sem nyert ezen ügy végleges elintézését, csakis 1819-ben adott ki a kamara egy újabb rendeletet, hogy ezentúl ezen javadalmak ne papírpénzben, hanem pengő ezüst értékben szolgáltatassanak ki. A javadalmak e szerint adattak ki 1848 évig, midőn ismét beszünttetett és csakis 1851. évben tétettek folyóvá az akkori katonai kormányzó véleményére, de akkor is csak ideiglenesen, mert 1852. évben a volt császári pénzügyi minisztérium, az akkori pénzügyigazgatóságnál rendeletileg hagyta meg, hogy ezen ügy végleges megoldhatása végett az érdekeltek meghallgatása mellett a „Cameraticum beneficiumok“ hí történelmét adja elő. A pénzügyi igazgatóság a rendeletnek eleget tett ugyan, de a véghatározat nem következett be.

Az alkotmány visszaállítás után 1867. évben, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz folyamodott sérelmeinek orvoslásáért az ev. ref. egyház, kérvén ezen ügynek végleges elintézését. Az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter, br. Eötvös József, meleg ajánlattal tette át a kérvényt a pénzügyminisztériumhoz, a pénzügyminiszter úr azonban hosszas tanácskozások után csakis 1873. évben hozta meg határozatát, melylyel az egyházat jogai érvényesíthetése végett a törvény rendes útjára útasította.

Az erdélyi ev. ref. egyház tehát kénytelen volt az államkincstár ellen 1879. évben a pert megindítani.

A keresetlevélben felperes egyház az ügy történelmét hűen előadván és mindent okmányilag igazolván, kérte a Leopoldi hitlevél 2-ik pontja, mint sarkalatos állami törvény, alapján bíróilag is kimondani, hogy a nemzeti fejedelmek által tett azon adományok, melyeknek az egyház 1691 után élvezetében volt, jogilag fennállanak s kérte ennek folytán és alapján a múltban jogtalanul visszatartott javadalmak kárpótlásaként annak 568,094 frt. 34 kr.-ban felszámított értékét készpénzben megítélni és úgy ennek, valamint az összes javadalmaknak a jövőre természetesen való kiadására az államkincstárt ítéletileg kötelezni.

A keresetlevél beadása után a kormány, a kincstári jogügyi igazgatóság véleményét kérte ki, — a jogügyi igazgatóság a kereseti követeléseket tisztán jogi szempontból megítélhetetlennek véleményezte, és mint a pénzügyminiszter urnak 1882. évi január hó 11-én 97 szám alatti jelentéséből kitűnik, részben az elévülésre és a többiek között arra is hivatkozott, hogy a Lipót császár és király hitlevelének 2-ik és 3-ik pontja alapján ezen követelések felett az illetékesség vált egykori „productionale forum“ már határozott és határozatában azok rendelkezését a felség jogköre alá tartozónak nyilvánította, — a felség pedig 1714. évben azok felett döntött is. A kincstári jogügyi igazgatóság tehát csakis méltányosság és közkormányzati okok alapján véleményezte az egység megkötését. Kiemeli különben véleményében, hogy a beneficiumok évi értéke a volt fő-kormányzásoknak 1698—1701 évi számviteli munkálatai szerint a mai piaci ár szerint 28,000 forintra tehető.

A kincstári jogügyi igazgatóság a minisztertanács útasítása folytán Ő Felsége jóváhagyása után az erdélyi ev. ref. egyházzal peregyességet kötött, melynek értelmében az ev. ref. egyház a multa nézve mindenigényeiről lemond, — 1882 évtől kezdve évenként 14,000 frtot kap, — kikötött azonban, hogy az államkincstárra az egység csak akkor válik kötelezővé, ha az 1882 évi költségvetés tárgyalásakor az a törvényhozás által jóváhagyatik.

Vélemény:

A Lipót-féle hitlevél 2-ik pontja világosan és minden kétséget kizárólag megerősítette a nemzeti fejedelmek által a bevett vallások közül bármely egyháznak vagy iskolának adott adományleveleket, — az érintett hitlevél 3-ik pontja ilyen adománylevelekre nem is vonatkozik, mert ezen pontban a felség csakis azon contraversiák felett tartotta fenn határozati jogát, melyek az egyes felekezetek és nemzetek között akkor fenforogtak, tévesnek tartjuk tehát a jogügyi igazgatóság azon nézetét, mintha ezen 3-ik pont alapján Ő Felsége jogosult lett volna ezen ügyben egyoldalúlag dönteni, mit legfényesebben igazol a kincstárnok által 1693 évben kibocsátott rendelet, melyben a Lipót-féle hitlevél 2-ik pontját a fentebbi értelemben magyarázza; és tévesnek tartjuk a jogügyi igazgatóságnak azon állítását is, mintha a productionale forum ez ügyben, mint illetékes hatóság, érvényesen határozhatott és határozott volna, mert igaz ugyan, hogy ezen hatóság a C. C. V. 27 edictuma értelmében, mint törvényszék is járhatott el, de mint ilyen, csakis a fő-kormányzásokból, a kir. táblából és a főtisztakból alakulhatott, s azért az „tridicasteriale forum“-nak is neveztetett, határozata tehát csak az esetben érvényes, ha azt, mint ilyen hozta meg. Úgy, de az 1699-iki fő-kormányzói felterjesztés szerint azon határozat hozatalában csakis a fő-kormányzások tagjai vettek részt, és pedig ezek is csak véleményt mondtak, hogy a javadalmak teljes mértékben kiadandók volnának.

Különben, ha rendesen lett volna is megalakítva, még akkor sem mondhatott volna döntő határozatot, mert a C. C. V. 27 edictum szerint ezen forum azon elidegenített fiscalis jószágok és örökségek visszaszerzése végett állított fel, melyek 1657 év óta idegen kézre kerültek, — a fenforgó esetben pedig nem ily javaslatról hozott határozat, hanem némely oly járandóságokról, melyeknek kifizetése, illetve kiszolgáltatása a kamarai jövedelmekből történt.

Tévesnek tartjuk azon nézetét is a jogügyi igazgatóságnak, mintha az ev. ref. egyház jogai elévültek volna, mert eltekintve attól, hogy 1698-tól mostanig az ügy mindig folyamatban volt, a végelintézés soha meg nem történt, az elévülésre (soha) azért sem lehet hivatkozni, mert az el-

élvülés csak a polgári törvények által alapított szerzőségi módján, az időmulás a fenforgó és nyilván közjogi alapokon nyugvó jogokra nem alkalmazható. De az erdélyi magán- és szokásjog szerint csak olyanok hivatkozhatnak az élvülésre, a kik az időmulással való szerzésből nincsenek kizárva, úgy de a fiscus abból mindenkor ki volt zárva.

Ezek alapján, mert az igazságügyi bizottság nem tartja hivatásának határozott véleményét mondani a felett, hogy a fenforgó esetben a törvény értelmében miként kellene esetleg a bíróságnak ítéletet mondania, csakis azt jelentjük ki, hogy nemcsak a méltányossági és közkormányzati okok, de a jogi szempontok alapján is helyesnek tartjuk az egység megkötését, — ugyanazért, mivel az igazságügyi bizottság ez iratokból merített meggyőződése szerint, az egységet az államkincstárra előnyösnek tartja, annak jóváhagyását véleményezzük, miért a következő határozati javaslat elfogadását ajánljuk a képviselőháznak:

„Az erdélyi ev. ref. egyházkerület által 1879 év, december 26-án 47856 sz. alatt a budapesti tekintetes királyi törvényszékhez a „Cameraticum beneficiumok“-nak jövőben természetben való kiadása s a multban törvényesen visszatartott 568,094 frt. 34 kr. o. é. tőkét tevő javadalmak és járulékaik megfizetése iránt a m. kir. államkincstár ellen indított rendes perben a felperes egyház és az alperes államkincstár képviselőiben a kincstári jogügyi igazgatóság között 1881 évi márczius 6-án a per bírósága előtt létrejött peregyességet, — mely szerint felperes egyház összes igényeinek fejében 1882 évi január 1-től kezdve minden évben 14,000 frtot kap, mely összeg, mint változhatlan tétel, az állami költségvetésbe mindenkor felveendő — a képviselőház által — mint az államkincstárra előnyös — jóváhagyatlik és megerősítettik.“

Budapesten, 1882 évi február hó 22-én.

Horváth Lajos, s. k.
az ig. ügyi biz. h. elnöke.

Komjáthy Béla, s. k.
az ig. ügyi biz. előadója.

Az igazságügyi bizottság előterjesztésére vonatkozólag, a bizottság előadója

Komjáthy Béla előadó kifejti, hogy az erdélyi ev. ref. egyház és az államkincstár közt az u. n. cameraticum beneficiumok tárgyában létrejött peregyesség egy, még 1698-ban keletkezett sérelmes ügynek végleges elintézése. Az ügynek történelmét úgy a pénzügyminiszteriumnak benyújtott előterjesztéséből, mint az igazságügyi bizottság véleményes jelentéséből is igen jól ismeri a ház, s azért feleslegesnek tartják azt újabban elősorolni. Csakis néhány rövid megjegyzésre szorítkozik, a melyek talán a netáni kétélyek elosztására szükségesek volnának. Midőn a képviselőház ezen ügyben az igazságügyi bizottság véleményét kikérte, már akkor ezen határozatával jelezte azt, hogy az ügy végleges elintézésénél nagy súlyt kíván helyezni arra, vajjon a méltányosság és közkormányzati okok mellett lehet-e ezen egységet jogi szempontból is elfogadni és megszavazni. Természetes tehát, hogy az igazságügyi bizottság tisztán és kizárólagosan csakis jogi szempontból tette ezen ügyet bírálatainak tárgyává. A felperes ev. ref. egyház 1879. évben indította meg a keresetet. E szerint a per ugyan folyamatba tétetett, de szünetelt, mert az egység végetti tárgyalások miatt szünetelniök kellett és e szerint, t. ház, a peres felek között a perrendszerű szóváltások meg sem történhettek, és így az igazságügyi bizottság csakis a keresetlélhez csatolt hitelt érdemlő okmányokból, valamint a királyi jogügyek igazgatóságának peren kívül tett előterjesztéséből bírálhatta meg az ügyet.

A kincstári jogügyek igazgatósága véleményadásra utasítatván, két lényeges ellenvetést tett. Először azt állította, hogy az egyháznak jogai élvültek; másodsor pedig azt állította, hogy ez ügyben már az akkor illetékes productionale forum határozott, illetőleg Ő Felsége ez ügyben véglegesen döntött. Az igazságügyi bizottság azonban a kincstári jogügyek igazgatósága ezen nézeteinek egyikét sem fogadhatja el; nem pedig azért, mert élvülésről szó sem lehet, minthogy ez ügy 1689-től kezdve egész a per megkezdéséig mindig folyamatban volt, úgy hogy 1689-től 1748-ig csaknem minden évben jelent meg 2—3 kamarai rendelet e tárgyban s azután is, ha nem is oly sűrűn, de gyakran; 1872-ben pedig maga az államkincstár jelezte, hogy ez ügy felderítését szükségesnek tartja, hogy annak végleges elintézése jöhessen létre. De nem tarthatja élvültnek a jogi bizottság azért sem, mert az erdélyi magánjog értelmében csakis azoknak lehet élvülési jogot szerezni, kik abból kizárva nincsenek, már pedig a kir. fiscusnak ily joga soha nem volt.

A második érvet sem tartja az igazságügyi bizottság helyesnek, mert a productionale forum soha ezen ügyben nem határozott. Igaz, hogy az akkori főkörmányszék, mint a productionale forum egyik alkatrésze, ez ügybe belefolyt, hanem határozatot nem hozott, mert úgy a productionale forum, mint a főkörmányszék, egészen más ügyekben voltak hivatva határozatot hozni. Ha ezt per tárgyává lehetett volna tenni az államkincstárnak, azt csakis az ottani kir. táblánál kereshette volna, ily lépéseket azonban nem tett.

Ezek alapján az igazságügyi bizottság azon véleményben van, hogy a felperesek kereseti jogát meg kellett volna állapítani, a mely perczen pedig ez álláspont foglaltatik el, természetesen, hogy a per a bírói felfogás esélyétől tétetik függővé, és éppen azért a nélkül, hogy tovább menne az igazságügyi bizottság, a nélkül, hogy jelezné, miképpen kelljen határozni az illető törvényszéknek, csak azt mondja, hogy igenis méltányossági és közkormányzati okokon kívül itt jogi momentumok is vannak, a melyek az egységet alaposnak és helyesnek mondják. Az egység szerint az erdélyi evangelicus reform. egyház évenként 14,000 frtot fog kapni, tehát 10,064 frttal többet, mint eddig. Ezen összeg nagynak látszik; azonban, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a felperesi egység szerint az erdélyi reform. egyháznak igénye volna az adománylevelek szerint 4876 frtra 29,500 drb kősóra, 1055 veder borra, 29 drb hizott sertésre, 127 szekér tűzifára, 12 szekér szénára stb.; és ha tekintetbe vesszük azt, hogy még ezenkívül az eddig elvont javadalmak kárpótlása fejében 568,094 frtot közetel; és ha tekintetbe vesszük azt, hogy az egységi összeg e megterheléssel szemben az államra nézve mindenesetre előnyös és midőn még kéri a házat, hogy a pénzügyi bizottság által benyújtott határozati javaslatot elfogadja, még csak azt jegyzi meg, hogy ez által nemcsak egy sérelem fog orvosoltatni, hanem egyúttal a közművelődésnek is hasznos szolgálatot teszünk, mert annak a töle jogtalanul elvont eszközöket adjuk vissza. (Helyeslés.)

Szólásra senki sem lévén följegyezve, elnök kijelenti, hogy a ház elfogadja az igazságügyi bizottság jelentését.

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1882. febr. 26.

elen voltak főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök, idős Zeyk Károly, br. Bánffy Albert, Gyarmathy Miklós, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Béla, Bo-

dor Antal, titkár, Deák József, pénztárnok, Szabó Ádám, számvonó, Balogh György, ügyvéd.

Az időközben elnökileg ellátott ügyek bejelentése és helybenhagyása után az elnök jelenti, hogy az ügyvéd a Cserényi Károly által tett alapítványi vagyontképpen beadott

- 1) cs. kir. aranyban 525 drbot;
- 2) 2 frtos pp. tallérban 5 drbot;
- 3) 8 drb 1000 frtos ord. földt. ment. kötvényt;
- 4) 20 drb 5000 frtos
- 5) 43 drb 100
- 6) 12 drb 50 " " " "

7) a kolozsv. adóhivatal elismervényét 100 frtos kisorsolt kötvény beadásáról;

8) 5 drb 100 frtos állami kölcsönkötvényt ápr. 1-én lejárandó 1 drb szelvénynyel;

9) két takarékpénztári könyvecskét 1800 frt betéttel. Mínt hogy az alapítványt képező 525 drb cs. kir. arany kamatairól végrendelkező intézkedett, útasítja ig. tanács a pénztárnokot, hogy váltsa be és tegye a takarékpénztárba. Az alapítványi javadalomból részletetés végett befolyt kérvényekre a válasz kiadatik.

Az elnök jelenti, hogy a kamarai javadalmak kártérítése ügyében a m. államkincstárral kötött békeegység tárgyalása alkalmával f. évi febr. 15-én tartott képviselőházi ülésen az ügy állásáról téves nyilatkozatok tétettek; kérdést intéz az ig. tanácshoz, hogy nem találja-e szükségesnek a téves informatio eloszlatására lépéseket tenni. Eltávoztván a cameraticum ügyét intéző bizottság tagjai: dr. Kolozsvári Sándor, dr. Szász Bóla és az ügyvéd, az ig. tanács nemcsak a perintéző bizottság, hanem a waga és az egyházkerületi közgyűlés érdekében szükségesnek látja, hogy a képviselőház tudósítsa az ügy valódi állásáról.

A méltatlan vád ellenében ig. tanács csupán az ügy történeti leírására kíván szorítkozni. Fölkérni határozta br. Kemény Gábor főgondnok ő nagyméltóságát, hogy az ig. tanács felvilágosítását s illetőleg az ügy történeti leírását a képviselőház elébe terjeszszö.

A n.-enyedi collegium előjárósága által benyújtott javaslatot a tanszékek rendezésére vonatkozólag az ig. tanács egész terjedelmében helyesli és jóváhagyja a ker. közgyűlés jóváhagyása feltétele alatt. A pályázatra kiíratni kért két tanszékre: a) classica litteraturai, jelesen latin irodalmira és b) magyar ny. és irodalmira a pályázatot f. évi ápr. 30-ig terjedő időre megnyitja.

A kolozsvári collegium előjáróságának felterjesztése alapján ezen iskolánál betöltendő történelem s földrajzi tanszékre a pályázatot a fentebbeli kapcsolatosan közzététeti.

r. t.

KÜLFÖLD.

Afrika. Zsidó zarándok karaván. Tuniszból a minap egy tizenhét főből álló zsidó zarándokcsapat érkezett Benghaziba. A karaván Alexandrián és Gazzán ke-

resztül Jeruzsálemben tart. Észak-Afrika zsidócsaládainál még most is dívik az a szokás, hogy kisebb-nagyobb csapatokban a szent városba zarándokolnak, s ott a templom romjainál imádkoznak. Ha az egyes karavánok tagjai szegények, akkor attól sem riadnak vissza, hogy a roppant útat gyalog tegyék meg. A fentemlített zarándokcsapat is mind ily szegény emberekből áll, kik szintén gyalog fogják megtenni a nagy útat a tuniszi, tripoliszi partok hosszában. A karaván élén az ősz Yherundi Sámuel rabbi áll, ki egyszersemind előimádkozója és orvosa a kis csapatnak. A karaván azt reméli, hogy április negyedikére, a husvéti ünnepekre, Jeruzsálemben érkezhetik.

Amerika. Tanítónők, mint gyermekkinzók Montreóban (Kanada) nem rég borzasztó lelketlenségeknek jöttek a nyomára, melyeket egy ottani leánynöveldeben a tanítónői testület a szegény növendékekkel szemben elkövetett. Az intézetben vagy száz, a legelőkelőbb családokból, származó, leány volt elhelyezve. Ezeket a legcsekélyebb hibáért úgy büntették meg, hogy mustártapaszokat ragasztottak meztelen testeikre. Tizenhat kis leányt kizártak ily lelketlen módon és sokan hosszabb ideig nem tudtak ülni a testeiken támadt hólyagoktól. Egy kis leány végre meggyújtotta a hálótermet, hogy kijuthasson a gyűlölt intézetből. Az intézet igazgatónöje beismerte a botrányos eljárat és nyilvános bocsánatot kért érte, mire az intézet választmánya meghagyta őt állásában. A kinzott gyermekek szülői azonban nem nyugodtak belé a választmány határozatába, hanem a törvény útján akarnak maguknak elégtételt szerezni.

Anglia. A Bradlaugh-botrány. Az eskütagadó Bradlaugh ügyét ismét elintézte az angol képviselőház, hanem csak ideiglenesen. Kiutasította végleg Bradlaught házból s Northampton várost új választásra útasította. Ha újra megválasztják, újra kezdődnek a botrányos jelenetek, ha azalatt a ház az eskümintát meg nem változtatja. Az alsóházban febr. 21-én indítvány történt, hogy a ház Bradlaugh helyét megürültnek nyilvánítsa, de a ház nem fogadta el. Erre Bradlaugh hirtelen elfoglalta helyét, egy czéduláról leolvasta az esküt s megcsókolta az új testamentumot, melyet magával hozott. Az egész ház meg volt lepelve. Az elnök felhívja Bradlaugh-t, hogy vonuljon vissza a korlát mögé. Bradlaugh engedelmeskedik; kis idő múlva azonban elfoglalja helyét. Az elnök újra felhívja Bradlaught, hogy vonuljon vissza. Churchil indítványozza, hogy a ház megürültnek nyilvánítsa Bradlaugh helyét, mert a nevezett képviselő az eskü letétele nélkül foglalta el helyét s ez által megsérté a ház méltóságát. A vitát a másnapi ülésben is folytatták. Gladstone a kormányelnök azt mondta, hogy Bradlaugh flagrants engedelmiséget követett el, azt hiszi azonban, hogy a ház túllépné jogainak hatáskörét, ha Bradlaught kizárná a parlament tanácskozásából; engedjék át az ellenzéknek azt a feladatot, hogy megfelelő rendszabályokat hozzon javaslatba. Erre ellenzéki részről felszólal Nortchote, s azt mondja, hogy a háznak komoly oka van panaszkodni vezetőjének magatartása felett. (Tetszés.) Indítványozza, hogy a ház őre utasítsa, hogy a tárgya-

lások közben ne engedje meg Bradlaughnak a korlátot átlépni. E közben Bradlaugh megjelent a házban és elfoglalta helyét. Az elnök felhívja a ház figyelmét Bradlaugh újabb engedetlenségére. Miután Gladstone kijelentette, hogy ez ügygel szemben semlegesen viseli magát, Nortchote következő indítványt tett: „miután Bradlaugh a ház tekintélyét azzal sértette meg, hogy nem az előírt alakban kívánta az esküt letenni, a házból kiutasítandó.“ Az indítvány 291 szavazattal 83 ellenében elfogadott. Bradlaugh a kisebbséggel szavazott. Gladstone nem szavazott. Bradlaugh körületében az új választást elrendelték. Bradlaugh erre eltávozott a teremről.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Épviselőházunkban nagy viták folytak a déli szlávok lázadásának elnyomására kért költségek fölött. Ez a tárgy következett ugyanis a pénzügyminiszterium költségvetésének elintézése után. A 8 milliónyi lázadási költségekkel együtt (melyből 2.512,000 frt. illeti Magyarországot) előterjesztettek a delegációk által megszavazott közös költségek is, az általános költségvetésbe illesztés végett. A lázadási költségek fölött megindult vitában a ház minden oldala részt vett s a viták öt napot vettek igénybe. A viták folyama részletesen foglalkozott a keleti politikával és az okkupációval. A függetlenségi párt szónokai: (Mocsáry, Helfy s mások) elleneztek e költségek megszavazását. A mérsékelt ellenzék álláspontja más volt e kérdésben. Ők bevégezettnek tekintvén az okkupációt, óhajtják a kibonyolódást is, a költségeket megszavazzák, de az unjonozási rendeletet törvénytelennek tartják, s e rendelet visszavonását kívánják. Ez álláspontot Szilágyi Dezső nagyhatású beszédben fejtegette; s a mellett szólalt föl Somssich Pál, ki a szlávok önkormányzati szabadságát is hangsúlyozta. A mérsékelt ellenzék soraiból még Pulszky Ágost beszélt. A függetlenségi pátról Eötvös Károly tartott a keleti politikát élesen elítélő beszédet. A kormánypártból Tisza miniszterelnök nyitotta meg a vitát, s aztán még többször is felszólalt. A miniszterelnök Eötvös azon kérdésére, hogy mi szándéka van a kormánynak az okkupált tartományokkal, kijelentette, hogy e kérdésre a jelenlegi pillanatban nem válaszolhat, s meg van győződve, hogy ha más kormány foglalná el a jelenlegi helyét, az sem válaszolhatna. Jókai Mór, Baross Gábor, Éber Nándor, gr. Bánffy Béla, Domahidy István és a horváth Mihalovics szintén a kormány védelmére szólaltak föl. Miletics mindjárt a viták kezdetén kijelentette, hogy a függetlenségi párt határozati javaslatát pártolja. Ezeket azonban a többség elvetette, ellene szavazván a mérsékelt ellenzék is. A mérsékelt ellenzék határozati javaslatát szintén mellőztetett. E nagy viták után a közlekedési miniszterium költségvetése került napirendre. Rohonczy Gedeon, ki már a múltkor oly heves támadást intézett a közlekedésügyi miniszterium ellen, a korrupció vádját emelvén főleg az államtitkár illető beszédjében, most megújította a támadást, súlyos szavakkal mondván el kárhóztatását. Tizenöt tagú vizsgáló bizottság kiküldését indítványozta, hogy a történeteket megvizsgálja, a panaszosokat kihallgassa s a képviselőház elé jelentést tegyen. Hieronymi államtitkár rágalomnak nyilatkozta a vádak, de kijelentette, hogy a vizsgálatot elfogadja és óhajtja. Tisza is szólt, előre jelezvén, hogy a vizsgálat elrendelését nem helyesli,

mert a vádak nem világosak, s minden szóbeszéd alapján nem lehet vizsgálatot elrendelni. Alig van kétség az iránt, hogy a képviselőház nem is rendeli el a vizsgálatot. Emlégetik azonban, hogy Ordódy közlekedésügyi miniszter e támadások után nem akarja tovább megtartani tárczáját s a költségvetés letárgyalása után visszavonul, és utódja gr. Károlyi Sándor lesz. — A déli szlávok lázadása. A nagyobb hadműveletek végre megkezdődtek Hercegovinában. A mozgalom folytonos terjedésével szemközt ez csakugyan halaszthatlan volt már. A lázadók vezetői bosnyák földre is át akarták vinni a tüzet. Február 21-én indultak meg ellenük a hadműveletek, melyeket Dahlen szerajevói hadparancsnok és Jovanovics altábornagy közösen állapítottak meg, s melyek célja az volt, hogy négy oldalról nyomulva a fölkélok fészke ellen, azt teljesen körülfogják. A nagy havazások, ködök, erős éjszakai szelek meghiúsították részben e tervet, de az időjárás kellemetlenségeit nem lehetett figyelembe venni, szemben a folytonosan növekedő veszéllyel. Három napig tartó harcokat vívtak a fölkélokkel, elfoglalták legjobb pozícióikat, körülkeríteni még sem sikerült őket. A lázadók szerte futottak, de mivel a montenegrói határ hegyei és erdei közé futottak, ott biztonságban érzik magokat és nincs kétség, hogy ismét előtörnek. Febr. 21-én Glavaticsero mellett, 23-án Brod mellett csapataink nagyobb ütközetet vívtak a fölkélekkel; az előbbi helyen 600 főnyi fölkelő sereg vett részt, az utóbbi pedig rendkívüli makacssággal hat óra hosszat tartott és még a házak között is folyt. Mindkét csata a fölkélok megverésével végződött, de az eredmény korántsem elfojtása a lázadásnak. — Proklamáció a magyarokhoz. Ljubibratics, a régibb szláv fölkélekéből ismeretes vezér, ki jelenleg Belgrádban van, onnan proklamációt intézett a magyarokhoz olyan formán, hogy elküldte azt Budapestre az „Egyetértés“ szerkesztőségéhez és több magyarországi szerb laphoz. A proklamáció tartalma a következő:

Ljubibratics panaszkodik az európai nagyhatalmak berlini kongresszusi képviselőire, kik önzésből és gyűlöletből Ausztria-Magyarországnak útát mutattak, hogy szuronyal csináljon békét Bosznia- és Hercegovinában. A hadsereg után bevonult tömérdek közigazgatási hivatalnok és dühös szerbfaló, a kik az ottani népet nem ismerték. Ljubibratics állítja, hogy az osztrák-magyar közigazgatás csend és rend helyett khaoszt, béke helyett vérontást idézett elő. Ausztria-Magyarországnak hódító tervai vannak s az ottani nép nem tűri a reá tukmált urat. Ljubibratics a magyar hazafiakhoz fordúl és elvárja tőlük, hogy ők meg nem engedik, miszerint a magyar vér és a pénz ily célra fordíttassék. Ő Ausztriát mint Magyarország ellenségét jellemzi és figyelmezteti a magyarokat, hogy ne kövessék el ugyanazon hibát, melyet 1848—49-dik évben a többi nemzetek Magyarország irányában elkövettek, mert ily hiba előbb-utóbb megboszúlja magát. Bosznia és Hercegovina jelen helyzete ép olyan, mint a milyen 1849-ben Magyarországé volt. A magyarok legyőzettek, de reményüket nem veszítették el: úgy lesz ezekkel is. A történelemre hivatkozva, előhossa Szolferinót stb., a mi oka volt, hogy a magyarok a tőlük megtagadt jogaikat visszanyerjék. Ljubibratics arra is hivatkozik, hogy benyomást tett a szerbeknél azon magyar hazafiak magatartása, a kik valamint az okkupáció alkalmával, úgy jelenleg is e tartományok annexiója ellen küzdenek. Öt-száz évvel ezelőtt keletről jött a veszély, a minék a görögök voltak okai, a mi által Magyarországnak is szenvednie kellett; de most jön a veszély nyugatról. „Vigyázzunk — így kiált föl Ljubibratics — oh magyar hazafiak, hogy mai napság ne történjék velünk ugyanaz, a mi néhány évszázad előtt történt.“ Kelt Belgrádban, 1882. évi január hó 18 án. Ljubibratics Mihály.

Simonyi Ernő képviselő, a függetlenségi párt vezértagja, ki Fiume mellett, Abbaziában keres üdülést már régen, az onnan érkezett hírek szerint, oly súlyos beteg, hogy a legrosszabb fordulattól lehet tartani. — Hamis pénzverők. A főváros közelében, Ócsán febr. 23 án egy pénzverő társaságot fogtak el, mely 25 krajczáros és egy forintos ezüst pénzt hamisított. — Orosz fegyverek. Az utóbbi időben nagyon sok hír jár orosz bujtogatókról,

titkos szállítmányokról, melyek azonban később nagy részben valótlannak bizonyulnak. Máramaros megye Dragomir helységében három szekér fegyvert foglaltak le, melyek Oroszországból érkeztek. A helység az erdélyi határ és Bukovina határa között fekszik. — Új főispán. Báró Perényi Zsigmond, képviselő, Bereg és Ugocsa megyék főispánjává neveztetett ki, az eddigi főispán, Horváth István, saját kérelmére s buzgó szolgálatai elismerése mellett fölmentetvén állásától. — Öngyilkos sikkasztó postatiszt. A kassai postánál nagy sikkasztásoknak jöttek nyomára, melyet Sterbinszky László postahivatalnok követett el, ki febr. 23-án fölakasztotta magát. Sterbinszky az utalványosztályban működött s a múlt január hóban a számadások tüzetes átvizsgálásánál kiderült, hogy 14,500 firtot sikkasztott el. A febr. havi hiányzó összeg még nincs megállapítva. A sikkasztást a miniszteriumnál fedezték föl, a mint a múlt havi számadásokat megvizsgálták. — Külföld. Hadi készülődések Romániában. Bukarestből egymásra jelentik, hogy Oroszországban több ezerre menő lovakat vásárolnak, s lázas sietséggel munkálkodnak a hadsereg felszerelésén és már minden intézkedés megtételét három új hadosztály fölállítására. Az országban nyíltan beszélnek a háborúról Ausztria-Magyarország ellen, mely eleinte délszav lázadás kapcsában és Szerbia, Montenegró, Bulgária és Románia által egyszerre indíttatnék meg. Oroszország csak ezután fog részt venni a hadjáratban. — Az oroszországi állapotok olyanok, hogy Londonban a múlt héten a forradalom kitöréséről beszéltek. E hir alaptalan ugyan, de Irland délnyugati vidékein csakugyan zendülésre készültek, s a kormány csak megelőzte az összeesküvéket. Clark és Cork gróf-ságokban számos elfogatás történt felségárulás miatt. Az irlandi állapotok fölötte sivárak; gyilkosságok, gyilkossági kísérletek, támadások a fegyveres hatalom ellen, gyujtoga-

tások s más erőszakosságok állanak napirenden s a tettesek csaknem mindig büntetlenek maradnak. Több katolikus püspök indíttatva érezte magát bőjti pásztorlevelében utalni e szomorú állapotokra. Az angol felsőház indítványt fogadott el, hogy az oroszországi földtörvény végrehajtásának és hatásának megvizsgálására bizottság küldessék ki. Gladstone erre kijelentette, hogy ő egész közönyösen fogja ezt nézni, aztán pedig oly javaslatot terjesztett elő, mely a vizsgálatot nagyon korlátozná. A kormányelnök e magatartása saját pártjában is visszahatást szült. — A nagy nihilista pör, melyet már a múlt tavasz óta halogatnak, február 21-én kezdődött meg Péterváron, a hallgatóság teljes kizárásával. Csakis megbízható hivatalnokok és a hivatalos lap szerkesztője nyertek bebocsátást. A fő vádlott Trigonya, ki a nihilisták egyik legelső tagja. A pör összeköttetésben van a márcz. 13-diki merénylettel, melynek a csár áldozatul esett, Mezenzev tábornok meggyilkoltatásával és a kherisoni bank meglopásával. Huszonegy vádlott közül 20-an jelentek meg a törvényszék előtt, mert a Tricsinen ellen emelt vádat — a szerencsétlenség elmezavara miatt — visszavonták. Az elnök kérdésére, hogy micsoda vallásúak, többen istentagadónak, mások görögkeleti vallásúnak vallották magukat, néhányan pedig kijelentették, hogy csupán lelkiismeretök szavára hallgatnak. A vádlottak kijelenték, hogy csak népképviselőkből álló törvényszéket ismernek el illetékesnek az ő ügyekben. A vádlottak lármás és kötekedő magatartása miatt az elnök több ízben fegyelmi büntetéssel fenyegette őket. A pör már eldőlt. Tíz vádlottat, köztük egy nőt is, halálra, a többit kényszermunkára ítélték el. — Skobelev tábornok, hírhedt nyilatkozatai miatt, kegyvesztett lón a czárnál.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

É N E K.

— Szárazságkor. —

1. Ó nagy Isten! hiveidnek kegyelmes atyja,
Te hozzád száll sziveinknek buzgó szózatja,
A ki jó és balsorsunkban hiven vezetted,
A ki nekünk szent fiadért atyánká lettél.
2. A sok áldás Te tőled jött örökké reánk,
Mégis sokszor engedetlen fiad valánk;
Csak a mikor ostorodnak érezzük súlyját,
Bűnbánattal akkor térünk vissza te hozzád.
3. Érczé teted fejünk felett szép egeidet,
Szelek szárnyán messze küldéd fellegeidet,
Hervadó fejét lehajtja a gyenge virág:
Erdő, mező esőt kérve vár Uram reád!
4. A szomju föld már megnyitja száradt kebelét,
Fű, fa, virág lehullatja lankadt levelét,

Nincs oly hajnal, mely szülhetne harmatot rája,
Ó adj esőt éltünk ura! meny s föld királya!

5. Ne vedd el a földmivestől drága reményét,
Oltalmazd meg nagy inségtől szegény föld népét,
Ne törd el a kenyér botját! Adj bőv harmatot,
Ne sujits tovább szárazsággal embert, állatot.
6. Szállítsd dörgő szózatoddal a kemény eget,
Angyalidnak szárnyain küldj esős felleget,
Villámaid fényessége hirdesse nekünk:
Te szülsz esőt és harmatot áldott istenünk!
7. Hegy, völgy, síkföld hadd hirdesse nagy kegyelmedet,
Éledő plántánk s reményünk áldjon Tégedet,
Hozzád térünk, Te is uram térj meg mihozzánk,
Dicsekedjék jóvoltoddal teljes szívünk, szánk!

Ez éneket felszólításomra Nagy Ignác, kölkedi pap (Baranyam.) írta a XVI. századból való: „Emlékezzél, mi történék Uram mi rajtunk” ének dallamára. Teljes akaratom lévén ugyanis az, hogy a régi Can-

Folytatás a mellékleten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 9 számához.

tionálék s Impressumokban található némely örök becsű régi magyar gyöngyök új énekesünkbe felvétessenek s ez által a végenyészettől megmentessenek, némely bizalmas barátaimat felszólítám: irjanak énekeket ez ódon gyönyörű magyar méreten s dallamokra.

Dallamáról — mely régiben 272 sz. a. található — nem szölok; szóljon helyettem a jeles zenébúvár, Mátray Gábor, ki e dallamról „Történeti és bibliai magyar énekek dallamai a XVI. századból 1859“, ezt mondá: „az itt közlött felséges dallam egyike lévén a XVI. századból számkunkra fennmaradt magyar énekek legbecsesebb gyöngyeinek, mely még a mostani században is koszorúra méltathatná szerzőjét, annyival inkább mondhatjuk, hogy azzal a XVI-ik század (ismeretlen) szerzője megbecsülhetlen kincset hagyott számunkra.“

Mátray, természetesen, azt gondolta, hogy e gyöngyöt ő fedezte fel a Hoffgreff gyűjteményében, holott a reformátusok énekelték e század elejéig. Az ilyeneket akarta tőlünk eltulajdonítani Bogisich úr s ön kötelességemnek tartám megvédelmezni!

Mérete $4+4+4+1=13$, mind régibb, mind újabb költészetünkben feltalálható s ma is él, p. o.

Sokszor kértem | ön az Istent | nagy szívom sze- | rint. (Ház-
zasok éneke.)

Gyöngy életre | a mezőre | jöjj és kíséj | el. (Amade.)

Im koporsód | ajtajánál | áll hiv szere- | tőd. (Ányos.)

Itt is ember | itt is fegyver | kell a hazá- | nak. (Szentjóni.)

Nyári virág | téli idő | alatt nem zöl- | dül

Az én rózsám | igen beteg | csak hogy meg | hal .

(Népdalok.)

Méltó és érdemes tehát, hogy e méreten s dallamon még több — de csak szomorú alkalmi — ének is irassék, hogy a régi gyöngy megifjúdott alakban foglaljon helyet új énekesünkben.

Kálmán Farkas.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 márcz. 4-én.

— Kérelem. Az új év harmadik hónapja közelit s a t. előfizetők nagy többsége az előfizetési összegeket nem küldötte még be, holott mi velök szemben kötelességünknek, ígéretünkön felül, lelkiismeretesen eleget tenni igyekszünk. Kérjük: tegyenek hasonlóképen az esedékessé vált csekély összegeket sziveskedjenek törleszteni.

A kiadóhivatal.

— Gyászhirek. Kolozsvári főtanodánknak rövid idő alatt már harmadszor leng gyász lobogó. Ezúttal Erdélyi Sámuelnek, a főtanoda pénztárnokának, gyászos kimúltát jelzi, ki magán anyagi zavarok miatt, egy végzetes percben önmaga vetett végett életének. A kezelése alatt levő pénztárt teljesen rendben találták. Legyen a 72 éves aggporainak könnyű a hant! — Hegedüs Istvánt, főtanodánk buzgó tanárát s lapunk bolmunkatársát, ismételt ízben súlyos csapás sújtotta, kedves kis leánya, Edith, kimúltával. Adjon vigaszt a gyásztűtötte sebekre az Úr!

— Városunkban üdvös kezdeményezés indult meg, népszerű felolvasások tartása iránt. Kolozsvár város irodalmi kitűnőségei, hölgyek úgy mint férfiak, már megígérték közreműködésüket. Az első ilyenmű estély ma tartatik meg, s ezen De Gerando Antonina „Lamartine levelezéséről“, Szász Béla egyetemi tanár pedig a „Jellemről“ olvasnak fel. A felolvasások tiszta jövedelme jótékony czólokra fordittatik. A kezdeményező De Gerando Antonina k. a. ez által is tanúbizonyosságát adta fennkölt szellemének s jótékonyságának.

— A Graduál 9-ik, lapunkban Kálmán Farkas úr által ismertetett s eddig elveszettnek hitt példányára nézve a következő sorokat vettük: Van szerencsém az érdeklődőket értesíteni, hogy a „Rákóczy-Geleji“-féle templombeli czeremoniákkal tökéletesen megtöltött öreg Graduál 9-ik példánya is megvan a fogarasi ev. ref. egyházközség levéltárában. Ha áll az, a mit Kálmán Farkas mond ez öreg Graduálról: kétségen kivüli az is, hogy a mi példányunk egyik eredeti példány. Nyomatott „Gyula Feir-várott az igének megtestesülése után 1636. esztendőben.“ A czimlap után következő előbeszéd alatt írva áll kéziratilag: „Georgius Rákóczy mpria. Non est currentis neque volentis, sed miserentis Dei. Fogarasi ecclesiájé.“ A Geleji Katona István nyolcz levélből álló ajánlólevelében megvan e kitétel: „Keserűi Dajka János uram az iminnen amonnan városokról, még onnan küvöl magyar országból is, békéregettetett Graduálokból az miénknek hijját kipótolta és kitöltötte.“ E példány fatáblába kötve, bürsarokkal, teljesen ép, csakis a Jeremiás siralma rongyolt, miután e „lamentatio“ egyházközségünkben egész a harminczas évek kezdetéig énekeltetett. A köznapi himnuszokból két levél kiszakadván, az, kéziratilag, a felismerhetlenségig utánozva s pótolva van. Súlya 5½ kiló. Pánczél Károly, fogarasi ref. lelkipásztor.

— A s.-szet.-györgyi Mikó kollegium előjárósága, legutóbbi gyűlésében azt a határozatot hozta, hogy tekintve Sepsi-Szt.-György város és Háromszék megye közönségének a kollegium iránt mindig tanúsított anyagi és erkölcsi támogatását: a nagy könyvtár folyamatban lévő rendezésével kivált duplumokat, a helyett, hogy antiqurarius útján vagy más módon poton áron elvesztegetnék, részint Sepsi-Szent-György polgári leányiskolája, részint a háromszék megye

polgári fiúiskola könyvtára számára határozta odaadni — nem feledkezvén meg, a mennyire lehet, a felállítani szándékolt megyei néptanító könyvtárról sem. Ez okból a könyvtárt rendező Jánosi Gábor segédtanár úr azt az ítasítást kapta, hogy a nagy könyvtár lajstromába be nem jövő duplumokat külön szedve, készítsen róluk szakok szerint külön névjegyzéket, hogy ennél fogva a jegyzőkönyvi átíratkozás és tényleges átadás megtörténhessék. Az eddig kivált duplumok már is felül vannak az 1000-en s így egy-egy könyvtárnak körülbelül jut 4—500 darab könyv.

— Az erd. r. kath. status felterjesztést tett a képviselőházhoz autonóm jogainak megvédése céljából, szemben a középiskolai törvényjavaslattal. A mennyiben t. i. a törvényjavaslat úgy intézkedik, mintha az erdélyi róm. k. középiskolák nem volnának autonómok, a status képviselői a javaslat tendenciáját egészen alaptalannak és jogsérelmesnek mondják s kimutatják, hogy: 1) Az erdélyi r. kath. egyházmegye hazai törvényeink, királyi rescriptumok és eskü által biztosított autonómiával bír, s századokon át annak háborítatlan gyakorlatában volt és van jelenleg is. 2) Az erdélyi r. kath. status középiskolái nem a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezelése alatt lévő alapból tartatnak fenn. 3) Az erdélyi r. kath. status középiskolái soha sem állottak s jelenleg sem állanak a kormány, illetve a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelkezése és közvetlen vezetése alatt.

— A fővárosi néptanítók ünneppel készülnek megülni Lederer Ábrahám, e derék paedagogus, 25 éves munkásságát itt Magyarországon. Az ünnep alkalmából Lederer-alapítványt akarnak összehozni. Rill Józsefet, a „Magyar Paed. Szemle“ kiadó-szerkesztőjét azzal becsülik meg nagyszámú tisztelői, hogy házat építenek neki. A gyűjtés szép eredménnyel foly. Az 1000 öles házhely már meg van véve Budán. Az építést is megkezdik nemsokára. Ez eszmét a külföld is lelkesedve méltányolja. A kitüntetést meg is érdemli Rill, kinek a magyar népoktatásügye annyit köszönhet.

— Katholikus középtanodai tanárképző intézetet fog felállítani a magyar episcopatus. A „Magyar Állam“ értesülése szerint e célra a püspökök nagy összeget fognak följánlani: így a kalocsai bibornokérsek ad 100,000 forintot. Bizony megelőznek ezek minket!

— Germanizáló tanárok. Szászrégen városának evangélikus gymnasiumi tanárai, majdnem mindannyian tagjai a „Deutscher Schulverein“-nak. Hogy pedig kimutassák, mennyire lelkesülnek a nagy Németországért, teljesen elnyomják a gymnasiumban a magyar nyelvet és a növendékeket fáradhatlan buzgósággal oktatják a zengzetes német nyelvre. Nem ártana ezeknek az uraknak a körmükre koppintani.

— Elfogott orosz pap. Rakovszky János, izai (máramarosmegyei) orosz p.p., ellen gyanú merülvén föl, a vizsgálat elől megszökött. Azóta Munkácsra, a hol rejtőzködött, elfogták és rendőri fedezet alatt Máramaros-Szigetre kísérték. Itt vizsgálati fogságba helyezik, s a vizsgálatot egész erélylyel fogják vezetni. Dobránszkyval való összeköttetésére nézve sok adat birtokában van az ügyészség. Rakovszkyt Oroszországból a panszláv bizottság kárpótlásul egyhá-

zi állással kínálta egy időben. A vizsgálat megindítását a lembergi vizsgálat alapján rendelték el. Az elfogatás g. kath. egyházi körökben rendkívüli szenzációt kelt.

— Szamárfülű bibornok. Olasz lapok felemlitik, hogy Michel Angelo volt az első, ki boszuálló eszköznek használta fel ecsetjét. Egy bibornok megsértette a nagy festőt s ez a bibornok arcját megörökítette az „utolsó ítélet“ című festményében, mely jelenleg a római sixtusi kápolnában van. A bibornok a pokolban ül szamárfülekkel és lábai körül kígyó tekerődzik. A bibornok II. János akkori pápánál panasolta be a festőt, mire a pápa úgy felelt: „Ha Michel Angelo a tisztító tűzbe helyez, kihuztalak volna, de a pokolban nincs hatalmam.“

— Hány tanuló esik egy tanítóra? Ha egyrészt a tanítók számából, másrészt a tanulók számából átlagot veszünk, akkor egy tanítóra esik: Magyarországon 77, Bajorországon 74, Hessenben 73.5, Poroszországon 69, Ausztriában 68, Görögországban 67, Badenben 66, Norvégiában 65, Svédországban 64, Belgiumban 58, Szászországban 55, Angolországban 33, Elzászban 50, Spanyolországban 49, Franciaországban 43, Olaszországban 41, Svájcban 41, Hollandiában 40 tanuló.

— Mehner Vilmos kiadásában legújabbán megjelentek: a „Népszerű orvosi tanácsadó, vagy házi lexicon az egészséges és beteg emberről“ című jeles mű 17, 18 és 19 füzetei. Irta dr. Ziffer Károly, az összes gyógytudományok tudora. E nélkülözhetlen műből a jelzett füzetekben a második kötet egy részét veszi a hazai közönség. E mű megbecsülhetetlen kincs mindenütt, de kétszeresen az ott, a hol nincs kéznél orvos. Nem a különféle szédelőgők által hirdetett „biztosan gyógyító“ könyv az, milyenek megvételétől óvjuk a közönséget, hanem komoly, népies nyelven írott, érthető szakmunka, mely — noha behatóan foglalkozik az ezer bajnak kitett emberrel — oly lelkiismeretes útmutatást ad minden irányba, hogy azok után bárki bátran indulhat. Foglalkozik nemcsak a betegségek leírásával, jeleivel, gyógyításával, de kiváló súlyt fektet az egészséges nevelésre, az egészség gondozására. Hogy csak egy pillanatot vessünk az előttünk fekvő füzetekbe, ezekben tárgyalva vannak: a láz, a lakás, a légszusz, a levegő, a leves, a májbajok, megfagyás, mérgezesek, méhbántalmak stb. Egy füzet ára csak 30 kr., a mi lehetővé teszi azt, hogy a művet bárki megszerezhesse. Mehner Vilmosnál jelentek ugyancsak meg az „Általános magyar francia szakácskönyv“ 11, 12, 13. füzetei. E mű több mint 400 képpel jelen meg s 24 színnyomatú külön művelléklettel. Az egész mű 24 füzetből álland. Ajánljuk gazdasszonyaink figyelmébe már csak azért is, mert mindenütt tekintet van a műben kis háztartásokra is.

— Lapunk mai számához mellékelve veszik olvasóink Tauffer Ferencz jóhírű magkereskedőnek 1882-re szóló tejedelmes árjegyzékét. E magkereskedés már 40 éve áll fenn, s az erdélyi gazdák körében a legnagyobb, s elmondhatjuk, megérdemlett bizalomnak örvend. Ajánljuk az érdeklettek figyelmébe!

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZALLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit
illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom: Jerikó ostroma. III. Szász Domokos. — 'Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. — Az áll. ig. tanács n. üléséből. r. t. — Irodalom. — A világ folyása. — Tárca. A jellemről. (Szász Béla népszerű felolvasása a kolozsvári jótékony czélokra, tartotta Kolozsvártt, 1882. márcz. 4-én. — Különfélék. — Hivatalos rész.

JERIKÓ OSTROMA.

Kolozsvártt, 1882 márcz. 10.

III.

Apom szűk tere nem engedi ugyan, hogy hadiszemlélem az ostrom minden részletére kiterjeszkedjék, de még sem mellőzhetem hallgatással Mitrovichnak még egy pár — bár az eddig jelzetteknel szelidebb természetű — rohamát. Csak azután térhetek át Béki Sámuel kassai dandárparancsnok barátomnak támadására.

Az egyik roham, melyről szólanom kell, az ostrom történetében sajátságos intermezzot képez. Mitrovich — a mint láttuk — a zsinati törvényhozás idealis iránya fölött pálczát tör; hibáztatja, hogy rendelkezéseiben nem volt tekintettel a kivihetőség, a gyakorlatiasság követelményeire, a nem ignorálható reális érdekekre. Egyetem, tanárképezde, általában nagyobb szabású anyagi erőt igénylő tanintézetek felállítását az álmok országába útaitja. Miután erre az álláspontra helyezkedett, a következetesség azt hozná magával, hogy helyeselje a zsinatnak egyes oly intézkedéseit, melyek nem az általa perhorrescált eszményi légkörben mozgó, hanem nagyon is alkalmazkodnak az adott helyzethez, s azzal való transactio eredményei; melyek nem rónak az egyház erőtlén vál-

laira elhordozhatlan terheket. Úgy látszik azonban, hogy Mitrovich barátom logikáját — mint b. e. Bodola Sámuel püspökünk mondani szokta — „nem abban a typografiában nyomtatták, melyben a közönséges halandó emberekét.“ Gyönyörös filippikával ostromolja meg a zsinatot azon mulasztásáért, hogy az idealis követelményeknek meg nem felelő felekezeti középiskolákat, u. kis gymnasiumokat, mint „korhadó, rozszant s útba álló, értéktelen alkotmányokat“ el nem törölte a föld színéről, sőt azoknak létjogát továbbra is elismerete, nem szabván azok elé oly föltételeket, melyeknek előre láthatólag eleget tenni úgy sem volnának képesek. Úgy látszik, Mitrovich barátomnak a mi egyszer a zsinattól származik, legyen annak jellege akár idealis, akár realis, nincs nyére. Kész megostromolni még azon áron is, hogy saját álláspontjával ellenmondásba jöj s Jerikó falai ellen kiszegzett útegeit önmaga ellen fordítja.

Azzal is vádolja Mitrovich a zsinatot, hogy a néptanítókat, a keresztyén kegyelmesség osztó igazságával ellenében, kizárta a domesticakából nyujtandó segély áldásaiból, míg a papokat részesíti azokban. Szerinte ez által a zsinat elhatározó lépést tett arra nézve, hogy meglazítsa azt az összefüggést, melyben egy felekezeti tanítónak saját felekezetével, annak magas rendű érdekeivel állania kell. Bizony, ha e vád igaz volna, felette súlyos lenne. Szerencsére azonban az összehasonlítás ily csoportosítása a tényállásnak teljességgel nem megfelelő. A tényállás ugyanis az, hogy az állam a népnevelés s ennek hordozói érdekét saját törvényhozása körébe vonván be, az összes néptanítók nyugdíjazásáról, özvegyeik s

árváik segélyezéséről való gondoskodást magára vállalta. A zsinatnak ennél fogva e tekintetben ez idő szerint nem lehetett egyéb feladata, mint saját hatáskörében törvényt alkotni végre, hogy az állami törvényhozás nemes intentioja, mely felekezeti különbség nélkül minden tanítóra kiterjeszteni célozza a segély áldását, a magyar ref. egyház körén belől tényleg megvalósíttassék. A zsinat e kötelességét teljesítette, midőn a köznevelés és közoktatás szervezetére vonatkozó törvény 67-ik §-ében kimondotta, hogy „A tanítók nyugdíjazásáról s özvegyeik és árváik gyámolításáról az országos törvény értelmében kötelesek az iskola főntartók (egyházközségek, egyházmegyék, egyházkerületek) gondoskodni.“ Értelme ennek az, hogy az iskolafentartók egyházi törvény által kötelezve vannak az állami törvény végrehajtására, illetőleg az évi díjak beszolgáltatására, hogy a tanítók s családjuk az állami kedvezmény áldásaiban részesülhessenek.

De hát az elaggott papokról, azoknak nyugdíjazásáról, özvegyeik árváik segélyezéséről az úr Istenen kívül ki gondoskodott eddig? Haneha elegendő gondoskodásnak nevezzük azt, a mit p. o. az erdélyi egyházkerület t-sz az által, hogy egy-egy papi özvegynek évenként ad 11—13 frtot hat árvájának együtt véve ugyanannyit. A keserőségek tangerébe ez alig egyetlen édes csöpp, pedig van egyházkerület, mely még ennyit se ejtett eddig bele. Arra pedig ugyancsak nincs ez idő szerint semmi kilátás, hogy végrehajtsák 1848-ik XX-ik törvényezik s így a zsinatnak elodázhatlan kötelessége vala megadni a papoknak azt, a mit az állam megadott a tanítóknak, s midőn e kötelességét teljesítette az elaggott papok, a hátramaradt özvegyek árvák kezéből kivette a koldusbotot, ez által nemcsak hogy semmi sérelmet nem követett el a tanítókkal szemben, sőt ellenkezőleg a helyzet eddigi vizsátságát megszüntette, kilátásba helyezvén a papok számára is azon előnyöket, melyekben az állam a tanítókat részesítette. A tanítói papi kar között ez által az együvé tartozás, a közös sorsban részesülés érzete nem lazult meg, sőt erősebbé lett, mert kötelezve vannak az egyházközségek, hogy egyfelől járuljanak a domestikához, melynek egyik célja a papok jövedelméről való gondoskodás, s másfelől szolgáltatassák be az évi díjakat az országos nyugdíjalapba, mely a tanítók jövedelmét biztosítja. Ily tényállás mellett Mitrovich barátom a papi s tanítói kar testvéries összeműködése nagyfontosságú érdekének nem jó szolgálatot tesz, midőn a zsinati intézkedést egészen egyoldalú világitásban tünteti föl s rá akarja arra sütni azt a bélyegét, hogy a tanítói karral szemben a keresztény kegyelmesség osztó igazságával ellenkezik.

Van neki még több kifogása is, de terem szűk, s így apróbb csatározásait kénytelen vagyok mellőzni s átértni a kassai dandárparancsnok oszloptámadására.

Szász Domokos.

AZ ÉNEKEK ÉNEKE.

— Bibliai tanulmány. —

Irta:

Benkő István.

1. A könyv czime, szerzője, keletkezési kora és kanonicitása.

Az énekek éneke egyike az ó-testamentom költői könyveinek. Az öt költői könyv: Jób, Zsoltárok, Példabeszédek, Prédikátor és az Énekek éneke. Ez utóbbi, melyről bővebben kívánunk szólni, úgy a más költői könyvektől, mint általában a szent iratok többi könyveitől teljesen különbözik, egyetlen a maga nemében. E különbségénél, különösségénél fogva, nem minden ok nélkül tartják az Énekek énekét az ó-testamentom talányának, épen mint a Jelenéseket az új testamentomének. De lássuk közelebről.

A könyv czime: שִׁיר הַשִּׁירִים (sir hassirim), a LXX (septuaginta) fordítása szerint *ᾠσμα ᾠμάτων*, vulgata szerint *Canticum canticorum*; ezeknek megfelel a magyar fordítás: Énekek éneke. A héber kifejezés (sir hassirim) a magyar felső fokot helyettesíti. A héber ugyanis, midőn a szerkezeti állásban (status constructus) ugyanazon egy főnév jön elé és a második vagy vonzott név többes számban áll, ezzel felső fokot fejez ki, vagy mivel ennek más nyelvekben a genitivus felel meg, mondhatjuk, hogy ugyanazon szót ismétli a genitivusban. A vonzott szó vagy genitivus elől a névelő (ה), mint szükségtelen el is maradhat. Több példát lehet felhozni az ó-testamentomból, a melyekből látható a genitivus gyakori használata a felső fok kifejezésére: Genesis IX. 25, אֲבָדִים צְבָרִים (ebed abadim) szolgák szolgája, azaz, a ki mindeneknek szolgál; Exodus XXIX. 37, קֹדֶשׁ קָדְשִׁים (kodes kádásim) szentek szente,

azaz a legszentebb vagyis a szentséges; így neveztetik Jehova Dent. X. 17-ben: Istenek istene és uraknak ura felsőbbfokú kifejezéssel; ilyen példák még: I Kir. VIII. 27. egek ege; Eccles. I. 2. hiúságok hiúsága; Ezékiel XVI. 7. ékosságok ékossága stb. שִׁיר הַשִּׁירִים tehát felsőfokú kifejezés és nem jelent mást, mint énekek éneke, azaz legszébb, legkitünőbb, legbecsesebb ének.

A szerzőre nézve igen sokan úgy vélekednek, hogy az maga Salamon volt és ez állításukban hivatkoznak a könyv czimére, mint a melyben Salamon neve befoglaltatik.

A teljes czim ugyanis ez: שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמוֹה (sir hassirim aser lislomoh); de maga a czim nem bizonyíték a szerzősége nézve, mert mint a zsoltároknál és némely prófétai iratoknál tisztán látszik, a czimek csak később tétettek az iratokhoz és nem mindig helyesek; a jelen esetben is a költemény czime nem Salamon szerzősége mellett, hanem éppen ellene bizonyít. A költemény szerzője ugyanis magában a költeményben visszamatató szót אֲשֶׁר (aser) soha sem használja, hanem mindig a költői rövid

lakot שִׁי-t; tehát a czímet más írta a költemény fölé. Továbbá a Salamon neve előtt használt לְ (lamed) irányzást, czélzást jelent, azaz valamire nézve, valamit illetőleg, valakire vonatkozólag vagy valaki számára vagy valakiről szólva (Dr. Ballagi. A héber ny. tank. 148 l. 2.); tehát לְשִׁי annyi, mint Salamont illető, rá vonatkozó vagy Salamon számára vagy Salamonról szólva. E szerint a cím lesz: (Az) Énekek éneke, mely Salamonra vonatkozik, őt illeti, vagy a mely Salamonról szól. Ebből látható, hogy a czímet más valaki írta a költemény fölé. Ez tehát ismét Salamon, mint szerző ellen bizonyít; de másfelől ellene bizonyít a czímetnek jelenléte is, mert Salamon a maga munkáját csak nem dicsérné meg azzal, hogy saját maga nevére el azt a legszébb, legkitünőbb énekeket.

De a költemény tárgya is azt mutatja, hogy nem Salamon volt a szerző. E költeményben u. i. elő van adva, hogy Salamon meg akarja nyerni egy falusi leány szerelmét, de az minden hízegésnek, ígéretnak, fénynek ellenáll, míg végre is Salamon törekvése meghiúsul, a leány erénye győzedelmeskedik. Azt nem lehet feltenni, hogy Salamon ekképpen írjon magáról. Továbbá a IV r. 4 v. szerint Dávidról oly módon van említés téve, hogy nem lehet belőle a Salamon atyjára következtetni; a VIII r. 11 v.-ben ez van mondva: „szőlője volt Salamonnak“, a mi arra mutat, hogy Salamon után keletkezett a költemény. Mindemellett is nem vagyunk azokkal egy véleményen, a kik Salamont teljesen kizárják a szerzőségéből.

Salamonról tudjuk, hogy nagy ének-szerző volt, említve van róla I Kir. 4, 32-ben: „szerze pedig háromezer példabeszédet és az ő énekeinek száma volt ezer és öt.“ De hol vannak ez énekek? E költeményben több oly vonatkozás van, a mely a mellett szól, hogy annak némely része Salamontól eredhetett. A király szépsége, gazdagsága, az a jártasság, mit a szerző felmutat a természet három országából vett képek alkalmazásában; ismerős teljesen Izrael földével; a vonatkozások: a Salamon ágya, mely a Libanus fájából készült (3, 9); az Esbonbeli halastók, a Karmel hegye (7, 5—6); a királyi udvar ismerete; Dávid tornya (4, 4); a szép hasonlat. „Szép vagy én mátkám, mint Tirsza városa, ékes, mint Jeruzsalem, rettenetes, mint a zászlós tábor“ stb. mindezek bár directe nem bizonyítanak Salamon szerzősége mellett, a mennyiben ezekkel más is éppen úgy ismerős lehetett, mint maga Salamon, de másfelől nem zárják ki, sőt alapot adnak azon feltevésnek, hogy egyes csekély töredékek Salamontól eredhettek.)

Tekintve u. i. az Énekek énekének szerkezetét, a töredékességet stb. teljes bizonyossággal kimondhatjuk, hogy e darabot valaki úgy gyűjtötte vagy írta össze és alkotta úgy a hogy egygyé, azaz egységbe. Salamontól pedig halála után bizonyára több ének maradt fenn, mint énekszerzőtől, és egy, az északi királyságból való poéta, már a nép között is ismert töredékekből alkotott egy darabot, a melyhez maga is írt, ugyanazon alakokat, kifejezéseket, refrainekeket

tette a költeménybe, szóval egyöntetűvé tette a darabot és úgy írta fel czímül, vagy Salamon iránti tiszteletből vagy inkább gúnyból, hogy Énekek éneke, a Salamon emlékére, vagy azért, hogy a Salamon esetét tárgyalja. Maga a költemény egész a VIII r. 5—6-ik versig meglehetősen egyforma, egyöntetű, itt azonban eddigi kifejezései megváltoznak, hangja komolyabbá válik, Salamon neve e kis részben kétszer is elcfordul, — egyszóval láthatni, hogy e rész egy későbbi toldás; véleményünk szerint e rész és a felirat vagy cím egészen más író munkája, mint a költemény többi része.

A nyelv szépsége azt mutatja, hogy a költemény a héber nyelv virágzása idejében keletkezett, és pedig az északi vagy az Izrael királyságban. Hogy északon keletkezett, azt megerősíti a Libanon többszöri említése és még inkább az, hogy tárgyánál fogva nem tartozhatott Judeához. Salamon életében nem iratbatett, hanem a magyarázóknak többsége azon nézetben van, hogy a nyelv szépségénél fogva, ha nem is a Salamon életében, de mindenesetre csakhamar az ő halála után keletkezett mintegy 50 éven belül. A nyelv szépsége, művészi kezelése szintén igazolja, hogy a togság előtt készült.

E nézet, hogy t. i. a költemény Salamon halála utáni 50 évi időközön belül keletkezett, Ewald munkája (1825) után csaknem általános helyesléssel találkozott és fogadtatott a magyarázók részéről, újabb időben azonban Graetz, boroszlói professor (sir ha-sirim Wien 1871) megjelent munkájában azt állítja, hogy e darab egészen újabb keletű és a macedoni korszak alatt, a 3-ik évszáz utolsó felében keletkezett Kr. e. Az újabb keletűséget bizonyítja a nyelvészeti különőségekkel, az Aramaismus nagy tömegéből későbbi héber korra következtet, Érdekes felemlíteni, bár nem tartozik szorosan e szakasz körébe, a mit prof. Graetz mond továbbá a kérdés alatt lévő könyvről. Azt mondja ugyanis, hogy az énekek énekének talányai és homályosságai daczára világos és erkölcsi célja van. Azért iratott, hogy dicsérje a szüzesség és mértékletesség erényét és megrója egy különös kornak bűnét és fényűzését Izrael történetében. De kor nem a Salamon kora volt, vagy valamely más utódjájé a Dávid trónján. Állítja, hogy a Ptolemeidák alatt egy obscurus mágnás, Jóséf, a Tóbiás fia, kinek történetét Josephus adja (Ant. XII. 4), Ptolemeus Euergetes bérlőjévé neveztetett ki Kr. e. 247 körül, a ki 22 évig élt nagy pompa és fényűzés között Palestinában. Kigúnyolni ezen ember kihágásait és veszélyes befolyását, megróni környezetét — volt célja az Énekek énekének.

Ez egy új theoria, melynek több a különősége, mint a helyes alapja, s a mely nem is igényel czáfolatot Hiszen ezen esetben maga Josephus adna erre nézve teljesebb felvilágosítást, de meg másfelől minden valószínűséget nélkülöz ez állítás; azért ragaszkodunk azon fennebb már kifejezett állításhoz, hogy e költemény a Salamon halála után 950 körül keletkezett és pedig először Izraelben volt elterjedve a jelenlegi czím nélkül, s csak később, midőn már Salamon neve, halála után, híressé lett Judeában. iratott a cím a költemény fölé, és akkor függesztette ugyanazon czímfelíró a végső részt is a költeményhez. (Folyt. köv.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS N. ÜLÉSÉBŐL.

Kolozsvárt, 1882. márcz. 8.

elen voltak; főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Albert, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla, Parádi Kálmán; titkár, pénztárnok, számvevő, ügyvéd.

Az időközben elnöki ellátott ügyek előterjesztvén, tudomásul vétetnek.

Tárgyalás alá vétetik a küküllői egyházmegye közgyűlése által 1881 évi május 3-án megejtett egyházmegyei képviselő-választások ügye; s minthogy e választó közgyűlésre nem az új cycusra választott egyházmegyei képviselők hivattak meg, a választás törvénytelennek nyilvánították s az egyházmegyei tisztviselők új választása elrendeltetik.

Előterjesztetik Szentiványi Kálmán jelentése, mely szerint a nevezett képviselői állása miatt ezután a fővárosban kíván lakni s annál fogva nem lesz azon helyzetben, hogy a Filip Péter alapítványa elnökségét tovább vigye. Lemondása elfogadtatik, működéséért köszönet nyilvánítottatik s helyébe az alapítvány-bizottság elnökéül Ilyés Károly kir. táblai bíró kineveztetik.

Előterjesztetik Nagy Lajos deési esp. panaszos jelentése, mely szerint az 1872-ben folyt tagosítás alkalmával a ref. isk. részére kiszakított gyümölcsfa-iskolát a gör. kath. egyház használja. Esperes felhivatik, hogy hivatkozva az 1868-ik évi 38 t. cz. 41 §-ére emeljen panaszt az illető megyei közigazgatási bizottságnál az iskolai fekvő hasznának elvonásáért és kérje a jelzett jövedelemnek az egyházközségi iskola részére leendő folyósítását.

Kócsi Ádám a kolozsvári kollegium VI. gymn. oszt. növendéke részére a Kendeffi-alapítvány 1881 évre kiutalványoztatik.

Az egyházkerületi pénztár-vizsgáló bizottság jelentése szerint a központi pénztár teljesen rendben van. Tudomásul vétetik.

r. t.

IRODALOM.

Gyakorlati német nyelvtan. Irta dr. Balázs Ferencz. Első rész. Ára fűzve 60 kr. Megjelent Schmedicke A.-nál Nagy-Szebenben.

Egy nyelvtan megítélésénél mindig szem előtt tartandó a cél, minek szolgálnia kell. A német nyelv tanulmányozására nézve még mindig ingadozó nézetek forognak fenn. Míg az egyik teljesen ki akarja küszöbölni a magyar iskolából és az által a szomszéd Németországgal mindenmű szellemi összeköttetést megszakítani, addig a másik arra törekszik, hogy a tanító minél hamarabb nyerjen jártasságot az idegen nyelvben; a harmadik pedig mély és alapos nyelvtani ismeret és az olvasottak megértését törekszik elérni. Véleményünk szerint sikeres tanítás, alapos

nyelvtani ismeret nélkül, teljes lehetetlen. A nyelvtant fogamatba vett logikának nevezték és annyi bizonyos, hogy valamely nyelv alapos nyelvtani ismerete a gondolatok finom és sokoldalú bonczolatát és az azok közt függő viszonyoknak éles, tökéletes és biztos felfogását föltételezi, úgyannyira, hogy a logikai gondolkodás szokássá válik. És mily nagy a haszon valamely idegen nyelv nyelvtani megtanulásánál az anyanyelvre nézve is. Csak az idegen és az anyanyelv közötti folytonos összehasonlítás által lép emez, a mely eddig bonczolatlanul és mint egész tekintetett, részleteiben előtérbe. Míg a holt nyelveknél az olvasás és megértés elégséges, addig az élő nyelveknél követelhető abban az írásbeli és szóbeli jártasság: a szomszéd nemzettel való folytonos érintkezés követeli ezt. Azért osztjuk véleményét az előttünk lévő „gyakorlati német nyelvtan“ szerzőjének, dr. Balázs Ferencz urnak, midőn alapul veszi Schleiermachernek eme szavait: „A nyelvtannak alapos tanulmányozása a szellemnek legnemesebb gymnastikája és a valódi tudománynak tulajdonképpeni előiskolája.“ Hanem a fentebb mondottakból világos, hogy a kitzűzött cél elérésére az eszmélettel össze legyen kötve a gyakorlat is. Természetesen erre elég idő kívántatik.

A szerző sok gondot fordított arra, hogy a német és az idegen szavak kiejtésére és hangsúlyozására jó szabályokat állítson fel, és elismeréssel tartozunk neki, hogy a mellett tovább időzik, mert a feladat nehéz és fontos, s a németek számára felállított és rájuk nézve elegendő szabály nem elég a magyarra nézve. Ezt a nehézséget szerencsésen meg is oldotta. Nehány hiba ugyan fordul elő, melyeket itt nem hagyhatunk említés nélkül. Így p. o. ä-nek mindig e hangja van, vagy rövidebb, vagy hosszabb, de nem é a hangja, tehát Röder=röder; azonban e ewig-ben é-nek hangzik, tehát évig és nem evig; továbbá az e ver, zer, el, eu és er-ben nem néma, hanem csak nagyon rövid, így p. o. a Verein és frei'n kiejtése nem azonos. D, h, g kiejtése a szó végén nem kemény, tehát Raub, Geld és Tag nem ejtetnek ki raup, gelt és ták-nak, hanem a mint írva vannak, még inkább mondható az ezen betűkről a szótag elején, de e kiejtés hibás lévén, nem képezhet szabályt; s n után nem hangzik cz-nek, hanem gyenge sz vagy z-nek, tehát die Gans=ganz és nem gancz s bizonyosan kiejtési és orthografiai hiba volt, midőn egy kisasszony a fényképe alá, melyet tovább adott, ezt írta: „du hast du mich ganz“. Egészen magyaros, ha azt mondja szerző, hogy du, eu, ei=ai. Nehezen fog valaki megegyezni a szerző nézetével, mely szerint Dramen, Gymnasien idegen szavakban az en ragozási hangváltozás (Umlaut). Itt nincs Umlaut, mint Rämpfenben, hanem a latin rag helyébe lépett a német ejtőgetési rag. A hangsúlyozásról szóló fejezetben felsorolja szerző derjenige, vortrefflich, vorzüglich szavakat azon szavak között, melyeknek hangsúlya a második szótagra esik, holott az elson szokott lenni.

Az írásjelek jelentése és alkalmazása, a mondattan és az ige általános része az eddig említettekkel együtt megelőzi a könyv gyakorlati részét. Szerző azonban éppen nem

akarja, hogy a tanító és tanuló által elővétessék az egész, hanem eleinte csak az első 7 §., azaz a kiejtés, azután a 10 §. 1—5 pontja, melyben szótag, gyökér és képzőkről van szó s végre a 32—35 §§., melyek a beszédrészeket, a mondattan és az ige általános részét tárgyalják. A többi 23 §. akkor vétessék elő, mikor azokra szerző ráutal. A mondatképzést a gyakorlati részben alkalmilag tanítja, a mi bizonyosan előnyösebb, mint a mondattan abstract tárgyalása, és ami a tanulóknak jelentékeny könnyítést nyújt.

A főnévnel kileucz ragozási főcsoportot különböztet meg, és erre irányadó a főnevek nemei és ragjai voltak, a mi egyedül helyes, mivel a tanuló csak ezeket ismeri. A ragozási csoportoknak nagyobb száma által kikerüli a sok kivételt és alosztályt, melyek máskülönben előfordulnának.

A német gyakorlatokat úgy, mint az azok átváltoztatására, továbbá a származott és összetett szavak képzésére vonatkozó szabályokat és jegyzeteket egészen megfelelőeknek találjuk, csak arra bátorkodunk megjegyzést tenni, hogy szerző csak német gyakorlatokat hoz fel és csak azt kívánja, hogy magyarra fordított darabot a könyv segítségével nélkül ismét németre fordítson a tanuló. Ezt a könyv magántanulmányozási használatára való tekintettel teszi, minthogy a visszafordítás ez által könnyen kiigazítható. Tagadhatatlan, hogy ez kitűnő gyakorlat és magánellenőrzés, azonban mégis azt hisszük, hogy a tanuló szellemileg többet nyer úgy, ha az anyanyelvből is fordít idegen nyelvre. Ez által el is lenne érve a fokozatos haladás, minthogy az idegen nyelvre fordítás egy fokkal magasabban áll, mert önálló alkotást és a megtanultban biztos jártasságot igényel.

Az pedig, hogy a nem-magyar ajkú tanuló tanuljon magyar nyelvet a német nyelvtanból — a mint szerző ezt magának mellékcélül kitűzte — nem lehetett irányadó ezen gyakorlatok szerkesztésében. Arra nem czélszerű ilyen könyv.

A mondottakból világos, hogy dr. Balázs Ferencz gyakorlati német nyelvtana általában véve használható jó könyvnek nyilvánítható, annál is inkább, minthogy egy jártas tanító e könyvnek sok jó oldalát hamar fel fogja ismereni és használni.

Kiállítása csinos, ára mérsékelt.

Graf Jakob.

Zeneművek. A „Magyar Dal-Album“ III-ik kötetének 4-ik füzetje megjelent 20 dalt tartalmazva: Ezen egyetemes magyar népdalgyűjtemény eddigelé 480 dallamot közölt zongorára alkalmazva, tehát már is többet, mint az eddigi hasonnemű vállalatok együttvéve. Újólak felkérjük az összes művelt magyar közönséget e nemzeti vállalat tömeges pártolására, mert e gyűjteménynek nem volna szabad hiányozni egy magyarnak zongorájáról sem! Előfizetési ár bérmentes szétküldéssel: egy évre, vagyis 10 füzetre 1 frt 80 kr., félévre vagyis 5 füzetre 90 kr. Egyes füzetre zongorára alkalmazott 20 dallammal csak 25 kr. Előfizetések Hennieke Rezső kiadóhoz Győrbe intézendők. Egyes füzetek

minden rendes hazai könyvárusnál is kaphatók. Tábor-szky és Parsch zeneműkereskedésében megjelentek Győry Vilmos népszínművének, „Az öreg béres“nek Szentirmay Elemér által írt közkeveltségű népdalai. A 10 dal tartalmazó füzet ára 1 frt 50 kr.

A „Nemzeti nőnevelés“ cz. kitűnő gonddal és tapintattal szerkesztett folyóirat februári füzetje a következő dús tartalommal jelent meg: Leányiskoláink és a felnőttek oktatása. Setestyén Gyula. Nőnevelés és női olvasmányok e század elején. Bánóczy József. Hogyan neveljük kisdedeinket? A gyermeki szem. Dr. Szili Adolf. Egy kép a régi könyvek állatvilágából. Dr. Daday Jenő. Az Eötvös-alap ünnepéről. Egy német könyv a nőről. Harrer Paula. A szádéli völgy. Gyakorlati tanítás (képekkel). — —: Vegyesek.

A magyarországi reformált egyház 1881 okt. 31—nov. 24 Debreczenben tartott országos zsinatának jegyzőkönyve kikerült a sajtó alól. Kiadta Tóth Sámuel, zsinati jegyző. A 152 lapra terjedő, csinos kiállítású füzet magában foglalja, mint függelék, főt. Nagy Péter püspök zsinati megnyitó imáját és Fejes István, sátoralja-újhelyi pap zsinati egyházi beszédét.

Megjelentek a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által kiadva az 1881-ik évi augusztus havában tartott országos tanítói képviselői közgyűlés munkálatai, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek e határozatokra hozott határozataival megtoldva. A 126 lapra terjedő füzet tartalma a következő: 1) a közgyűlést egybehívó miniszteri alaprendelet; 2) az előkészítő bizottság munkálatai; 3) az országos képviselői közgyűlés megállapodásai; 4) „Toldalék“ czimen a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter határozatai.

Beküldetett szerkesztőségünkhez „Rendszeres magyar nyelvtan a felső népiskolák, polgári és középiskolák használatára.“ Irta: Führer Ignác, gyakorló iskolai tanító és képzőtanár Budapesten. A mű a szerző tulajdona. Ára 50 kr.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

Az országgyűlésen véget ért a költségvetési vita. A közlekedésügyi miniszterium költségvetésének tárgyalását Rohonczy támadása különböztette meg a többi miniszteriumokétól, melyek simábban folytak le. Rohonczy amaz indítványa ellen, hogy a visszaélések megvizsgálására parlamenti bizottság küldessék ki, nemcsak Tisza és Ordódy miniszterek szólaltak fel, hanem Tisza Lajos volt közlekedésügyi miniszter is, továbbá gr. Károlyi Sándor, kinek beszédjét a ház figyelmesen hallgatta, mert gr. Károlyit a hírek leendő miniszter gyanánt emlegetik. Baross Gábor pedig indítványt tett, hogy a ház Rohonczy javaslata fölött napi rendre tér. Az ellenzék részéről Pázmándy

Dónes azt a határorati javaslatot adta be, hogy előzetes vizsgáló bizottság küldessék ki, mely a Robonczy által közlendő adatok alapján eldöntse, van-e helye parlamenti bizottságnak. E javaslatot többen pártolták. A ház elvetette mind Robonczy, mind Pázmándy javaslatát s Baross indítványa értelmében napirendre tért. — Az ipar és kereskedelmi miniszterium költségvetésénél gr. Zichy Jenő és Gündöcs Benedek, apátkanonok tartottak figyelemreméltó fölszólalást, amaz a magyar ipar pártolása érdekében, emez pedig az iparoktatás ügyében, főleg azt emelve ki, hogy az ipart és gazdaságot már a népiskolában meg kellene kedveltetni. — Merénylet az angol királynő ellen. E hó 2-án délután egy ember rálőtt Viktoria angol királynőre, de a golyó nem talált. A merényletnek úgy látszik nincs semmi politikai háttere, valószínű, hogy hóbotos gonoszságról van szó, s az sincs kizárva, hogy MacLean nem beszámítható állapotban követte el a gáztettet. Londonban rendkívüli fölháborodást okozott a merénylet. Kezdetben az a hír terjedt el, hogy a királyné meghalt, de a megnyugtató jelentések nem soká késtek, s a kedélyek csakhamar lecsillapultak. Európa legalkotmányosabb monarchája ellen intézett eme merénylet a művelt világ minden nemzeténél a legmélyebb kárhóztatásra talált. Az esemény hírére minden uralkodó sietett részvétét tudatni a királynéval, a merénylet meghiúsulta fölötti öröm kifejezésével. A királynét izgatottság lepte meg, de ennek semmi rossz következményei nem voltak. Ez a hatodik merénylet volt, melyet Viktoria királynő ellen 45 évi uralkodása alatt (mindig sikertelenül) elkövettek. Egyik merényletnek sem volt politikai indoka. Az első merénylet Oxford Edvard, 18 éves suhancz volt, ki 1840. jun. 10-én kétszer rálőtt a királynőre. Örültek házába csukták. A második és harmadik merénylet 1842-ben gyorsan egymásután történt. Májusban Francis John, egy foglalkozás nélküli egyén, kétségbeesésében rálőtt a királynőre. Élethossziglani börtönre ítélték. Egy Beon nevű kis, púpos megirigyelte Francis hirnevét s csupa hiúságból szintén rá akart löni Viktóriára, de pisztolya csütörtököt mondott. Nehány évi fegyházra ítélték. Különös merénylet volt a negyedik, melyet 1850-ben Pate volt huszárhadnagy követett el. Ő ugyanis a kocsikázó királynét bottal arczul vágta. A vizsgálat nem tudta kisütni, hogy tán a szolgálatban esett sértést akarta-e eképpen megboszulni. Hét évi deportációra s megkorbácsoltatásra ítélték; ez utóbbit azonban a királyné elengedte neki. Ez ötödik merényletet egy 17 éves fiú követte el. Ez egy félig törött, rossz és tökéletlen pisztolyt szegezett a királynéra, de elcsipték. Neve O'Conor volt s származására irlandi. — Pánszláv agitációk hazánkban. Folyton sokféle hír érkezik az ország különböző részéből pánszláv agitátorokról, fegyverszállítványokról, orosz rubelekről, stb. Legalább is nagy részük e híreknek alig bír alappal, más része sem válik be annak, a minék ki van adva. Hogy a szláv kedélyeket szitják a déli vidéken, hogy a románok tüzes képzelődését sem hagyják nyugton, az bizonyos, de a kézzelfogható jelenségekről az eddigi hírek

nagy túlzásokba estek. Így tökéletesen alaptalannak bizonyult az a híresztelés is, hogy Máramarosmegyében Dragomérfalván fegyvereket foglaltak le. Ezt az egész hírt valószínűleg az a meglepetés gerjesztette, hogy Rakovszky izai lelkészt elfogták és házkutatás történt nála. Rakovszky elfogatását az országgyűlési szabadelvű pártban Móricz Károly huszti képviselő kérdés tárgyává tette, de Tisza miniszterelnök azt válaszolta, hogy a vizsgálat eredményét ma még nem terjesztheti elő, annyit azonban már most is mondhat, hogy alptalanok azon hírek, melyek nyomán a felvidéki gör. kath. papság ellen gyanúsító vádak emeltettek. — Szko-belev haza útazása. A híres orosz tábornok Bécsben és Varsón át utazott Pétervárra. Azt mondják, hogy a czár nagyon ingerült ellene, de azt is folyvást hangoztatják, hogy Ignatiev belügyminiszter volt a hirhedt beszédek sugója. — A miskolczi katonai brutalitáshoz. Báró Meduna, kinek brutalitása okozta tudvalevőleg a miskolczi hadgyakorlatok alkalmával Bizony Miklós borsódmegyei földbirtokos halálát, mint állítják, Székesfehérváron van állomás fogságon. Rangvesztésre és egy hónapi fogságra ítélték. — Csendes királyi ház. A szia mi királynak 350 felesége van, kiket annyira egyformán szeret, hogy mindeniknek egy zongorát akar venni. Ha csak felének jut egyszerre eszébe zongorázni, gyönyörű hangverseny lesz belőle. — A felásott sir. Bécsben múlt hó 27-én délelőtt csakugyan felnyitották a meggyilkolt Balog Kati sirját, hogy négy év múlva megvizsgálják, valóban kéksavval mérgezték-e meg? A fölnyitott koporsó borzasztó látványt nyújtott. Az összenyomott alaktalan tömegben csak nagy nehezen lehetett egy-egy emberi testrészt megkülönböztetni. Az arczból semmi sem látszott. A szőke haj még elég ép volt, s a vöröses összekötő szalag is látható. Az orvosok kivették azon részeket, hol a gyomornak kellett lenni, de azok már erősen rothadtak. A koporsó alján lévő barna színű nedvből is vettek keveset egy edénybe. Ez is a vizsgálat tárgyát fogja képezni. A koporsóba hatolt földrészeket üvegekbe tették. A tetemet, a mint csak lehetséges volt, visszahelyezték a koporsóba s a megrepedezett fedelmet visszaillesztették helyére. Kétséges, hogy a vizsgálatnak lesz-e eredménye? Az orvosok általában azon a véleményen vannak, hogyha Balog Kati halálát nem megfojtás, hanem kéksavval való mérgezés okozta volna, ennek tünetei igen feltűnők lévén, alig képzelhető, hogy az orvosok akkor rögtön észre ne vették volna. — A kávé ára márczius első napjától általában emelkedett, csak némely kiváló üzletek, melyek nagy készletekkel bírnak, a mig azok tartanak, adják az eddigi áron régi vevőiknek. A zártörvény bejelentése óta márcz. első napjáig a kávé roppant mennyiségben hozatott a monarchiába. Mig ugyanis tavaly február második felében 13,000 métermázsa kávé hozatott be, az idén február 15-től február 26-ig 148,000 métermázsa kávé hozatott be a határon.

A „PROTESTANS KÖZLÖNY” FÁRCZÁJA.

A JELLEMRŐL.

(Szász Béla népszerű felolvasása a kolozsvári jótékony czélokra; tartotta Kolozsvártt, 1882 márcz. 4-én.)

Birák vagyunk mindannyian, kevésbbé és elnézőbb modorban magunk — inkább és szigorúbban mások irányában. Bármennyire el legyünk foglalva a komoly munka által; bármily könnyű vérrrel engedjük leperegni napjainkat, csak a felületen kalindozva figyelmünk, időt sem nyerve az élet s a napok mélyebbre ható kérdéseinek megítélésére: csak kerül, ha akaratlan is, egy-egy pillanat, melyben gondolatainkat, érzéseinket, tetteinket lelkiismeretünk bíró-széke elé állítjuk s mintegy végtárgyalást tartva életünk folyása fölött, ítéletet mondunk magunkra. Sorra jönnek a tanúk — emlékezetünk tényeiben. Mohó füllel hallgatjuk a javunkra vallókat; megpróbáljuk hallatlanná tenni az ellenünk szólókat; egész sorát állítjuk előtérbe az enyhítő körülményeknek, s különösen mosterek vagyunk abban, hogy a jogászok szép szava szerinti „tényálladék” ható- és előidéző okait legtöbbször másokra vezetjük vissza, azok a mások és egyebek sodorván bennünket olyan kényszerhelyzetbe, hogy azt tettük, a mit tettünk, mert ha szabadon magunkra hagynak vala, egészen más emberekké váltunk volna: erőnköt jobban és czélirányosabban fejlesztjük vala; munkálkodásunk hiábanvalóságokra fecsért el kalandozások által félbe nem szakítottatott volna; embertársainkat való értékük szerint becslettük volna meg; Pált nem sértjük, Pétert nem rövidítjük, Lénórárt nem szóljuk, Idát nem búsítjuk vala meg s annyi és annyi embertársunkkal szemben, kikkel az élet útja összehozott, sokkal igazságosabb eljárást követtünk volna — szóval, ha azok a mások és egyebek nem lettek volna, mi is egészen másokká és egyebekké váltunk volna, s így ha meg van is a kárhoztatandó tárgyi tényálladék, de hiányzik az alanyi momentum, mely személyiségünkkel összekapcsolhatná s az ítélet, tiz eset közül kilencszer: nem bűnös!

Milyen egészen más a törvénykezési eljárás, mikor nem mi, hanem más ül ítéletünk bíró-széke előtt a vádlotak padján! Enyhítő körülményekről, kívülről összeható erőkről, mások által okozott befolyásokról, szerencsétlen és véletlen incidensekről milyen keveset vagyunk hajlandók tudni; hogy ráhallgatunk a terhelő tanúkra; hogy bezárjuk fülünket a kedvezők előtt; hogy belemagyarázzuk az előnyös mozzanatokba is a rejtett indokokat, ez önző, hiú vagy ellenséges érzelmi és akarati tényezőket, mely keresve-keressük a be nem vallott czélokot, csak hogy kikerekíthessük, tiz eset közül kilencszer, a sújtó ítéletet: bűnös!

Bizony: otthon és az utcán, gyűlésteremben és a társalgó körben, komoly munka és multság közben, családi, társadalmi, politikai, egyházi és egyleti működéseink rendjén egyaránt biráskodunk, kevésbbé és elnézőbb modorban magunk — inkább és szigorúbban mások irányában.

S mi az, a mit magunkban és másokban ítéletünk mértéke alá különösebben állítani szoktuk? Főlelet, először is a gondolkodás módját és irányát, melylyel az élet sokszerű mozzanatai fölül magunknak véleményeket, nézeteket alkotunk, s ha e nézetek és vélemények kitisztulva szilárd meggyőződésé izmosodnak bennünk, hogy a változó viszonyok és helyzetek között is ugyanazok ma-

radnak: következeteseknek mondjuk magunkat és másokat, ellenkező esetben pedig mindig kész a nem nagy dicséretet magában foglaló következetlenség vádja.

A tisztelőt vagy legalább is az elismerés bizonyos mértékével hajlunk meg a következetes ember előtt, ki nem változtatja meggyőződéseit a szél fuvallatai szerint, a ki a magyar szólásforma szerint nem forgatja köpenyét, vagy a mint a német mondja: nem nyergel át, ha más helyzetbe jut, más föladatokkal, szükségekkel és emberekkel áll szemben, a ki talán saját haszna ellenére is megáll a mellett, a mit egykor meggyőződéseként nyilatkoztatott. S különösen azok irányában sújtó a következetlenség hebizonyított vádja, a kik a gondolatok, nézetek, meggyőződések szellemi munkaterén szerepelnek, foglalatostkodnak. Az elmélet emberei: a tudósok; az elvek alapján és által ható gyakorlati államférfiak és az érzelmek legmélyében fekvő gyökérszálaival kapcsolatos vallásos meggyőződések bivatott hirdetői ellenében terhelőbb vád alig emelhető, minthogy hűtlenség lettek fenn hirdetett meggyőződéseikhez. Mivel az élet tapasztalataihoz fűződött gondolkodás eredményeül kihiggadt, megkristályosodott határozott meggyőződések mindig egyik leg-sajátabb alkotó elemét teszik az embernek; mivel sérthetetlen emberjogunknak valljuk a szabadságot, hogy meggyőződéseinket magunk szerezhessük s alkothassuk meg magunknak; mivel gondolkodásunk köre, önünk ez oly nevezetes része, főképp e meggyőződésekből alakul ezeknek alapján és anyagából fejlenek, formálódnak gondolataink, okoskodásaink, nyilatkozataink, vallástételeink s egész gondolkodási irányunk: sért, ha az alkotó elemek határozatlan, ingadozó s mindegyre változó voltánál fogva megbizhatatlank a belőlök alakuló gondolatok, okoskodások, nyilatkozatok, vallástételek; visszatetsző, ha nem lehet bizony számítani az illető gondolkodási irányára; kellemetlenül érint, ha nem tudjuk, hányadán vagyunk magunkkal vagy másokkal, a mint, hogy riaszt, zavar, megfélemlit minden ismeretlen, bánt és sért minden, a mit kiismerni nem birunk, a mint bánt, sért és megfélemlit az éj setétje, mert nem tudjuk mivel, kivel állunk szemben, nincs ítéletünknek, elhatározásunknak biztos támpontja, s gyögeségünk, tohetetlenségünk érzete kellemetlen hangulatba juttat.

Ítéletünk mértéke alá állítjuk másodszer magunk és mások érzelmi viselkedését, az együttérzést, rokon- vagy ellenszenvet, ragaszkodást vagy elidegenedést a dolgok, események, emberek és életviszonyaik, sorsuk irányában. A következetességet itt már hűségnek, állandóságnak, a következetlenséget megbizhatatlanságnak, hűtlenségnek, ingadozásnak nevezzük, s mivel e tekintetben kevésbbé tölünk magunktól, mint inkább természetunktől, ösztöneinktől, vérmérsékletunktől, testszervezetünk állapotától függő tényezőkt játszá a főszerepet: örömmel, valódi élvezettel szemléljük ugyan a hűség, az állandóság példáit s ezeknek tanúságtételére kedvező ítéletet alkotunk is az érzelmi tekintetben megbizható egyén fölül, de az ellenkező esetben sem vagyunk felettébb szigorúak az ingadozók irányában, mert tudjuk magunkról, hogy érzelmeinknek, ellen- vagy rokonszenvünknek nem egészen magunk vagyunk urai s bár erős — néha ugyancsak sok megerőltetésbe kerülő — elhatározás segítségével mutatni birjuk érzelmeink változatlan voltát, de ezek benső alakultának, változatlan maradásának édes keveset birunk parancsolni, — sőt a szegényérzet magunk-

ban s a kárhozzátó ítélet mások irányában épen akkor keletkezik, ha oly érzelmek elhíttetése forog fönn, a melyek a bensőben meg nincsenek, ha külső körülmények nyomán az igazi érzések nyilvánulása erővel meggátoltatik.

Tudjuk jól, hogy másokkal: barátainkkal, családtagjainkkal főnálló viszonyaink a ragaszkodás, szeretet, gyöngédség hiv megtartását követelik; belátjuk, hogy jótevőink irányában a hála érzetére, az együttérzés, rokonszenv, viszonzatszolgálat, kölcsönös segély hasonló tényeire vagyunk erkölcsileg kötelezve; elismertjük, hogy sokszor indokolatlan előítélettel, hidegséggel, sőt ellenszenvvel viseltetünk némely embertársunk iránt, kiket pedig az általános emberszeretetet egyetemes szövetkezetében szintén testvéreinknek kellene tekintenünk. S érezzük mindezek nyomán, hogy az elhidegedés, a hálátlanság, az igazságtalanság sújtó vádját vonjuk fejünkre — és mégis van, vagy legalább lehet eset, hogy fájdalmas kiábrándulás, csalódás; kínos tapasztalat, méltatlanság vagy akaratunknál erősebb természeti sajátságunk, valamely ösztön s a vérmérséklet fájdalmas szakításra kényszerít barátainkkal, családtagjainkkal, jótevőinkkel szemben, nem enged emberszereteti viszonyba lépni bizonyos egyénekkel, s így az állandóság, a hűség megszakadhat érzelmeink körében. Magunk és mások hibáztatása ér, fájdalmasan hordjuk ferde helyzetünk tudatát, — de mit tegyünk, ha érzelmeinknek nem, vagy legfőlegb csak igen csekély mértékben birunk parancsolni!

Ugyane körbe nyulik be egyik alkotó szálával, az erőtlen és bűnös voltunk eleven érzetéből is táplálkozó valóságosság, a legfőbb lényről s hozzá való viszonyokról alkotott képzetünk hit formájában támaszkodván ez érzetre s válván szilárdvá, állandóvá ez érzet erejéhez képest. Ekkor hivatkozunk, mint hívők s ha ez irányban a hűtlenség, sőt hitlenség — mert hitetlenekké lettünk — ránk borítja setét fátyolát: sajnálat, szájalom tárgyai lehetünk magunk és mások előtt, de a kárhozzátásé alig, mert ez a kötelesség még inkább ki van téve az akaratunktól nem függő tényezők befolyásának, mert életünk viszonyai s egész sorsunk, az embertársak irányunkban való viselkedése, csapások, keserű tapasztalatok, legjobb törekvéseink megghiúsult vagy félremagyarázása önbibákon kívül annyira elkeserítheti egész érzelmi létünket, hogy a szellem ugyan csak széles körre terjedő és mélyre ható tekintetének, az igazságérzet ugyancsak tisztelt és határozott alakjának, az önismeret ugyancsak nagy fokának kell bennünk lakoznia, hogy igaztalan ítéletre magunkat ragadtatni ne engedjük s hogy így vallásos hitünk és hűségünk — ismét jórészt akaratunk hozzájárulta nélkül s tudamatlanul — magát megtevészetelni ne engedje.

És ítélszékünk elé állítjuk, harmadszor, magunk és mások cselekedetekben nyilatkozó viselkedését, következtetést vonva ezekből az egész emberre, gondolataira, meggyőződéseire, érzelmeire, érzületére, vágyaira, szokásaira, hajlamaira és szenvedélyeire — szóval az egyén jellemére. Mert ép úgy, mint — az imént mondottak szerint gondolkozási meg érzelmi létkörünk elválaszthatatlan kapcsolatban állanak egymással, kölcsönhatás állván fönn közöttük, idomítván egyik a másikat: elhatározásaink, akaratunk egész köre, cselekvésünk módja hasonlóképp csak az elmélet kedvéért foglalható külön elnevezés alá, holott a valóságban attól függ mineműsége, hogy milyenné fejlett értelmiségünk, milyen következetességgel működik eszünk, meddig lát szellemünk s minő alakulatokat vőnek érzelmeink, hogyan idomult érzületünk, s gondolkozásunk és érzésünk létköre hogyan bir hatni beléletünk tényezőjére: akaratunk elhatározására, változókonnyan avagy következetes egyarántsággal. Valamint tehát gondolkozásunk legcsekélyebb mi-

veletében, egy egyszerű ítélet megalkotásánál, ott szerepel az elhatározás az ítélet megalkotására, és így az akarat működése s nem különben a sikerülés vagy sikertelenség fölött érzett jólesés vagy kellemetlen érzet és így az érzelmi tényező is: azonképen nincs az az érzelem, melybe a képzetek s bármily kis mértékben is az akarat miveleteli közbe ne játszanának, és e hármasságú tényezők kölcsönhatásban létele még határozottabban kimutatható akaratunk minden mozzanatában, elhatározásunk minden kis miveletében, szóval minden cselekedetünkben.

Csak magát az akarat elhatározás körét tekintve: itt a következetességet, nyomon haladást, a cselekvésmódunkhoz és irányunkhoz való hűséges és állandó ragaszkodást határozottságnak, ennek hiát pedig: a tétovázó kapkodást, ingatagságot határozatlanságnak nevezük, s valamint a határozottság önkénytelenül, még akaratunk ellenére is kioroszakolja előismerésünket, sőt tiszteltetünk — ki, még abban az esetben is, ha téves meggyőződések*) vagy akár tisztátalan érzület**) szolgáltatta a következetes eljárás alapját — azonképen kicsinyléssel, sőt megvetéssel illetjük, a ki ma így, holnap amúgy cselekszik, a ki nem elég erős a maga elhatározására s nem a magaválasztotta cselekvési mód és irány határozott megtartására és követésére.

Következetesség, hűség, határozottság — ime a három kitüntető tulajdonság, mely az embert gondolkozására, érzelmeire és akarására nézve a tisztelt, a becsülés tárgyává teheti; következetlenség, hűtlenség, határozatlanság — ime a három hátrányos jellemvonás, melyek bármelyikéről vagy mindenikéről, a ki fölismerhetővé tette magát, e tulajdonságai mértékéhez és hatályához képest az elvető ítéletre tarthat számot. Ezek azok az ismertető jelek, bevésott jegyek (charakter), a melyekről az egyénre ismerünk, ezek jellemzik mineműségét, ezek teszik arányos avagy aránytalan compatiójukban az ember jellemét. A közönséges szóhasználat ugyan a jellem alatt túlnyomó mértékben az egyén cselekvésének módját és irányát érti és így az akarat határozottságát, első sorban a jóság, erkölcsösség szempontjából; de az ellenkező tekintetben is: a gyűlölködés, roszakarat, boszúállás határozott követését, mennyiben állandó cselekvési módunkká és irányunkká szilárdult, szintén a jellem értelme alá foglalván; a szó e ssorosabb értelemben való használata azonban nem annyira a dolog miben álltánál, mint inkább annál fogva történik, mivel a részletező lélektani ösmereitek hiában nem reflectálnak arra, hogy minden elhatározásunkban, akaratunk minden műveletében és így cselekedeteinkben ép úgy szerepük van nézeteinknek, véleményeinknek és meggyőződéseinknek, mint érzelmeinknek, érzületünknek s magának az elmélet kedvéért külön elnevezés alá foglalt akaratnak. Épen ezért, a midőn valakinek jelleméről beszélünk s azt jónak avagy roznak mondjuk; a midőn valakit jellemes vagy jellemtelen embernek nevezünk: nemcsak határozottságát vagy határozatlanságát, hanem ép úgy hűségét vagy hűtlenségét s következetességét vagy következetlenségét is ítéletünk alá vonjuk s tiszteljük, becsüljük benne az állandó, megingathatatlan egyirányúságot, már magában a gondolkodásban is, még inkább, ha az érzelmeinkben is s legkivált, ha azokon felül még az akaratban is ugyanezt bizonyítja; és kárhozzátjuk, el- sőt megvető ítélettel illetjük, ha ezek közül egyik vagy másik, vagy mindenik tekintetben időszerű, avagy örökös változókonnyaságot, ingadozást, habozást tapasztalunk benne.

*) P. o. a flagellansok.

** P. o. I. Napoleon.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 11 számához.

Igaz, vajmi ritka, majdnem csak kivétel, hogy a jellem minde három alkotó eleme összhangzatos egyarántságban elvadjon egybe valamely egyénben s e harmonia alapján azt a szép, jó jellemalakot állítsa elénk, a melyet az összhangzat classicus népe, a görög, a kalokagathia tulajdonságával jelez. A csöndes, egyszerű elvonultságban élők kisebb méretű ilyes példányai az általános figyelem és észrevét körül kivül esnek, és így róluk nem szólhatunk; de a világtörténet színpadán szereplők közül csak mily nagy időközökben válik ki egy-egy oly alak, a kiben a szellem ereje következetességgel, az érzelem mélysége hűséggel s az akarat munkabírása határozottsággal párosulva igazi embert állít jéleső vigasztól s csodálásra méltó példaként, mint egy-egy világító tornyot az idő hatalmas hullámai: a századok fölél. De ha aztán egy-egy ilyen kivételes egyénnel, valódi egy-énnel, megajándékozzák a jó szerencse, a kedvezően összeható körülmények s mindenekfélt az önnevelés oly nehéz, csakis a legmegfeszítettebb és állandó erő kifejtés által sikerre jutható folyamatja az emberiséget: e ritka kivételek valódi jóltevőkként tekinthetők, a kik bizni tanítanak fajunk jövőjében, erkölcsös rendeltetésében, világtényezői szerepében, mert ha mi gyöngöbök és gyarlóbbak minden szempontból nem állhatunk is meg a mások vagy magunk itéletének bírószeke előtt: de egyetlenegy ilyen kivétel elégséges annak megczáfolatatlan igazolására, hogy meg van a lehetősége, hogy az ember bevégzett jellemé fejleszthesse magát s ha ki még ilyenné nem felett: még fejlehetik, csak meglegyenek, csak megszerzettessenek a kellő föltételek.

És evvel immár egészen a kérdés gyakorlati talajára szállottunk: melyek azok a föltételek, melyektől a jellem fejlődése függ?

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 márcz. 11-én.

— **Kérelem.** Az új év harmadik hónapja járja s a t. előfizetők nagy többsége az előfizetési összegeket nem küldötte még be, holott mi velök szemben kötelességünknek, ígératiünkön felül, lelkiismeretesen eleget tenni igyekszünk. Kérjük: tegyenek hasonlókép s az esedékesség vált csekély összegeket sziveskedjenek törleszteni.

A kiadóhivatal.

— **A helyi járványbizottság** engedélye folytán a népiskolák, a gymnasiumokkal kapcsolatos elemi osztályok s magán leányneveldek kivételével, a többi tanintézetben a tanítás f. hó 16-án újra megkezdődik. A kanyaró járvány nagymérvű ugyan most is, de constatálva van, hogy csupán a 10 éven alóli kisdedeknél uralgó s azok közt is általában véve szelid lefolyású.

— **Felolvasások.** De Gerando Antonina kezdeményezése folytán a helyi jótékony czélok javára jövedelmező felolvasások cyclusa a mult szombaton megkezdődött. A kezdeményező nemes hölgy Lamartine ifjúkori leveleit ismertette vonzó modorban, s utána Szász Béla tartott népszerű felolvasást, melyet szives volt lapunk számára engedni át, s közlését mai tárczánkban meg is kezdjük. Ma dr. Ferenczi

Zoltán s Hegedüs István tartanak felolvasásokat, a jövő szombaton pedig Szász Gerőre kerül a sor, ki Kazinczy s Dessowffy levelezéseit fogja ismertetni.

— **Egyházkerületünk** romániai missióját s illetőleg galaczi egyházközségünk ismeretes zavarait nézve, az „Egyetértés“ galaczi levelezője bevádolja áll. ig. tanácsunkat a magyar közvélemény előtt, mintha ez egyházközség sajnos állapotait illetőleg legfőbb kormányzó testületünket vád illethetné. E panaszra az ad alkalmat, hogy az „Egyetértés“ tudósítása szerint e hó 3-ikán a galaczi román törvényszék 15 napi fogságra és 30 frank birságra ítélte el azokat, a kik az imaházból a múlt évi aug. hónapban, az isteni tisztelet tartásából, kizavartak „két oly egyént, kit az ottani „magyarság“ megválasztott lelkészül és tanítóul“ kiket ig. tanácsunk elismerni nem akart, de kik helyett más alkalmas egyéniséget sem küldött. A dolog pedig úgy áll, hogy a galaczi egyházunk pap-tanítói állomása, az egyházközség vagyoni viszonyainak rendbehozatala érdekében, ürességben lévén s ugyane tekintetből birtoka haszonbérbe lévén adva: bizonyos Molnár Zsigmond, állítólag „f.-szelci volt evangelicus pap“ előbb kérelem útján próbálta magát áll. ig. tanácsunk által galaczi református pappá kineveztetni, a midőn pedig e minden okmányok melléklése nélkül beadott kérésével ig. tanácsunk elutasította, egy általa összetoborzott s minden vallásfelekezettiekből álló — de nem szabályszerű ev. ref. egyházi — gyülekezet által magát papnak s bizonyos Reich Károly Józsefet „magyar tanár“-nak megválasztotta, holott e Reich Károly József, mint egy beküldött hirdetményből kitűnt, olyan egy „magyar tanár“, a ki a világ minden tantárgyának tanítása mellett „csodaerojú hajnövesztő pomádék“ kiszolgáltatására is ajánkozott. Az ig. tanács, ehez képest, még múlt 1881. aug. 30-ikán eltiltotta e két iparlovagot az egyház ügyeibe való avatkozástól, 1221—1881 sz. a. fölkérve a m. kir. vall. és közokt. minisztert a cs. és kir. közös külügyminiszternél való közbenjárásra, hogy galaczi egyházközségünk e szédelgők üzleimeitől megvédessék s Láng Károly törvényes missionariusunk a monarchia romániai külképviselote által kellő támogatásban részesitessék. A kormánytól e fölterjesztésre mind az idő óta válasz nem adatott, de igen is jött a missionariustól feles számú jelentés, hogy Molnár Zsigmond volt lutheránus pap a református parochiát önhatalmúlag elfoglalta, illetéktelenül egyházi functioikat végez s református egyházunkat sem a cs. és kir. galaczi consulates, sem a román hatóságok meg nem védik — hanem, a mint az „Egyetértés“ mostani tudósításából látjuk, a román törvényszék éppen azokat ítéli el, a kik a bitorló lutheranus papot a református egyház önhatalmú elhódításában zavarni merték. Az ügy e mellett, különben is új stadiumba lépett, mert most meg már Molnár Zsigmond is előbbi védenecze, Reich Károly József „magyar tanár“ ellen fordúlt, s az előbb gyalázatosan elrágalmazott Láng K. missionarius és az áll. ig. tanácschoz folyamodott, hogy abból a

„tanári“ állásból kidobadni segítsék — a cs. és kir. consulatust útján — a melybe előbb ugyanazon illetéktelen gyülekezet által segítette beülni, a mely őt is a ref. papi székbe a templomba behelyezte. Állandó ig. tanncsunk ennek folytán, hivatkozva mindedig eredménytelenül maradt múlt évi 1221. számú fülterjesztésére, legutóbbi üléséből újabb kérést intézett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr útján a cs. és kir. közös külügyminiszterhez, sürgősen kérve galaczi egyházközségünk számára a jogvédelmet. A homályban álló előéletű és nem felekezetünkhöz tartozó Molnár Zsigmond betolakodott pap, a pomádét áruló „magyar tanár“ Reich József Károly ellenében, mihelyt a törvényes állapotok az illetékes hatóság által galaczi egyházközségünkben helyre lesznek állítva, bizonyára arról is fog gondoskodni, hogy világi hatalom nélkül szűkölködő erőtelen volta mellett is a rendelkezésére álló eszközökkel és határok közt, kielégítse a moldva-oláhországi missió amaz egyik tagjának, galaczi egyházközségünknek, lelkiszükségeit is. Addig kérjük a reformált magyar közönség s ha lehet: az „Egyetértés“ igazságosabb ítélet-hozatalát

— A rév-komáromi protestáns jótékony nőegylet első évi működésének eredményéről kimutatás küldetett be hozzánk. E derék egylet létrejöttének érdemes kezdeményezői Pap Gábor ref. superintendens s Molnár Ádám főgondnok urak, kiknek lelkes fölhívására az egylet 1881 febr. 13-án tényleg megalakult, s azóta a szegénysorsú tanköteles gyermekeknek ruházattal s vallási tankönyvekkel ellátása érdekében áldásdúsan működik. Az egylet első évi bevétele 2381 frt. 96 kr., melyből 1516 frt. 64 kr., mint alaptőke van elhelyezve. Ruházattal s tankönyvekkel 30 tanköteles fiú s leány láttatott el s ezenkívül az egylet egyes szegénysorsúaknak segélyösszegeket is juttatott. Az egylet védnökönje miniszterelnökünk nemes szívű neje, Degenfeld Ilona grófné, kinek nevéhez az emberbaráti szeretet s jótékonyág körében már annyi nemes tett fűződik.

— Az eperjesi kollegium tanári kara, — mint a „Sárospataki Lapok“-ból olvassuk, — az intézet kebelében fennálló különböző szakok hallgatói között, egy titkos panszláv-társulatot fedezett fel, a melynek elnöke egy Marschall Gusztáv nevű jogász volt, aki megidőztetvén, ritka vakmerőséggel vallotta be, hogy ő igenis hive a panszlávizmusnak és egész lélekkel kíván küzdeni az összes szlávok egyesüléséért. Ezt az új ifjú apostolt, az éber hazafisággal örködő tanári kar, az intézetből kirekeszté s társait is megbünteté.

— Óramutató című művének előfizetési határidejét, a mely febr. 1-én lejárt, május 1-ig meghoszabítja Ivánka Sámuel. A mű 5 részből fog állani. Az 1-ső rész tárgyalja a vallásos éneklés fejlődését a reformatiótól kezdve, a 2-ik a népiskolai énektanítás- és énektanmódszerőt, a 3-ik a templomi és temetési éneklés gyakorlati kivételét és javítását, a 4-ik az orgona történetét, szerkezetét, kisebb hibáinak kiigazítását, a változatok ismertetését és használati módját, az 5-ik végül a ref. felekezeti képezdei ének- és zenetanárok feladatát, valamint az egyházkerületi megbí-

zottak teendőit a vallásos éneklés jövőjére nézve. Az előfizetési vagy megrendelési ár 1 frt., a mi Steinfeld Béla nyomdász urhoz küldendő Sárospatakra. A bolti ár magasabb lesz. A mű, ha valami nyomdai akadály közbe nem jő, jul. 1-én megjelenik, ha pedig a biztosításra nem lesz kilátás, a beküldött pénzek szerző terhére köszönet mellett vissza küldetnek. A jó nevű szerző e művét a legmelegebben ajánljuk t. olvasóink becses figyelmébe és jóindulatú pártfogásába.

— Boszniában nagyban szervezkedik a kath. egyház — mint a „Prot. egyh. és isk. Lap“ írja. — Politikai szempontból még mindig kétséges vajjon occupáltak vagy annectáltak-e azt a köves országot, de hogy a kath. propaganda teljesen rá tette a kezét s tényleg annectálta, immár kétségbevonhatlan, bevégzett tény. E héten már kath. betilap is indult meg Boszna-Szerájban, melynek címe „Jézus szive,“ szerkesztője Göszl János érseki titkár.

— Mai számunkhoz van mellékelve Nöthling Vilmos magárjegyzéke, melyet olvasóink szives figyelmébe ajánlunk.

HIVATALOS RÉSZ.

122—1882.

Fályázat.

A folyó évi május 31-én s a következő napokon tartandó erdélyi ev. ref. egyházkerületi közgyűlésen a következő tanszékek fognak választás útján betöltetni:

1) a nagy-enyedi Bethlen-collegium főgymnasiumánál:

a) classica litteraturai, jelesen latin irodalmi;

b) magyar nyelv s irodalmi (ez utóbbi tanszék betöltésénél a philosophiai propaedeutikának gymnasiumban tanítására való képesítettség előnyül fog szolgálni.)

Ezen tanszékek mindenike következő javadalmazással van egybekötve 1350 frt (egyezerháromszázötven frt) évnegyedenként előre fizetendő készpénz; 96 (kilenczvenhat) köbméter tüzi fa, jelenleg 240 (kétszáznegyven frt) forint értékben és természetbeli szállás, esetleg 250 frt (kétszázötven frt) szálláspénz. A pénzfizetés az ezen iskolánál tett szolgálat megkezdésétől számítva öt évenként 50 frttal emelkedik 250 frt összegig.

2) a kolozsvári collegium főgymnasiumánál: a történelem-földrajzi tanszék.

Az ezzel járó javadalom: 1200 frt (egyezerkétszáz frt) évi fizetés évnegyedenként előre kiszolgáltatva és természetbeli szállás, esetleg 210 frt (kétszáztiz frt) szálláspénz.

A pályázók kötelesek életkorukat, vallásukat, eddigi szolgálatukat, erkölcsi viselstüket és az illető tudomány-szakra képesítettségüket szabályszerűen igazolni. Kérvényeiket folyó év április 30-ig bezárólag az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának alírt elnökének közvetlenül nyújtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsának, Kolozsvárt, 1882, február 26-án tartott üléséből.

Nagy Péter,
ig. tanácsi elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betüivel Kolozsvárt.

Lapunk mai számához van mellékelve Nöthling Vilmos magárjegyzéke.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit illető minden küldemények ezimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DIJAK

Kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere kr. Bélyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvezményt nyujt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS: Szász Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom „Effata“ (Márk VIII. 34. Nyilatkozzál!) H. I. — Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. — Az áll. ig. tanács r. üléséből. r. t. — Kimutatása az 1881-ik évi államsegélyből részesedő egyházközségeknek és egyéneknek. — Külföld. A világ folyása. — Tárca A jellemről. (Szász Béla népszéü felolvasása a kolozsvári jótékony czélkva, tartotta Kolozsvártt, 1882. márcz. 4-én. (Vége.) — Különfélek. — Körözvények.

„EFFATA.“

(Márk. VIII. 34. Nyilatkozzál!)

(H. I.) A különböző életjelenségek látszó ellentmondásai között világosságot kereső léleknek nincs szüksége arra, hogy e cikk homlokára irt jézusi szavak felvételét igazolja. Hiszen mindnyájunkat épen ama jelenségek megmagyarázásával foglalkozó tudományok tettek figyelmessé arra: hogy mentől érzékenyebb a kebel az ellentétek közt létező különbségek átérésére, annál vastagabb homálylyal emelkedik a kétkedés fellege a kedély tiszta, zavartalan egére; annál inkább meg lón zavarva a hitből származó lelki béke. Mindnyájan emlékezzünk éltünk azon kínos pillanataira, midőn meghasonlottunk önmagunkkal, Istenünkkel és az egész mindenséggel, midőn szomjuhoztuk az életnek vizét s ha lehajlottunk, hogy meritünk, épen a tudományok, mint valami daemonok ragadták el égő ajkaink elől az enyhítő életitalt. Akkor nem tudtuk magunknak megfejteni e benső meghasonlás okát, akkor nem jutott eszünkbe, hogy van — ha szabad úgy szólani — szellemi horror vacui is. Ez rég volt! talán nem is igaz! Talán az anyag sarában fel sem ismerhetők az ifjú kor szellemvirágai! Talán a gyakorlati élet oly mereven guggol az ő mechanizmusával meggörbedt há-

tunkon, hogy ég felé sem emelhetjük fáradt szemünket! Nem tudom, de azt látom, hogy a tudományoknak, mint különböző ható erőknél befolyása alatt állunk, melyek elhatározó befolyást gyakorolnak életirányunkra, életviszonyainkra, világnézetünkre, kedélyhangulatunkra stb. stb. Legtöbb igényt követelnek maguknak a befolyásra a természettudományok, s némelyek állítása szerint, a vallást és erkölcsiséget is veszélyeztetnék.

Nem czéloom a vallás és természettudományok egymáshoz való viszonyáról írni, mert ezt a lehetetlenséggel tartom határosnak s úgy itélem, hogy a ki erre vállalkoznék, hálátlan munkához kezdene, a fejtegetések megoldhatatlan tömkelegébe bonyolodnék, mivel a kettő között tényleges viszony nem is létezik. És ha egy theologus e kettőt egymásmellé állítva mégis beszélni akar róluk, nem terjeszkedhetik tovább, minthogy felmutatja azon vallásos elemeket, vallásos érzelmeket, mozzauatokat, melyek a természettudományok tanulmányozása alatt tudalomra jutnak. Ennek van is értelme, a mennyiben az itt nyert vallásos elemek viszonyba léphetnek a keresztyén vallással, ker. theológiával s befolyást gyakorolhatnak az egyház fejlődésére, csak ne engedje magát a theologus azon gyanúsítás által alteraltatni, hogy a vallás, illetőleg az egyházi tan szemüvegén keresztül kutat a természeti tudományok gazdag tárházában s így ki van téve annak a veszélynek, hogy e legkülönműbb elemeket is bevonhatja vallásos világnézetébe.

Tagadhatatlan, hogy a mai kor keresztyén világnézete egyfelől különbözik a középkor egyházi tanában kifejezett ker. világnézettől, de másfelől nem is esik össze a természettudósok által sejteti engedett (nem keresztyén) világnézettel. Ennek ép oly kevéssé oka egymagában a

theologia, mint a filozófia vagy természettudományok egymagukra. Úgy látszik, hogy ezeknek együttes hatása egészen más irányba tereli az emberiség fejlődését, más kor-szellemnek, világnézetnek lesz szülő oka, mint akár egyik, akár másik — a többiek kizárásával — ezt előre feltételezte. Ha szabad hasonlattal élni, a különböző tudományok olyformán hatnak az emberi nem fejlődési irányára, mint két vagy több különböző erő bizonyos szöglet alatt egy mozgó testre. Korunknak kétségen kívül az lenne korszakot alkotó legnagyobb embere, ki e különböző erőknek — nevezzük nevén a gyermeket, egyfelől a puszta anyag, másfelől az anyag és szellem szolgálatában álló tudományoknak az emberiség fejlődésére gyakorolt hatásából eredő irányt meg tudná határozni, ugyanis nem szenved kétséget, hogy ezek közül egyik is, kizárólag magára hagyva, izoláltan sem szellemi felvilágosodásra, sem anyagi jólétre nem vezet, sem a lét titkát, sem az élet czélját és feladatát meg nem oldja. Azt pedig nem hogy elfogadni, de még feltenni sem lehet, hogy ama ható erők felismerése, jobban mondva a tudományok művelése lenne a végcél, míg az emberiség egészben és részeiben úgy, mint a mindenség, csak eszköz annak eléré-ére. Azon észrevételre, hogy ez irány felé némi hajlam mutatkozik a természettudományi dogmatikusokban, elég annyit felelni, hogy ez esetben nincs mit számé-remre vetni az egyházi dogmatikusoknak.

A híres fisikus Kirchoff nagyon sokat mond e szavakban: „be kell vallanunk, hogy az anyag állapotáról, valamint a részecskéi által egymásra gyakorolt erőkről jelenleg még igen csekély ismereteink vannak és a természeti jelenségeket, még ha a szervetlen világhoz tartoznak is, ekkoráig igen tökéletlenül bírjuk megmagyarázni. De még nagyobb mértékben áll ez ama bonyolodottabb folyamatokról, melyek a növényi és állati testekben fordulnak elő.“ De másfelől aligha nincs valami analogia a pápai csalatkozhatatlanság és Haeckelnek ezen állítása között: „az élet egyáltalában nem valamilyen titokszerű élet-erő csodálatos eredménye, hanem gépiesen létrejött eredménye a munka-felosztás által elkülönített különböző szerveknek“, mindkettő igen könnyen vezet „anathemá“-hoz. Már hogy ez mily üdvös hatást eredményez az emberiség fejlődésében, határozzák meg azok, kik értenek hozzá. Azon lehető ellenvetésre, hogy a vallásos kedély kegyes jámborságát, a természettudományok által még eddig meg nem magyarázható jelenségek isteni munkája által igazolja sietek megjegyezni, hogy a szellem alkotásai a végetlenig nyulnak, áthágják az experimentatiók hatását — a lélek mindene-eket vizsgál, még Istennek mélységeit is. Minket legalább, protestánsokat, a lelkiismereti szabadság, a szellemi vizsgálódás határtalan szeretete s az ahhoz való rendíthetetlen ragaszkodás nem engednek megállani a tisztán mechanikai vizsgálódások végeredményeinél; minket öntudatos szemem, a teremítő, fenntartó, gondviselő Isten — a Jézus Krisztus Istene elégít ki.

Azt már nem tudom megmondani, hogy Newton

ezt az Istent ismerte-e fel, midőn a bolygók s észlelt változásai azon feltevéshez juttatták, hogy „a bolygó-rendszer nem bírja önmagában az örökös fentartás elemeit, hanem egy hatalmas kéznek időről-időre a rendetlenség elhárítása érdekében be kell avatkoznia“; arra sem felelhetek, hogy mennyire nyugtatta meg a természettudósokat a láng elméjű Culer számításaiból származott azon kétely, hogy „vajjon az általános nehézség elégséges-e az égboltozat tüneményeinek megmagyarázására“, midőn fájdalommal látták, hogy bolygó-rendszerünk enyészet felé halad, mennyiben Saturnus kilépni készül ennek kötelékéből, míg Jupiter gyorsított sebességgel rohan a nap tüztengerébe; de azt tőlük is megtanulom: „A magas egék hirdetik az erős Istennek dicsőségét és az ő kezeinek munkáit hirdeti ama kiterjesztett erősség.“

Úgy tetszik, mintha a természeti tudományok a szellemet — Istent — az ember közvetlen közelében ismernék fel legnehezebben, mintha a közvetlen érzékek vezetnének munkáinak tagadására, s éppen e szerves élet jelenségei jogosítanak fel legközelebből, hogy a szellemet excommunicálják. Gyönyörű a munka-felosztás elmélete. A legorthodoxabb theologus is élvezettel olvashatja, sőt még kedvet is kaphat egy hangyaboly benső életének tanulmányozására; érdekes lehet előtte, hogy a munkás hangyák egy része miként foglalkozik baromtenyésztéssel, mily gyöngéden simogatják csápjajkával a hangyabolyban gondosan ápolt levelészeket, hogy ezek méze, a hangyák e nemzeti eledele, testökből, mint fejős tehének csicséből a tej, kiömlőjék; mire vállalkoznak a gyermek (báb) dajkák gyöngéd, szeretetteljes kötelességeinek pontos teljesítésére; tanulságos észleleteket szerezhet a hangya katoná-államok beléletéről; figyelemmel kísérheti a vérvörös és szőke hangyák rablásait, mely alkalommal a kisebb fekete hangya-fajok bábjaikat rabolják el, melyek felnevekedve az idegen bolyban előforduló munkákat, mint rabszolgák teljesítik: s lám, éppen e gyönyörű elmélet adja ajkaimra: „Mindene-eket bölcsen teremtetél, oh Uram, betölt a föld a te gazdagsággoddal.“

Menjünk tovább e gyönyörű elmélet útmutatása mellett. E szerint minden állati s növényi egyed számos hasonló s különböző részből van összetéve. Ezen részek — a szervek vagy eszközök — nagyszerű munkafelosztások által a szerves lény összetett működését hozzák létre, melyet mi egyszóval életnek nevezünk. A mi testünk, mint minden felsőbb állat teste egy állami szervezet, mely sok millió kis állampolgárból, a sejtekből, van összetéve. Ezen állampolgárok bizonyos fokig egészen önálló étellel bírnak. A munkafelosztás által különböző kasztokat és munkás osztályokat képeznek s ezek a mi testünk szervrendszerei — az idegrendszer, az izomrendszer stb. E szerint az emberi lény egységes élete, mely külsőleg úgy tűnik fel, mint valamely személyes lélek egyszerű eredménye, közelebből tekintve mind ezen kis állampolgár — a sejtek — s a belőlük munkafelosztás folytán összetett szervek működéséből létrejött igen bonyolodott eredmény

(Haeckel). Bizony mégis esodadolgokat mivel a mi Istenünk és az ő útjai végére mehetetlenek.

Legkevesebb oka sincs félni a theológiának, annyi-
val kevésbé a vallásos kedélynek attól, hogy a természet-
tudományok Istent a mindenség kimagyarázhatatlan
életéből valaha kizárhassák. Épen ezért önként eszik an-
nak szüksége, hogy az ő létét bizonyítani vagy a ter-
mészetudományok egyik vagy másik tantételének ezáfol-
gatása által az őt megillető méltóságban fentartani kell-
jen. De másfelől azt is ki kell mondani, hogy a theológiá-
nak, miután középkori álláspontjáról kilépett, az em-
beriség mivélésére, haladására, fejlesztésére gyakorolt
üdvös hatása érdekében más tartalmi tényezőket, vallásos
elemeket — ha szabad így szólani — kell felvennie, job-
ban mondva, ezeket más szempontból kell feldolgoz-
nia. A felett, hogy ezután is foglalkozzék-e az embernek és
világnak az Istenhez való viszonyával, az eredendő bün-
nel, váltsággal, kegyelemmel, praedestinatioval, megigazu-
lással stb. nézeteltérés aligha lehet, legfőleg a felett
oszolhatnak meg a vélemények, hogy a keresztény világ-
nézet élő nyilatkozatait mily alakban s tartalommal osz-
thatják be a tudományos rendszerben s azt mily módon
értékesíthetik az emberek organikus fejlődésének gyarapítá-
sára és hogy e célre mennyire használhatják fel a tör-
téneti egyház tantételeit, mint időszakokkénti életnyilatko-
zatokat. A protestáns theológiának mindenesetre szép fel-
adata van. S ha a pápismus a bünbocsánat által a pur-
gatorium, a szentek által a menyország felett uralkodik,
és ha a természeti tudományokra támaszkodó atheismus
a föld meghódítására indult: a prot. theologia hadd derítse a
szív és értelem belvilágára a zavartalan tisztaságban mo-
solygó világnézet derült egét.

Kapcsolatosan e tárggyal szólanék az egyházzól is,
mennyiben a theologia gyakorlati életrevalósága itt is-
merhető fel legközelebről, de az egyház lázt jelző érté-
sei távol tartanak minden konjekturáktól, legfőleg a kri-
zisz megállapítására szoritkozhatnánk, a nélkül, hogy az
aggódólag figyelő állás változtatását a jelenben vagy a
közeli jövőben kilátásba lehetne tenni. Ezt azonban min-
den egyháztág személyválogatás nélkül érzi

AZ ÉNEKEK ÉNEKE.

— Bibliai tanulmány. —

Irta:

Benkő István.

1. A könyv czime, szerzője, keletkezési kora és kanonicitása.

(Polytatás.)

A könyv kanonicitása nem volt megállapítva az első
évszáz (Kr. u.) vége feléig, de ekkor a Hillel iskolája,
bár hevesen megtámadtattott a Shammai iskolájától, ke-
resztül vitte annak kanonicitását. E két iskola, mint sok

más dolog fölött, úgy e könyv fölött is eltérő nézetben volt
egymástól. A Prédikátor könyvet elismerték, de az Énekek
énekére nézve a zsidó tudósok között sokan abban a vélemény-
ben voltak, hogy egy ily homályos szerelmi költemény nem
foglalhat helyet a kánonban. Akkor azonban R. Akiba a
„Bani-Brac akadémia elnöke“, egyike a leghíresebb rabbik-
nak, az első évszáz végén a vitát eldöntötte, így szólván:
„Izraelita soha nem versengett az énekek énekének kano-
nicitása felett. Nincs a világ egész történetében oly nagy
értékű (becses) nap, mint az, melyen az Énekek éneke ada-
tott Izraelnek, mert minden könyv (kethubim) szent, de
az énekek éneke a legszentebb“. (Mishna Yadim-szak. III.
5.) Ez döntött, megtartották a kánonban, mint allegoriát.

A zsidók hasonlították a Példabeszédek könyvét a
templom pitvarához, a Prédikátor könyvét a szent
helyhez, az Énekek énekét a szentek szentjéhez.
A Chald Targum, mely az Énekek énekéhez irt legrégebb
zsidó commentár, allegoria gyanánt fogja fel, melyben fel van
tüntetve az Isten bánásmódja Izrael népével.

Mint Origenes és Jeromos tudósitanak, az Énekek
énekének olvasását a zsidók eltilkolták gyermekeiktől mind-
addig, míg itéletök eléggé meg nem érett, míg a 30-ik
évet el nem érték, nehogy az ifjúnak nagy tért adjanak a
képzeldésre: nisi quis aetatem sacerdotalis ministerii, id
est, tricesimum annum impleverit, — mely intézkedés ál-
tal a könyv, mint kanonikus, sértve van, habár másfelől az
elővigyázat egészen helyes volt is.

Az énekek énekét tehát a szent könyv részének s
mint ilyet kanonikusnak tekintették, úgy a palostinai zsi-
dók, mint a hellenisták az apostoli korban, bár mint a Tal-
mud mutatja, a mit fennebb láttunk, többen ellene voltak.
A ker. egyházbba is, mint kánonikus jött át a biblia más
könyveivel együtt. A ker. atyák szintén allegoriának fogták
fel; ők ugyanis Salamon minden tanítását oly hágsóhoz
hasonlították, melynek három foka van: moralis, natu-
ralis és mysticus; a Példabeszédek erkölcsi tanítá-
sokat tartalmaznak, a Prédikátor könyve feltünteteti az ér-
zéki dolgokat, a földi élet hiábalóságát, az Énekek éne-
ke a titokteljes viszonyt és egyességet Krisztus és
egyháza között. A Targum a zsidók dolgait látta benne, a
ker. atyák már Krisztusra és egyházára vonatkoztatják.
Origenes 12 kötetben magyarázza, Clairvaux Bernát († 1153)
és mások szintén sokat irtak róla. Josephus (C. Ap.
1 §. 8; cf Euseb. H. E. III. 10) C. Apion munkájában,
melyet Kr. u. 100 körül irt, nem említi ugyan névszerint,
de a négy kifejezés alatt bizonyára a Zsolt. Példab. Prédi-
kátor könyv. és az Énekek énekét értette. De nézzük, mit
mond Theodoretus az Énekek énekéhez irt commentárjának
előszavában: „Multi ex veteribus illum [(librum sc. Cant.
Cant.)] commentariis et interpretationibus illustrarunt, et
qui non sunt interpretati, ejus tamen sententiis scripta
sua decorarunt, non solum Eusebius Palaestinus, et Orige-
nes Aegyptius, et martyrii coronâ rodimitus Cyprianus Car-
thaginensis, et his antiquiores Apostolisque propinquieres:
verum etiam qui post in Ecclesiis excelluere, magnus ille
*“

Basilius, uterque Gregorius (Nissenus et Nazianzenus), Diodorus, et Joannes (Chrisostomus) et qui postea fuere, liberum hunc omnes spirituales esse censuerunt.“ Benne van a Talmud könyvsorozatában — Baba Bathra 14, Ap. Can. LXXXV, Conc. Laodicen. Can. LX, Conc. Carthag. Can. XXXI, Melito sardesi püspök (170 A. D.) könyvjegyzékében stb. stb.

Aquila lefordította e könyvet görögre a hellén zsidók számára 90 és 130 között; lefordította még Theodotion és Symmachus a 2-ik évszázad vége előtt.

Az énekek éneke egyike az öt könyvnek **הַמִּשְׁכָּן** (hâmés megilôth), melyet a zsidók Siphre Megilôth-nak neveznek s melyeket évenként a zsinagógában nagy tisztelettel felolvasnak, nevezetesen: az Énekek énekét husvét ünnepén, Ruth k. pünköstben, a Siralmakat Ab 9-én, a Prédikátor k. a sátoros ünnepén, Esztert purim ünnepén. A canonban e könyvek az ünnepek rendje szerint vannak elrendezve.

Tebát a könyv kanonicitását, úgy a zsidók, mint az egyházi atyák elismerték; a reformáció után azonban némelyek tartalma miatt megtagadták, a miről később lesz szó.

(Folytatása következik.)

AZ ÁLL. IG. TANÁCS R. ÜLESEBŐL.

Kolozsvárt, 1882. márcz. 12.

elen voltak: főtiszt. Nagy Péter püspök, mint elnök; br. Bánffy Albert, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla, Parádi Kálmán; titkár, pénztárnok, számvérvő.

Az időközben elnökiileg ellátott 12 ügy referáltatván, jóváhagyatik.

Az államsegély kiosztása ügyében kiküldött bizottság beadja véleményes jelentését és a kiosztást tárgyozó kimutatását, mely változatlanul elfogadtatott, a mint alább egész terjedelmében közöltetik.

Radnóthi egyházközségünkre 785 frt. adóhátrálék miatt végrehajtás vitetvén, ig. tan. a kultuszminister úr közvetítésével felterjesztést intéz a pénzügyministeriumhoz, melyben nevezett egyházközség adóhátrálékának három részletben leendő befizetése czéljából időhaladékokat kér.

A n.-enyedi kollegium tövisi és diódi 2 birtokának haszonbérbe adására vonatkozó szerződvény megerősítettik.

Az akadémiai alapítványi kamat 215 frt. összegei folyamodó Losonczy József, Berde Sámuel, Vén Mihály, Csulak Zsigmond és Benkő István részére egyenlő részletekben útalványoztatnak.

A h. láposi egyházközség megkezdett építkezésének befejezhetőse végett 300 frtnyi kölcsönt kérvén, a domestica-alapból a kért kölcsönösnek kiutaltatik 3 év alatt 100—100 frttal leendő visszatérítés feltétele alatt.

A zilahi kollegium előj. jelenti, hogy Markus Sámuel volt pénztárnok tartozásának biztosítása végett a vett úttartás szerint eljár, azonban az 5 polgár által felajánlott

500 frt. biztosítékot az illetők nem fizették be; méltányossági szempontból kéri a bünvádi kereset visszavételét. Ig. tan. oly feltétel alatt engedi meg a bünvádi eljárás beszüntetését, ha a volt pénztárnok a még fedezetlen 300 frt. tartozásáról kötelezvényt állit ki biztosítás mellett.

A püspök benyújtja az egyházmegyei vizsgálati jegyzőkönyvek felülvizsgálása folytán a széki és sz.-szolnoki egyházmegyék számos egyházközségeikben tapasztalt nagyobb-mérvű hiányok feltüntetését tárgyozó kimutatását jelontve, hogy többszöri figyelmeztetés daczára a hiányok helyreállítására nézve majd semmi eredmény sem tapasztalható. Az illető egyházmegyék közgyűlései felhivatnak az ügy komoly és beható tárgyalására és teendő intézkedéseik eredményeiről jelentés tételre.

A n.-enyedi egyházmegye esperese felküldi a gerendi egyházközség énekvezéi állomása részére kiállított díjlevelet megerősítés végett. E díjlevél visszaküldetik, mert bérlengedést csak a ker. közgyűlés engedélyezhet.

A récsei egyházközség beszolgáló papi és énekvezér-tanítói díjlevelei megerősítettnek a ker. közgyűlés jóváhagyása fentartása mellett.

r. t.

KIMUTATÁSA

az 1881-ik évi államsegélyből részesedő egyházközségeknek és egyéneknek.

1. A v.-hun y a d - z a r á n d i e g y h á z m e g y é b ő l.

1. Dévai egyházközség, iskolaépítésből származott adóssági kamatainak törlesztésére 200 frt. 2. N.-rápolti egyházközség, a papi ház fedelének kijavítására 100 frt. 3. Ó-brottyei egyházközség, paplak építésre 100 frt. 4. Petrozsénybe beszolgáló lelkész, rendszeresített segély 50 frt. 5. N.-rápolti kántor tanító, rendszeresített segély 40 frt. 6. Jánosi József alpestesi énekvezér, családjában betegség, fizetése csekély 20 frt.

Összesen 510 frt.

2. A g y u l a f e h é r v á r i e. m e g y é b ő l.

1. Alvinczi egyházközség, temploma kijavítására, tak. pénztárilag kezelendő 200 frt. 2. Sárdi egyházközség, temploma kijavításából származott adósságai törlesztésére 50 frt. 3. Gruzda Domokos, tövisi pap, rendszeresített segély 70 frt. 4. Székely László, tövisi tanító, rendszeresített segély 30 frt.

Összesen 350 frt.

3. A n.-e n y e d i e. m.-b ő l.

1. Bágyoni egyházközség, temploma építési költségei fedezésére 200 frt. 2. Benedek Dénes, nyug. lelkész, csekély nyugdíja és betegesk. okán, egyszersmindenkorra 50 frt.

Összesen 250 frt.

4. K o l o z s - k a l o t a i e. m.-b ő l.

1. Györgyfalvi egyházközség, templom-építésre, takarékpénzt. kezelendő, ugyanennyivel előjegyeztetik a jövő évre 100 frt. 2. Patái egyházközség, temploma kijavítására 100 frt. 3. Al-járai egyházközség, roskatag papi lakja helyett új

építésre, tak. pénzt. kez. 100 frt. 4. Karai egyhközség, templom-építésre 50 frt. 5. Ajtoni egyhközség, iskolája felszerelésére és tanítólak kijavítására 100 frt. 6. Szász Sándor, gy.-falvi tanító, előlegesen kiutalt segély 50 frt. 7. Tatai Ferencz, k.-kapusi ny. tanító, elaggott öreg csekély nyugdíjjal 10 frt. 8. N.-petrii egyhközség, temploma kijavítására 50 frt. 9. Balázs István, al-járai lelkész, csekély fizetése pótlásául 80 frt. 10. Sebestyén János, nyug. lelkész, elaggott öreg 10 frt. 11. Domján János, kajántói lelkész, régi szolga csekély fizetéssel 30 frt. 12. Sófalvi Miklós, egeresi lelkész, csekély fizetésű 20 frt. 13. Dévai Mihály, bábonyi levita, csekély fizetésű 15 frt. 14. Kálmán István, egeresi tanító, csekély fizetésű 15 frt. 15. Tulogdi István, m.-bikali tanító, csekély fizetésű 15 frt. 16. Nyirő Lajos, bogártelki tanító, csekély fizetésű 10 frt. 17. Tatai Ferencz, k.-kapusi ny. tanító, előlegesen kiutalt segély 10 frt.

Összesen 765 frt.

5. Szilágy-szolnoki e. m.-ből.

1. Sülelmed-czikói pap és tanító, rendszeresített segély 140 frt. 2. A sz.-valkóra beszolgáló lelkész, rendszeresített segély 50 frt.

Összesen 190 frt.

6. A deési e. m.-ből.

1. Kidei egyház lelkészének fizetés pótlása, rendszeresített segély 50 frt. 2. Kaczkói lelkész fizetésében, rendszeresített segély 60 frt. 3. Válaszuti egyhközség, a papi lak kijavítására 120 frt. 4. Miklósi József pánczélszeli lelkész, csekély fizetése pótlásául, egyszérsmindenkorra 50 frt. 5. Bántó Mihály, esztényi lelkész, csekély fizetése pótlásául 50 frt. 6. Czinege Mihály, alsó-tőöki tanító, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 7. Farkas Sámuel, némai tanító, csekély fizetése pótlásául 15 frt.

Összesen 365 frt.

7. Széki e. m.-ből.

1. Apa-nagyfalusi lelkész és tanító, rendszeresített segély 150 frt. 1. Viczei lelkész, rendszeresített segély 150 frt. 3. Kudui egyhközség, temploma kiigazítására, takarékpénzt. kezelendő 100 frt. 4. Somkereki egyhközség, temploma kijavítására, tak. pénzt. kezelendő 100 frt. 5. Veres Ferencz, kékesi tanító, csekély fizetése pótlásául 15 frt. 6. Szabó József, légoni lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 7. Székely József, feketelaki lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 8. Szathmári Sándor, kudui lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 9. Török Károly, k.-iklói tanító, csekély fizetése pótlásául 20 frt.

Összesen 595 frt.

8. Nagy-Sajói káptalanból.

1. Sófalvi egyhközség. iskolaháza kijavítására 200 frt.
Összesen 200 frt.

9. Görgényi e. m.-ből.

1. Komlód-oroszfai egyhközség, rendszeresített segély 130 frt. 2. Görgény-üvegsüri levita, rendszeresített segély 150 frt. 3. Garda Márton, nyug. lelkész, rendszeresített segély 210 frt. 4. Tancsi egyhközség, iskolaház építésből keletkezett adósságai törlesztésére 100 frt. 5. Biró József,

abafái tanító, csekély fizetése pótlásául 30 frt. 6. Sipos József, k.-ilyei tanító, csekély fizetése pótlásául 30 frt. 7. Érsek Sándor, köbölkúti tanító, csekély fizetése pótlásául 30 frt.

Összesen 680 frt.

10. Marosi e. m.-ből.

1. M.-paniti egyhközség, a második tanítói fizetés alapjául 100 frt. 2. Ny.-szt.-benedeki egyhközség, adósságai törlesztésére 100 frt. 3. Lőrinczfalvi egyhközség, új iskolaházának felszerelésére 100 frt. 4. Luka-ilenczfalvi egyhközség, temploma befedésére 100 frt. 5. Seprődi egyház-község, iskolaház építésre 50 frt. 6. Kis Pál, h.-bodoni lelkész, csekély fizetése pótlásául 30 frt. 7. Ráduly Sámuel, m.-szt.-király náznaufalvi lelkész, csekély fizetése pótlásául 30 frt. 8. Veres Mózes, csikfalvi lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 9. Bogdán József, gyalakuti lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 10. Kis Dániel, kebele-szent-iváni tanító 15 frt.

Összesen 565 frt.

(Vége következik.)

KÜLFÖLD.

Németország. Róma vagy Canossa? A porosz képviselőház márcz. 9-iki ülésében ólónk vitára adott alkalmat a pápai szék melletti porosz követség felállításának kérdése. A vita lefolyását, rövidre vonva, a következőkben adjuk: Weber, a nemzeti szabadelvűek nevében, a követség felállítására szükséges 90,000 márkát nem szavazza meg, mert pártja a tétel felállításában egyházipolitikai intézményt lát. Wirchow, azon indokból kiindulva, hogy a követség felállítása az olasz nemzetet bántani fogja, (mert t. i. egyidejűleg 2 teljesen egyenjogú képviselője lenne a német birodalomnak Rómában), a tételt szintén nem szavazza meg. Limburg-Styrum gróf megszavazza a tételt, mert Porosz- és Németország sokkal hatalmasabb államok, hogysen Olaszország netaláni érzékenykedésével sokat kellene törődniük. Windthorst a pápai szék melletti követség felállításában a kormány jóakarátát látja, melylyel az elismeri, hogy a pápa 200 millió katolikus felett uralkodik. Sajnálja, hogy nem német, hanem csak porosz követ küldetik a vatikánhoz. Megszavazza a tételt. A követség célja szerinte, az egyházi viszonyok új alakulása folytán, az állam és a római szék közt az egyetértést előmozdítani. A követséget leginkább azért szavazza meg, mert a pápa csakis morális tekintélye által nyújthat lényeges segílyt a szocializmus ellen. A háztöbbsége erre elfogadta a vatikáni követség költségétét.

Franciaország. Lelkész a szinpadon. Leeming György római katolikus pap Bostonból Párisba érkezett s márczius 4-én este Sidney Clifford név alatt Othello szerepében lépett föl a Gaité színházban. A színésznek beállott pap, ki Bostonban még most is tényleg papi hivatalt visel, Oxfordban végezte tanulmányait s későbbben plébános lett Új-Dél-Walesben. Körülbelül egy évvel ezelőtt Bostonba jött, hol a Szt.-Józsefről nevezett templom plébániáját elnyerte s hol rövid idő alatt a város legkedveltebb hitszónokává lón.

Francia papok hadkötelezettsége. A pápai nuntius folyó hó 10-én hosszabb ideig értekezett a francia hadügyminiszterrel a francia papok hadkötelezett-

sége ügyében: de semmi siker nélkül; a hadügyminiszter fel nem szentelt, hadköteles papokat a rendes hadseregbe szándékozik besoroztatni és ez ügyben a kamarák elé indítványt fog lépni. A pápai nuntius ép ezen indítvány megakadályozása végett értekezett a hadügyminiszterrel.

Iskolakényszer. Az iskolakényszerrel szóló törvényjavaslatot folyó hó 11-én kezdte el tárgyalni a francia kamara. Carbon képviselő beszédében, többek közt, azt mondá, hogy a katolikus papoktól feltalált s eddigelé még mindig divó oktatási rendszer csak arra irányul, hogy a gyermeknél a szabad, önálló gondolkodást megakadályozza. Buffet félbeszakítja szólót e megjegyzéssel: „A papok elferdítik a katolikus vallást.“ Carbon erre azt válaszolá: „A katolicizmus akadályozza az emberi tevékenységet, a katókizmus ártalmas tanokat tartalmaz, a katót az oktatásnál egészen mellőzni kell; de ez nem annyit tesz, mintha általában vallást nem kellene tanítani; csak akkor kell vallást oktatni, midőn a tanítvány képes arra, hogy ezt megértse; mai korunkban nem lehet, s ha lehet is, nem kell papagájokat nevelni, hanem embereket. Ferry miniszter Carbon indítványát ellenezte, Jules Simon az új iskola-törvény első pontjára megjegyzi, hogy okvetlenül az „isten iránt való kötelesség“ című kifejezéssel kell elkezdni a kérdéses pontot, mely indítványt, 167 szavazattal 123-mal szemben, elvetett a kamara. Az egész gyűlés indulatos, zajos volt.

Amerika. A nők állása. Egy angol lap állítása szerint egyik amerikai államban hét tanfelügyelő, húsz hit-szónok, huszonhat orvos, négy ügyvéd és három újság-szerkesztő a női nemhez tartozik.

A VILÁG FOLYÁSA.

— Heti szemle. —

költségvetési törvény mely a megszavazott bud-getre nézve a kormánynak felhatalmazást ad, sem idé-zett elő nagyobb vitát. A ház több kisebb tervény-javaslatot is elintézt. Ezek közt van a szegedi királyi biztosi intézménynek meghosszabítása. A kérvények tárgyalásakor több „katolikus kérvény“ is foglalkoztatta a házat, részint olyan, mely a zsidók és keresztyének közti polgári házasság behozatala ellen szól, részint olyan, mely a büntetőtör-vény 53. pontját kívánja eltörölni, azt a pontot, mely el-rendeli, hogy a vegyes valású házasságból született gyer-mekek közül a fiú az apa, a leány az anya vallását kövesse, s mely intézkedéssel kapcsolatban a meg nem tartás ese-toire a lelkészekre büntetés van szabva. A ház nem vette figyelembe e kérvényeket. A petroleum vámadó fölemelése képezte még a képviselőház tanácskozásai tárgyát. Ez új adójavaslat már egyszer elő volt terjesztve, de a kormány visszavonta és az adót 7 frtról 6 frt 50 krra szállította le. Ebből másfél milliónál több jövedelmet remél a kormány. Ausztriában e napokban szavazták meg ugyanez adót. A főrendiház e héten fogja megkezdeni a költségvetés tárgya-lását. — A déli szlávok lázadása. A fölkelés el-nyomására döntő események történtek az utóbbi napokban. A múlt hó végén a hercegovinai fölkelők ellen indított hadi műveletek a Zagorje vidékét meglehetősen megtisztí-tották a lázangó elemektől, de a Krivoszcia még mindig ves-zsedelmes háttere volt a lázadó vidéknek, összeköttetésben Montenegróval. Az újabb katonai operáció tehát Krivosz-czia ellen irányult, hol a Dragaly erdő (melyről Ledenicze elfoglalásakor azt híresztelték, hogy szintén csapatjaink kezébe jutott) képezte a lázadók főfészket. Három napi, a

sziklás bércek közt és téli időjárás mellett igen keserves elnyomás és harczok után Dragaly is csapataink kezébe jutott e hó 10-én, és ezzel a fölkelés a Krivoszciában el van nyomva. A megvert ellenség montenegrói területre me-nekült, a grabói síkságra. Szó sem volt róla, hogy a me-nekülőket valaki a határon lefogyverezze, sőt ellátták min-den szükségessel. A Krivoszciából eldőtt fölkelők számát 1800-ra teszik, kik kisebb-nagyobb csapatokra voltak fel-oszolva. A föllázadt területeket erős katonai csapatokkal szállják meg. A 8 millió forint, melyet a delegációk a lá-zadás leverésére megszavaztak, semmi esetre sem elégséges az erős csapattömeg fentartására az okkupált tartományok-ban. Ebből következik, hogy a delegációk újból egybehívá-sának a legrövidebb idő alatt meg kell történnie. — Külföld legnevezetesebb eseménye az, hogy Milán szerb fejedelem királyvá proklamáltatott. Az erre vonatkozó bizal-mas tárgyalások az ősszel indították meg Pirocsanác miniszterelnök által, miután ez Bécsben időzése alkalmával meggyőződött arról, hogy Ausztria-Magyarország a szerb nemzet kívánság-kivételét nem fogja megakadályozni. A többi kormányok is kedvező választ adtak. Néhány nap előtt a szerb diplomácia jelezte a kabinetnek, hogy az esemény küszöbön áll és az adott válaszok kedvezőleg hangzottak. Három nap előtt tudatták bizalmasan a skuptina elnökével, Popoviccsal, hogy a nemzeti akarat teljesülésének mi sem áll útjában. Khevenhüller gróf volt az első, a ki a király-nak átadta az osztrák-magyar uralkodó szerencsekíválmait, melyek magukban foglalták az elismerést is. A proklamá-czió, melyet a király a néphez intézett, többi közt ezeket foglalja magában: „Egész Európa részéről rokonszenvesen támogatva, melyért mély köszönetet kell kifejezni, Szerbia biztos jövőnek megy eléje. Mert az új korszak kezdetekor legyen mindenki a hazaszeretetet és az áldozatkészség érzel-meitől áthatva; a polgároknak az igazságosság, a haladás, a szabadság és a rend iránti szeretetének fejlesztése szen-tesítse az ország által elfoglalt új állásának.“ — A z a n g o l királynő elleni merény-elő elkövetője Mac-Lean min-deninüvalosz ség szerint eszelős. A bíróságnak tudomására jutott adatok szerint minden ismerőse hóbortosnak tartotta, sőt a wellsli tébolydában egyideig ápolás alatt is volt. Úgy látszik, hogy a merénylő, helyzetének komoly voltát nem fogta fel teljesen. Jól alszik, pompás étvágya van s egész nap fel s alá jár czellájában, s vigan füttyöröszget. A ki-rálynőt, linek egészsége, úgy látszik, legkevesebbet sem szenvedett a gyilkossági kísérlet folytán, -- minden oldal-ról részvétnyilatkozatokkal halmozzák el. A két első nap nem kevesebb, mint ötszáz részvétnyilatkozat érkezett az udvarhoz Windsorba. — Skobelev Péterváron. A hirhedt orosz generális szerencsésen megérkezett Péter-várra. Hiresztelik, hogy a csár keményen megdorgálta ked-ves rokonát, de voltaképen eddig semmi bizonyos jele, hogy a tábornokk a csár érintette volna haragját. Nem való-szinűtlen, hogy meglesz e jel, mert Oroszország diploma-cziai viszonyait Szkobelevnek sikerült kényessé tenni Né-metországgal és monarkhiánkkal szemben. A tábornok Var-sóban azt is kijelentette, hogy a mit ő Párisban mon-dott, azt tizszer is megfontolta és meggondolta. Minden jó orosznak úgy kellett beszélnie és tudvalevő, hogy a legjobb orosz maga a csár. Hogy mikép gondolkozik ő a nagy kér-désről, tudja Európa is; és ha mégis a csár parancsára őt visszahívták, lássanak ebben megaláztatást azon ember részéről, ki vérrel és vassal egy birodalmat alapított, mely csak orosz vér és vas által lesz szétrombolható. A tábor-nokot, mikor Pétervárra érkezett, nagy tüntetéssel fogadták. A közönség örömeinek úgy adott kifejezést, hogy a tábor-nokot, akár akarta, akár nem, összevissza ölelte. Az embe-

rek az utczákon végig is mindenütt hurrával üdvözölték. A csár által történt fogadtatásról azt írják, hogy négyszemközt volt. A csár — állítólag — így szólott hozzá: „Elégületlen vagyok önnel, — ön Oroszországot dicsőíteni akarta kétségkívül, de vizsgálja csak a következményeket. Az ön beszédei előtt Oroszországnak bizonyos tekintélye volt a külföldön s most magára van hagyatva. Ausztria elkeseredett ellenünk, Németország kigunyol, Franciaország huzó-

dik tőlünk, attól félve, hogy háborúba fog sodortatni, mielőlt elkészült volna reá. Gladstone kezei megkötvék s Törökország fölemeli fejét, megtagadva a hadikárpótlás tárgyában tervezett szerződés aláírását, mert reményli, hogy a háború köztünk, s a németek és osztrákok közt csakhamar ki fog törni. Ön használni akart a szlávoknak, s most önnek köszönhetjük, hogy Oroszország kigunyolva és eiszigetelve van.“

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ TÁRCZÁJA.

A JELLEMRŐL.

(Szász Béla népszerű felolvasása a kolozsvári jótékony czélokra; tartotta Kolozsvártt, 1882 márcz. 4-én.)

(Vége.)

Ha még annyira is hive valaki az akarati szabadság elméletének: lehetetlen el nem ösmernie, hogy születésünkör egész halmazát hozzuk magunkkal olyan természeti sajátságoknak, a melyeken csak édes keveset s azt is rendkívüli és hosszas erőmegfeszítés árán tudunk változtatni. Gondolkozásunk tényezői, erői; érzelmeink és elhatározásaink alapjául szolgáló ösztöneink, hajlamaink, vágyaink és kedvteléseink durva anyagának jó része már a természet-től belénk van fektetve, s elején a mások, majd a magunk nevelése épen csak visszafojthatja a szélsőségekkel fenyegető túlerőseket, dédelgetheti és izmosíthatja a satnyábbakat, erőtelenebbeket, hogy az egyarántos és egybehangzó fejlődés mindnyája között lehetővé váljék. Minde tényezőket együttvéve természetünknek nevezzük, s magunkkal hozott természetünk főtőlőbb csekély mértékben áll, a mi az idomitást illeti, a magunk hatalma alatt. Ép ily kevéssé irányozhatjuk mi e természettől nyert tényezők fejlődését életünk első szakában, a midőn föltétlenül a mások nevelő befolyásának s élet-körülményeink hatásának vagyunk alávetve. A mikor aztán magunk kezébe vesszük, jobban mondvá: vebetjük saját nevelésünket — mert vannak egyének, a kik életük végéig sem jutnak idáig — már akkor egy egész csomó kész anyag halmozódott föl bennünk: gondolatok, nézetek, vélemények, sőt meggyőződések is; érzelmi és akarati viselkedések: hajlamok, kedvtelések, rokon- és ellenszenvek már-már uralomra emelkedett ösztönök, vágyak, kívánságok, sőt szenvedélyek s mindezek összes eredményeként többé-kevésbé határozott szokások gondolkodás-, érzés- és akarásmódunkban s irányunkban, úgy, hogy ha természetünk alaptényezői jóirányú összhangzat nélkül szükkölködnek: önnevelésünket azon kell kezdeni, a min az elsőrendő színigazgató vidéki modoros színészével szemben: a rossz szokások, formátlanságok, bensőség nélküli torzítások lecsiszolásán, hogy aztán egészen előlről lehessen a tervszerű és czélirányos nevelési munkát megindítani és lehető sikerre juttatni — ha ugyan egy egész csomó alkotó elem és tényező már végleg elrontva nincs. De ha még

oly teljesen sikerül is ez előlről kezdés, ha még annyira le bírjuk is nyergelni a túlságos hajtásokat, utánsegíteni a fejletlenül maradtakat, pótolni a hiányokat, sőt egészen újakkal is szaporítani e tényezőket, a gondolkodásiakat tanulás, az érzelmiakat és akaratiakat czélzatos szoktatás s új ösztönök keletkeztetése által és útján: azon a bizonyos határon, melyet természetünk valójában megszabott, soha, semmi szin alatt nem juthatunk túl. A szétkalandozó, homályos, gyöngö értelmet csak bizonyos mértékig tudjuk tartalmasítani és koncentrálni; az egyik vagy másik irányban féleles érzelmi kört csak bizonyos mértékig tehetjük mélyebbé, érzékenyebbé, tisztább és nemesebb formákhoz alkalmazzkodóvá s akaratumk ösztön-életi alapjait a természet által kiszabott határokon túl nem feszíthetjük. Mindnyájunknak nem adatott, hogy nagy szellemekké, mély érzősűekké, erős akaratuakká fejlhossunk.

Az első föladat tehát magának e határnak és mértéknek tiszta földerítése; teljes megismerése természetünknek: az ő n is m er et, a hármaságú tényezők minden szálában, minden legkisebb ág-bogában. Hogy láthassuk tisztán, mennyire eleven és tartékony képzetalkotó erőnk, mennyire áll résen tudalmunk s rendelkezésünkre figyelmünk, s mennyire birunk türelemmel lenni itéletalkotásainknál, hogy ne elhamarkodva mondjuk ki a tételt, hanem legyen időnk valamennyi odavágó adat tudalmasítására, összesítésére s ez által a helyes itélet megalkotására. Hogy ösmérhessük meg érzelmi és akarati körünk minden alkotó elemét: jóra szépre hajló ösztöneinket, a dolognak, körülményeknek és eseményeknek reánk gyakorolt hatását, hogy mit és miként érezünk embertársainkkal és az élet változataival szemben, hogy milyen elhatározásokra szoktunk jutni a különböző esetekben s birunk-e itt is elégséges türelemmel, önmegtartóztatással és a lemondás erejével, hogy ne engedjünk mindjárt legelső fellobbanásunknak, kedély-mozzanatainknak, szélszélecskénknek s pillanatnyi vágyainknak és indulatainknak, hanem szerezzünk magunknak időt minden érv és ellenérv képzetek alakjában való felsorakozására, tudalomra-ébredésére, hogy aztán mindent összevetve azt választhassuk s léptethessük hatályba, a melyik a legész- és czélszerűbb, legnemesebb és legjobb, a melyiknek eredményre jutása a legméltóbb hozzánk, o k o k r a hajtó o k o s lényekhez, nemes érzelmekre hivatott s erkölcsi eszmék uralma alá tartozó emberekhez.

Mint a hadvezérnek működése terronumát minden legkisebb zig-zúgában ösmernie kell, hogy tudhassa, hová állítsa serege zómét, milyen legyen védekezése, merről támadjon s merről támadható, hogyan helyezze el ágyúit, hogy lovasságát s miként földözhesse netaláni gyöngéit; mint a kertésznek tisztában kell lennie elhanyagolt kertje minden útjával, mesgyéjével, fájával, sőt burjánával: az önismeret magaslatáról és sastekintetével ép úgy kell átnéznünk egész bensőnket, alkotó elemeinek számtalan ágazatú szövedékeit, mielőtt csak hozzá is foghatnánk a csatához, avagy az irtáshoz, nyeséshez, felkötözéshez, visszaszorításhoz és dédelgetéshez, ápoláshoz, új galyak ültetéséhez, vad csemeték beoltásához s az egész növényzet harmonicus, egybehangzó formák szerint való fejlesztéséhez, Egyszer csak észreveszünk, hogy valamely kérdés felől való meggyőződésünk nem helyes, nem felel meg a valóságnak, nem illik be más kérdésekre vonatkozó meggyőződéseink rendszerébe — nosza, hozzá kell azonnal fognunk a tévedés kiigazításához, a kérdés újabb vizsgálat alá veendő, a hiányzó ismereti adatok beszerzendők, újra összevetendő valamennyi, új megállapodást kell létesíteni, hogy így keletkező új meggyőződésünk igaz legyen. Csak látjuk, hogy némely emberekkel és eseményekkel szemben tisztátalan vagy éppen nemtelen érzés fészkelte magát bensőnkbe; hidegek, érzéketlenek, közönyösek, hűtlenek, hálátlanok vagy éppen boszusak, gyűlölkedők, rosziindulatúak vagyunk irányukban — nosza, meg kell értetnünk magunkkal, hogy ez méltatlan, igaztalan, szégyenletes és rá kell kényszeritenünk magunkat (a mi gyakran igen-igen nehezen megy) a gyomok kérlelhetetlen kiirtására s új, nemes palántákat, dugványokat kell ültetnünk helyökbe. Csak rajta kapjuk magunkat, hogy kezünk túlságosan is magunk felé hajlik, s a mások iránt jóakarát, segélynyújtás, szolgálatkészség, a lemondás, együttérzés és önfeláldozás tetteiben hanyagok vagyunk, hogy nem tesszünk annyit, a mennyit bíránk, hogy nem szolgáljuk meg és vissza azt a sok, sok jót, a mit családunk tagjaitól, barátaitól és az egész emberiségtől vettünk a nevelkedés s mindama segédítő institutiók által, melyeket a cultura kézszen ad kezünkbe a tudomány, művészetek és mesterségek, a jogrend, erkölcsi és vallási intézmények nagy és soha teljesen le nem fizethető áldásaiban; csak vesszük észre, hogy gonosz indulatok bűnös szenvedélyekre, a rágalmazás, hálátlanság, bosszúállás, gyűlölködés, kártevés, rombolás tetteire ragadnak bennünket; hogy saját kedvteléseinkért megsértjük családtagjaink, embertársaink jogait, eltékozoljuk vagyonunkat, becsületünket s evvel az övékét; hogy ámitunk, álarczoskodunk, hazudunk, másoknak mutatjuk magunkat, mint a minők vagyunk — nosza, neki a nagy, kitarító, szakadatlan küzdelemnek, mondhatnók élet-halál harcznak! Elő a belátás tábori látcsövét, hogy számot vehessünk a gonosz, az ádáz ellenség erejével; föl a dombra az önbírálat nehéz ütegeit, előre az elhatározás bátor huszáraival s a kitarítás szuronyszegzett gyalogosainak szakadatlan soraival; mindegy, ha a lemondás, a megigazulás kínos verejték-, sőt vércsöppjei patakokban omlanak is, egy nyom nem sok, annyit sem szabad hátrálni, mert, mint Bem apó

mondá Piskinél: *Brücke verloren, Vaterland verloren* — ha engedünk egyszer, ha meglankadunk egy pillanatra, soha győzelemre nem jutunk s a jellemépítés nehéz küzdelemében elvesztettük a csatát.

Az értelem erejének, az érzület tisztaságának, az akarat szilárdságának legfokozottabb mértékére van szükségünk, hogy a diadal a miénk legyen, s nincs az a boszniai meredek szikla, melyen vitéz katonáinknak kinnal kell föl-kuszniok s melyről az elsikamodás és az oroszba lelövetés kettős veszedelme fenyeget, a mely nagyobb nehézségekkel riasztana, mint a meredély, melyen föl kell vergődnie, a ki jellemét akarja megépíteni. Lábunk elsiklik, térdünk megcsuklik, fejünk megszedül, ágba, kőhegybe kell kapaszkodnunk, nehogy Sysiphussá legyünk: mindegy! hátrálni nem szabad, előre, előre!

Uraivá kell tennünk magunkat a helyzetnek, fölszabadítani magunkat lehetőleg ösztöneink hatalma alól, hogy ne azok parancsoljanak nekünk, hanem mi nekik. Nem szabad alkuba bocsátkoznunk tunyaságra hajló természetünkkel, önzésre oly fogékony mivoltunkkal, érzékiségre annyira kész lényünkkel, gonosz vágyainkkal és hajlamainkkal, nemtelen indulatainkkal és szenvedélyeinkkel, a szakadatlan folytatandó pörvitelben egyetlen napnyi, egyetlen pillanatnyi időhaladékot sem szabad adnunk, ha nem akarjuk, hogy keresetünkkel elutasítsunk, mert a pörújítás egyetlen remediuma még kevesebb kilátással kecsegtethet, ahhoz új bizonyítékokra van szükség, azaz új elhatározásunkra — s a pokol útja köztudomásúlag jó feltételekkel van kiköveze — és még nagyobb megerőltetésünkbe kerülő kitarásra, pedig a megpettyhüdt húr nem ad többé tiszta hangot, s az engedékenységhez szokott akaratnak sokkal több erőkifejtésre van szüksége, ha határozottságra akar szert tenni.

Minő s mekkora munka ez, a mely sirunk megnyitáig soha, soha véget nem ér! Őrszemen kell állnunk szakadatlan, hogy nehezen kitisztázott s egymással összhangba hozott meggyőződéseink el ne homályosodjanak, hanem mindig világosan álljanak előttünk, rendelkezésünkre, beraagyogva a homályt, hogy fény derüljön, mint hajnal jöttével; hogy kicsiszolt, szép alakra formált érzelmeinket por, szenny be ne lepje s mint a kristály tükör hiv és határozott képben adják vissza a szabályos sűgár-törődés által a rájuk ható alakokat, a külső és belső harmonia szép és nemes formáiban; hogy az igaz és jó elvei szerint berendezett ösztöneink, hajlamaink, indulataink cselekedeteket termő ágait mohok, zúzmók, gombák el ne lepjék és öljék, hogy a fojtogató kúszok és felfutók a nemes csemeték nedvét el ne szívják, gyöngye hajtásait meg ne nyögözzék, hanem hadd fakadjon s bokrosodjék a lomb, viruljon az illatos virágkorona és zsendüljön a nedvben, izben, zamatban oly gazdag, oly gyönyörű, édes-mézes szép gyümölcs.

Bizony, a munka nagy, hosszas, terhes, de az eredmény sem csekélyebb értékű s minél tovább, annál könnyebb. A ki hozzá szoktatta magát a körütekintő, mindent latra vető gondolkozáshoz, képzeleti, gondolatai szép sorba rakott könyvekhez hasonlitanak, melyek közül setétben is

Folytatás a mellék leten.

Melléklet a „Protestáns Közlöny“ 12 számához.

épen azt vesszük le a polcra, a melyre szükségünk van. A nyomon haladó gondolkodás, a következetesség második természetünké válik s elvégre épen az eszök nehezünkre, hogy logikátlanul okoskodjunk, illetőleg oktalankodjunk. A mit tudunk, a mivel tisztában vagyunk, álmunkból fölkelve is kezünk, illetőleg eszünk ügyében van, minden szavunk, minden nyilatkozatunk magától sorakozik és simúl szilárd meggyőződéseinkhez. A ki tisztában van meggyőződéseivel s határozott elvekre jutott művoltát, hivatását, rendeltetését s helyzetét illetőleg az emberiség nagy egészében; a ki tudja, hogy mivel tartozik legfelelősebb czímre: ember nevezete iránt; a ki nem a nagy világűrben czéltalan keringő egyetlen atomszemecskének, hanem a nagy szervezet olyan alkotó elemének, hatásokat vevő, de hatásokat is osztó szervének érezi és tudja magát, a mely számot tevő része az egésznek, a mely nélkül az egész nem volna egész, a mely él, hat, idomit s életével, tetteivel megsemmisíthetetlen értékeket hagyományozhat s köteles hagyományozni az emberiség örök fejlődésének; a ki be tudta látni azt a hatalmas elkötelezettséget, melylyel a multak iránt viseltetik, mert mind a ki élt s tudományban, művészetben, erkölcsiségben, társadalmi és emberies intézményekben el nem emészthető kincseket teremtett és hagyott az utódokra,

reá is hagyta: az édes gyönyörűséggel végzi a cultura nagy jelentőségű munkáinak reá eső részét s fokozva-fokozza önkényt e részt, hogy minél nagyobb szerepet vállalhasson a közös alkotásban, hogy minél inkább megközelíthesse a nagy előképeket, kikre bámulattal, hódolattal, imádatlall tekintünk föl, kikre csak föltekinteni is, és annyival inkább, kiket megközelíteni: az élő, a szellemi gyönyör és erkölcsi fölmagasztosultság legmagasabb regioiba, korlátozott elménk legfőnségesebb gondolatának: az istenségnek fényköreibe emelhet még minket, töredékeny edényeket, végtelen kicsinységű atomszemecskéket is, kik a végtelenség korlátatlanságához képest csak annyit nyomunk és számítunk, mint a napsugarakban rezgő porszemecskék eldurvult ujjbegyeink között, hogy meg sem érezzük, észre sem vesszük, mint a semmit.

És mégis, hogy ez a semmi, ez a szellőfuvallatra is a végtelenségbe tovalebbeendő porszemecske a maga kicsinységében egy egész világ, mely kifürkészhet a nagy világ-egyetem szervezetének titkait; mely az istenség teremtő orájával világmozgató hevületekre lángolhat s a világformáló szépség ezmeinek tökéletes alakú valóságot adhat fölszárnyalva a legmagasabbhoz, melynek kigondolására és átérzésére csak az ember képes; mely teremthet örökéletűt, mely és rozsdá által meg nem emészthetőt, mert a mi jót másokkal és magunkban tettünk s alkotánk, megmarad elidegeníthetetlen kincsképen az örökkévalóságba nyuló fejlődésnek és mivelődésnek: bizony, ez nem a mi tehetségünk, nem a mi semmiségünk mellett bizonyít.

Jobb adósságtörlesztés a múlt, biztosabb örökhagyás a jövő nemzedékekkel szemben, bizony nem áll rendelkezésünkre, mint a következetesség, a hűség, a határozottság és ezeknek egy nevezetbe foglalása: a jellem!

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1882 márcz. 18 án.

— Kérelem. Az új év h a r m a d i k hónapja járja s a t. előfizetők nagy többsége az előfizetési összegeket nem küldötte még be, holott mi velök szemben kötelességünknek, ígéretünkön felel, lelkiismeretesen eleget tenni igyekszünk. Kérjük tegyenek hasonlóképen az esedékessé vált csekély összegeket sziveskedjenek törlesztetni.

A kiadóhivatal.

— Királyi adomány. Ő felsége a szaniszlói ref. egyházközségnek temploma helyreállítására százötven frtnyi segélyt adományozott magánpénztárából.

— Márczius 15-én városunk közönsége is kegyeltes ünnepet ült a nagy nap emlékére. A vigadó tágas termét zsufolásig megtölté az ünneplő közönség s érdekekkel hallgatia végig Deáki Albert emelkedett selemű alkalmi beszédét. A program többi részét zene-, ének- és szavalati részletek töltötték. A tervezett szabadságszobor javára 163 frt. jövedelem folyt be.

— Új tanintézet A városi képviselőt tegnap tartott ülésében az erdőlyrészi háziipar fejlesztő egyesület által a kormány segélyével felállítandó női ipartanoda tanhelyisége bérl. tere évi 600 frtot szavazott meg. A házagpótló új tanintézet még ez év folytán meg fog nyitvatni. Kapcsolatban e hirrel megemlítjük, hogy a képviselőt ugyanazon ülésében a b.-városi gyermekkert számára egy telket adományozott s a tantermek építésére 6500 frtot szavazott meg. A gyermekkert ennek folytán mostani helyiségéből át fog helyeztetni s annak eddigi tantermei is a felső leányiskola szükségéire fordittatanak f. évi október havától kezdve.

Kolozsmegye tanügyi állapotáról, Várad Károly, Kolozsmegye tanfelügyelője a közigazgatási bizottság előtt terjedelmes jelentést tett a megye múlt évi tanügyi állásáról. Kivonata az érdekes kimutatásuak a következő: Az összes tanköteles gyermekek száma tett 20,518 at; ezek közül nnennapi tanköteles volt 13,916; ismétlő iskolaköteles pedig 6602, az előbbiek száma a múlt évivel szemben 179-el szaporodott, az utóbbiaké pedig 111-el apadott. A mi az iskolalátogatást illeti, úgy a múlt 1879—80-iki tanévben elemi iskolába járt 11,211, ismétlőiskolába 3933; felső népiskolába 33; magánintézetbe 15, összesen tehát 15,192. Ezekkel szemben a lefolyt 1880—81 tanévről a következő számok kerültek ki elemi iskolába járt 10,306, ismétlőiskolába 3689, felső népiskolába 17, magániskolába 8, összesen tehát 14,020; kitünik ebből, hogy a legutóbbi tanév hátrányára apadás mutatkozik, még pedig 1172-vel apadott meg tényleg az iskolába járók összes száma. — A tényleg iskolába járók közül 1880—81-ben 9464 járt iskolába; a legszükségesebb tankönyve meg volt 9108-nak, s nem volt meg 4912-nek. — A mi magokat az iskolákat illeti, azok száma tett 291-et, melyek közül 9 állami, 5 községi és 277 felekezeti; az iskolák közül csak 82-nek volt

faiskolája, testgyakorlótere szintén 82-nek. A tanítókra vonatkozólag a tanfelügyelő úr szintén érdekes adatokat állított össze: a tanítók összes száma a legutóbbi tanévben tett 294-et, ezek közül oktató képességgel bírja a magyar nyelvet beszédben és írásban 200, csak némileg 14, némileg érthetően 59, egyáltalában nem 21. Tannyelv tekintetében magyar volt a tanítási nyelv 84-ben, német 7-ben, román 193-ban, román és magyar 7-ben; jó sikerrel taníttatott a magyar nyelv 52 nem magyar nyelvű iskolában. Házi ipar taníttatott 9 iskolában. Örvendetes gyarapodás mutatkozik az iskolák évi jövedelmében: 1880—81-ben készpénzbeli jövedelem 42,464 frtot és a terménybeli jövedelem pénzértékre számítva 13,067 frtot tett, a gyarapodás, az 1879—80. évvel szemben, 5785 frtot tesz.

— Az anyakönyvek megváltoztatása. Gyakran fordul elő izraeliták közt az az eset, hogy nem azon „keresztnevet“ használják, a mi az anyakönyvbe bejegyezve van. Aztán a kultuszminiszterhez vagy a fővároshoz oly kérelemmel járulnak, hogy az anyakönyvi rovat ily módon igaztassék ki, s illetve az új nevet pótlólag jegyeztesse be a hatóság. A vallás- és közokt. miniszter egy újabban érkezett rendeletében meghagyja a hatóságoknak, hogy az anyakönyvbe jegyzett név megváltoztatása, módosítása vagy utólagos bejegyzés általi bővítése soha semmi szín alatt nem engedhető, s az ide irányuló kérelmek visszautasítandók, mert az ily eljárás az anyakönyvek közokirati jellegét semmisítené meg.

— Kornya Mihály uram, kiről tudva vagyom, hogy Nagy-Szalonta nevezetes városában évekkel ezelőtt, megünvén az eke szarvát fogni, a szent-lélek sugallatára felesapott nazarénus prófétának: f. hó 9-án a b.-pesti baptisták dohány utcai imaházának volt vendége. Esti $\frac{1}{2}$ 8-kor tartotta meg szónoklatát, erősen ostorozva „az ujkori Sodoma“, már mint Budapest, gyatra erkölceit s vallástalanságát. Az apostolt itteni pajtásai szalon ruhába bujtatták, a miben a mándlihoz szokott apostol úgy érezte magát, akár a timbuktui néger frakkban és köcsög kalapban. Föllépése nem hiába volt csütörtökön: csütörtököt is mondott szerencsésen! Másnap itt is hagyta az ujkori Sodomát s nem változott sóbálványává, mert Kecskemét felé útaztában vissza nem nézett volna a világ minden kincséért. Kornya körülbelül 35 éves, széles vállú, tenyeres-talpas, jól megtermett férfi, ki soha iskolába nem járt s az írás-olvasás mesterségét is próféta korában sajátította el. Jelenleg, legközelebbi oltolon czoltatásáig, Kecskeméten syllabizál. (P. E. I. L.)

— Megrendelési felhívást tett közzé Görömbei Péter, n.-kállói ref. lelkész „A nagy-kállói ev. ref. egyház története“ című művére. Szerző, ki már évek óta gyűjtötte Nagy-Kálló város és egykori végvára történetének megírásához az adatokat, jóllehet kizárólag a nevezett ref. egyház történetét akarta megírni, érinti művében Szabolcs megye reformációját és a felső-szabolcsi ref. egyházmegyébe kötelezett ref. egyházak történelmi viszonyait s viszontagságait, meg lévén győződve arról, hogy csak így teheti érthetővé s csak így világíthatja meg a nagy-kállói ref. egyház múltját, történetét. A mű a következő fő fejezetekre oszlik I. Vázlatok Nagy-Kálló város múltjából. II. Az egyház és egyházmegye reformációja s a nagy-kállói egyház történetei időrendben. III. Vallás-erkölcsi élet. IV. Iskolaügy (1850-ig gymnasium). V. Lelkészek s rektorok (a gymnasium igaz-

gatóinak) nevei s rövid életrajzuk. Kapcsolatban ezzel a felső-szabolcsi ref. esperesek névsora maig. A megrendelések, a melyek utólagos fizetés kötelezettsége mellett is megtehetők, szerzőhöz Nagy-Kállóba (postahely, Szabolcs megye) intézendők. A mű, mely június elején jelenik meg, 6—7 nyomtatott ivre fog terjedni.

FŐTISZT. NAGY PÉTER PÜSPÖK ÚR A KÖVETKEZŐ KÖRÖZVÉNYEKET BOCSÁTOTTA KI:

Köröztetnek.

171 1882. A küküllői egyházmegyében a küküllővári 4-ik oszt. lelkészi állomás. Javadalma: 447 frt.; tisztességes lakás, gazdasági épületekkel. A megválasztott beszolgál a boldogfalvi és vesszősi l. egyházközségekbe, melyek közül az elsőben az urvacsorát évenként hatszor kiosztani, a másodikban pedig havonként egyszer isteni tiszteletet tartani köteles. A megválasztott köteles továbbá egy évi jövedelemének $\frac{1}{6}$ -át állomása elfoglalása előtt a gyámintézet pénztárába befizetni s ezen befizetést az illető esperesnél a kapott nyugtával igazolni; ezenkívül az egyházmegyei közgyűléstől 2 frt. díj letétele mellett tartozik bekebelezését kérni. Pályázati határnap: március vége. Folyamodványok t. Benedek Ferenc esperes afához Haraqlábra (u. p. Dicső-Szt.-Márton) küldendők.

290—1882. Az orbai egyházmegyében a papolczi kántori állomás. Javadalma: minden egész kepező gazdától egy kal. ősz, ugyanannyi tavasz kepe; a fél kepezők ennek felét fizetik; az összes kepe 100 kal. ősz és 100 kal. tavasz gabona között váltakozik; 3 köböl férőjű föld haszonélvezete; 50 szekér fa; 20—25 frt. oszpora és stola. A megválasztottnak kötelességei: a templomi és temetési szolgálatoknál az éneklés és a községi iskolában az egyházi énekek tanítása. Tanítói oklevéllel bíró kántorok előnyben részesülnek. A megválasztott első évi fizetése $\frac{1}{10}$ -ét köteles az özv. árva gyámintézet pénztárába befizetni. Pályázati határnap márcz. 31-ike. Folyamodványok t. t. Magyarósi Ferenc esperes afához Telekre (u. p. N.-Borosnyó) küldendők.

308—1882. A marosi egyházmegyében a rigmányi lévitai állomás. Fizetése 141 frt. 5 kr. Pályázati határnap április 24-ike. Folyamodványok t. t. Vályi Pál esperes afához Ny.-Szt.-Benedekre (u. p. Ákosfalva) küldendők.

338—1882. A sz.-szolnok egyházmegyében a m.-csaholyi kántor-tanítói állomás. Javadalma: 69 vékányi búza; 56 vedernyi must vagy ennek ára, vedrenként 50 kr.; 55—60 szekérnyi fa; kiknek igavonó marhájuk nincs, azoktól begyül 7 frt.; máriásosoktól 3 frt. 50 kr.; a mlts Zeyk József udvartól 8 véka búza. Az özv. asszonyoktól 1—1 zsák; tandij: kezdőktől 27 kr., könyv nélkül tanulóktól 40 kr.; ezenkívül minden tanulótl egy véka csős törökbúza és egy csirke; énekszóvali temetésért 17 kr.; papi szolgálat mellett 34 kr.; ha a tanító búcsuztat 84 kr.; fordulónként 5—6 vékás földet őszi vetés alá a hivek megművelnek; továbbá egy 5 szekérnyi szónát termő rétről a termést hazatakarítják; egy holdnál nagyobb területű kert haszonélvezete. Pályázati határnap: márcz. vége. Folyamodványok t. t. Szabó Pál esp. afához Diósadra küldendők.

Kolozsvártt, 1882. márczius 9.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐSÉGI S KIADÓI SZÁLLAS:

b.-farkas utca 16 szám, hová a lap szellemi s anyagi ügyeit
illető minden küldemények czimzendők.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre 6 frt., félévre 3 frt., évnegyedre 1 frt. 50 kr.

KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

HIRDETÉSI DÍJAK

kétszer hasábozott garmond sor vagy annak tere 5 kr. Bő-
lyegdíj minden beigtatás után 30 kr.

Nagyobb és többször megjelenő hirdetéseknel külön kedvez-
ményt nyújt a kiadóhivatal.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ TULAJDONOS:

Domokos.

Egy test, egy lélek vagytok. Gal. IV. 4.

Tartalom Jerikó ostroma. IV. Szász Domokos. — Az énekek éneke. (Bibliai tanulmány.) Irta: Benkő István. — Kimutatása az 1881-ik évi államsegélyből részesedő egyházközségeknek és egyéneknek. — Külföld. — A világ folyása. — Tárcza: Lútbé a spanyol költés. II. Szemerjai Béla. Különfélék. Szerkesztő postálja.

JERIKÓ OSTROMA.

Kolozsvár, 1882 márcz. 24.

IV

éli Sámuel barátomnak támadásával kell még foglal-
koznom, és pedig a kérdés rendkívüli fontosságánál fog-
va, tüzetesebben. Ért-e a zsinat által megállapított
lelkész-választási törvényt, melyet Béki elhibázott
alkotásnak tart melyről nyíltan kimondja, hogy a lel-
készek önérzetét legérzékenyebben sérti s
a gyűlöletnek terméke ny magvát rejti magá-
ban, sőt kockáztatja még azt a merész állítást is, hogy
„az egyetemes papság elvével, mely minden
egyháztagra, tehát lelkészre nézve is, egyen-
lő jogélvezetet feltételez, határozott el-
lentétben van s nem egyéb, mint a gyüleke-
zetek szabad választási jogainak megsemmi-
sítése a lelkészi kar jogainak megszorítá-
sa, a gondviselés egyes kiválóbbban kegyelt-
jeivel szemben.“

Hogy olvasóim kellő mértékben tájékozva legyenek
s elfogulatlan ítéletet mondhassanak e felette súlyos vá-
dak értéke s alaposága felől, mindenekelőtt kiteszem
köszemlére a corpus delictit, vagyis szóról-szóra ide ik-
tatom a lelkészválasztási törvény incriminált cikkelyeit:

7-ik §: A lelkészválasztásra általános elvül megállapittatik,
hogy:

A rendes lelkészeknek pályájukon szerzett érdemeik, az egy-
házak gondozásában elért kitünő siker huzamosabb időm át hi-
teljesített szolgálata méltánylásban részesüljen.

A papjelöltek, illetőleg segédlelkés tudományos képzet-
sége, szolgálati idejük, alatt tanúsított buzgalomuk kellő fi-
gyelembe vőessenek.

8- §. E végből egyházkerületenként egyházak, a papi
jövedelem arányában, négy osztályba sorozandók; a lelkészeknek és
segédlelkészeknek pedig, fentebb „szívény szerint, a
pályázati képességük megállapítandó.

9- §. Az egyházak osztályozás lelkészek minősítése
iránti eljárást az egyházkerületek állapítják, gyűlések meg-
hallgatásával. Az egyházkerületek a lehető egyöntetű eljárá-
közlése végett, egymással közlik megállapodásait.

10-ik §. A lelkész választás a fentebbi szakaszokban meg-
állapított osztályozás és minősítve korlátai között kifejtés által
történik.

Az alapeszme, mely szakaszokban kifejezést nyer.
következőleg körvonalozható. A lelkészválasztás
joga a gyülekezeteké, de mind a papi kar-
nak, mind a gyülekezeteknek jól felfogott érdeké-
ben áll a joggyakorlatának szabályozása s ez
által a visszaéléseknek lehető korlátozása.

Ez alapeszme nézve, mint a zsinati tárgyalások
rendén kitünt, az öt egyházkerület közül négy egyetért.
A tiszántúli s dunamelléki egyházkerületek által beterjeszt-
ett javaslatokon ez az alapeszme vonúl végig a du-
nántúliban már eddig is jelentékeny megszorítások voltak
s vannak tényleg életbe léptetve, és pedig oly mérvűek,
hogy p. o. vannak tractusok, melyekben papot még a
szomszéd tractusokból sem szabad választani, így a
gyülekezetek választási joga a legszűkebb körre van szo-
rítva. Az erdélyi egyházkerületben pedig a zsinat által el-

Lapunk mai számához egy zenemű van mellékelve.

fogadott szabályok, jelentéktelen eltérésekkel, már régóta hatályban vannak a gyakorlat próbáját kiállották. Csupán a tiszamelléki egyházkerület küldöttei (kivéve Teleki Pétert) szerepeltek a zsinaton, mint szószólói oly szabadságnak, mely minden korlátozás ellen ünnepélyesen protestál. Sikerült még nekik a többi egyházkerületekből is egyeseket pártjukra hódítani, de azért az oppositio dicsőségének oroszlánrésze őket illette, annyira, hogy püspökük elég őszinte volt a tárgyalás rendén ki is jelenteni, hogy ha korlátozva lesz az eddigi korlátlan szabadság a hozandó törvények végrehajtásáért nem is vállal magára felelősséget.

A tiszamellékiek az opponálásban ily túlságba engedték magukat ragadtatni, mert hiszen köztudomású dolog volt, hogy főpásztoruk e nagy rescusust előidézett nyilatkozatot képviselő társai megbízása nyomán tette. Indokolt s tehát helyes-e e merev oppositio? Megállhatnak-e a higgadt megfontolás ítélőszéke előtt a részükről felhozott Béki barátom által ismételt hangúlyozott ellenvetések? Az eddigi tapasztalatok nem igazolják-e a korlátozás szükségességét lehet-e attól tartani, hogy a törvény kifogásolt szakaszai megingatják a papi kar tekintélyét, veszélyessé válható visszahatást idéznek elő az egyes gyülekezetekben ez által egyetemes egyházunkban szakadást, romlást vonnak magok után? E kérdésekkel fogok foglalkozni.

Mindenekelőtt rámutatok arra a historiai tényre, hogy Európaszerte mindenütt, hol a protestántizmus csak valamennyire rendezett consolidált állapotra jutott, a papválasztás joga, kisebb vagy nagyobb mértékben, megvan szorítva oly korlátlan szabadság, mint a minőnek bajnokai gyauúnt mutatják be magokat tiszamellékiek, nem létezik sehol.

Számtalan példákkal szolgálhatok.

Franciaországban a reformált egyházban u. n. szabad választásról szó sincs. Az egyházközségeknek szavazati-jogosult tagjai*) megválasztják a kebli tanácsot (conseil presbyterial), mely áll legalább 4, legfőlebb 7 világi egyénből, a pap elnökleite alatt. Ha több pap van, azoknak is helyök van a kebli tanácsban, melynek világi tagjai három évenként, felerészben, új választás alá esnek. Ha a pap törvényes uton elmozdítatik, más állomásra megy vagy meghal, a kebli tanácsnak áll jogában három egyént, betűsorban, ajánlatba hozni a másodfokú egyházi hatóságnak, a consistoriumnak, melynek legfőlebb 14 világi tagja lehet s ezeken kívül tagjai még azon egyházközségeknek papjai, a melyek azon consistorium diocessissébe tartoznak. A consistorium a kebli tanács által javaslatba hozott egyének közül egyet kinevez.***) Ugyan-

csak Franciaországban a lutheránus egyházban az érdekelt egyházaknak a papválasztásba még ennyi beleszólásuk sincs. A lutheránusoknak van főconsistoriumuk (Consistoire supérieur) s e fölött áll még a Directorium, melynek összesen öt tagja van: elnök, egy világi, egy egyházi felügyelő, kiket a kormány nevez ki s a főconsistorium két küllöttje. A papot ezek nevezik ki a kormány jóváhagyása mellett.

Ily tényállás mellett, Béki barátom szemüvegén nézve a dolgot, nyilvánvaló, hogy Franciaországban a két testvérfelekezet megtagadta az egyetemes papság elvét, megsemmisítette a szabadságot s confiscálta a lelkesi kar jogait.

Én pedig a mondó vagyok, vajha volna a mi hazánkban is a protestántizmus oly életerős, oly virágzó, mint Franciaországban, holott a 36 millió katolikussal szemben a két testvérfelekezet lélekszáma együtt véve nem haladja meg a 650,000-et.

Vessünk egy pillantást Németországra Helvetiára is.

Szász Domokos.

AZ ÉNEKEK ÉNEKE.

— Bibliai tanulmány

Írta:

Benkő István.

(Folytatás.)

2. A könyv tartalma, küljegysége és felosztása.

A tartalmat illetőleg legtöbben régi magyarázók között úgy vélekednek, hogy elő van adva e könyvben Salomonnak egy egyiptomi hercegnővel, Faraó leányával történt házassága. Hogy azonban Faraó leánya nem lehet darab hősnője, mutatja a költemény egész hangja, de másfelől összeférhetetlen a körülményekkel is. Nézzük azért azokat külső és belső okokat, a melyek e feltevés ellen szólnak.

Nincs ugyanis az egész könyvben oly kifejezés vagy vonatkozás, a mi ezt mutatná. A Faraó lovaihoz való hasonlítás (I. 9) inkább alkalmazható izraelita leányra, erre nézve az hizelgőbb, mint Faraó leányára, a ki előtt e hasonlat, bármily szép is a keleti költészetben, nem tűnhetett volna fel valami meglepőnek, hizelgőnek, mivel ő atyja lovaival teljesen ismerős volt, minden nap láthatván azokat és így közönyös is volt irántuk. De még Salomon is, a mivelt király, ki mint finom ember, szavait megválogatta, nem hasonlítja a hercegnőt atyja lovaihoz. A könyvben lévő számtalan helynév, hegyek, halmok, szőlőkert, halastó, városok, tornyok stb. legkevésbé sem vonatkoz-

*) Az 1871-iki egyetemes zsinat alkalmával történt számbavétel szerint p. o. Párisban 45,000 református lélek közül csak 3625 választó jogosult volt; Montaubanban 6534-ből 1617; Nimesben 17,000-ből 1904; Amieusben 2000-ből 25 stb.

**) Az 1852-ik évben kelt decretum II-ik fej. 5-ik art. így szól: „Les pasteurs de l'église réformée sont nommés par le Consistoire; le Conseil presbyterial de la paroisse intéressée pourra présenter une liste de trois candidats classés par ordre alphabétique.“ Az 1871-ki zsinat hasonló értelemben határozott.

*) Az idézett decretum III-ik fej. 11-ik ort. így szól: „Le Directoire est composé du président, d'un membre laïque, et d'un inspecteur ecclésiastique, nommé par le gouvernement; de deux députés nommés par le Consistoire supérieur. Le Directoire exerce le pouvoir administratif. Il nomme les pasteurs et soumet leur nomination au gouvernement.“

nak Egyiptomra, sőt még nem is fekszenek Egyiptom és Jeruzsálem között, mint a melyek ismeretesebbek lettek volna egy Egyiptomból jövő hercegnő előtt, mint p. o. az északon fekvő Libanon kétes tornya (VII. 4) vagy egy egészen idegen város, Damaskus (VII. 4), vagy a Jordánon túl fekvő Hesbon vagy Engedi (I. 14), mely távol fekszik az egyiptomi úttól. Mint szintén a Gilead és Karmel hegye, mind ismeretlenek egy újonnan jött nő előtt. Itt, ha a Faraó leánya volna, elő kellene fordulnia egy-egy Egyiptom földéről vett hasonlatnak is, mely annyi nagyszerűséggel bírt és a melyeket egy egyiptomi hercegnő jobban ismert és kedvesebben vett volna. Továbbá az egyiptomiak előtt minden juhász utálat tárgya volt, tehát egy onnan jött hercegnőt nem tüntetne fel juhásznőnek (I. 7). Egy király leányát nem „tették volna szőlőknek őrzőjévé“ (I. 6; II. 15; VIII. 12); egy hercegnő nem sétálna éjjel az utcán, hogy keresse kedvesét; Faraó leányát Jeruzsálem őrzői nem fátyoloznák le, nem vernék meg (III. 1—4; V. 6, 7); aztán miként vezethetné Salamont anyja házába, ha az Egyiptomban volna (III. 4)? Lásd még: I. 7; II. 8 és V. 2—4.

De másfelől maga a leány jelleme is azt bizonyítja, hogy nem királyi palotából való, hanem egyszerű falusi kunyhóból. Az udvarhölgyek között, a kik rábámulnak, nem érzi jól magát:

„Ne nézzetek engem, hogy fekete színű vagyok,

Hogy a nap süttött engemet;

Anyámnak fiai rám megharagudtak:

Szőlőknek őrzőjévé tettek engemet —

Hogy a magam szőlőjét nem őriztem.“ (I. 6)

Gyermekes, naiv, a ki inkább szeretne a drága fűveknek táblái között lenni és lakozni a kertekben, hogy ott kedvesével liliumokat szedjen (V. 18), mint a királyi fényes palotában, hordozni a sok ékességet, az aranyláncot, mely teljes drágaköveknek rendivel; Sáron terén nőtt vadvirág, völgyi lilium (II. 1—2), mely inkább szereti a mező szabad levegőjét, mint a virágház mesterséges fojtó gőzét. Beszéde, gondolkodása nem betanult, negélyezett, magatartása nem kiszabott, léha, méltóságteljes, hanem őszinte, szívből jövő szavaival gyermekes egyszerűség, félénkség párosul. Nem hercegnő, hanem falusi leány.

Továbbá még azt sem lehet kimutatni a költeményből, hogy a házasság megtörtént volna a szerelmesek között. Mindvégig ugyanaz közöttük a viszony, csaknem ugyanazon jelenetek fordulnak elő kevés változással; a szerelmesek felelgető modorban egymás szépségét dicsérik, a nélkül, hogy valódi szövevény vagy valódi előhaladás volna az egészben feltalálható. Látszik, hogy Salamon el akarta venni a leányt feleségül, de az eljegyzésnél tovább nem mehetett (III. 6—11); a házasság tehát csak cél maradt, de valósággal nem történt meg.

Ezek után a költemény egyszerű meséjét röviden a következőben foglalhatjuk össze: Izrael királyságában Shunemben (VI. 10) volt egy szép leány, ki anyja és fitestvérei gondja alatt élt. E leány egy maga sorsú juhász ifjút szeretett, a kivel találkozni óhajtott, azonban testvérei

ellenezvén, elküldék, hogy vigyázzon a szőlőkertre. Így csak este találkozhatott kedvesével, de ez a mondott időre nem jelenvén meg, keresésére indult az utcákon és megtalálta. Csak este találkozhatott vele, mert nappal, bátyjai parancsa szerint, a szőlőkeretet kellett őrizni. Történetesen a leány szépségét megtudván a király, a ki ekkor éppen a vidéken volt (VI. 8. 9), sátorába hozta, hol udvarhölgyek környezik, és a király mindenféle hizelgésekkel igyekszik megnyerni a leány szerelmét, de ez hű marad juhász kedveséhez és visszavágyik falusi honába. A király azután nagy pompával viszi udvarába, Jeruzsálembe (III. 6—11), mint jegyesét, elsővé teszi, valódi szerelmi hizelgésekkel halmozza el. De a leány, találkozáskor kedvesével, ki bement a tömeggel Jeruzsálembe és több más körülmény miatt, különösen, hogy Salamon rajta kívül még „hatvan királyné asszonyt, nyolczvan ágyast és számtalan leányzót“ tart az udvarban, nem tudja megszeretni e helyzetét, hű szerelme csak a régi marad juhász kedvese és a mezei boldog egyszerűség iránt, mindig kedvesét dicséri, mindig haza vágyik. Salamon végre is elbocsátja, és ő most juhász kedvesével hazatér. Útjukban meglátogatják a fát, mely alatt először találkoztak és újból hűséget esküsznek. (VIII. 5. 6)

Im, ez egyszerű történetet lehet összeállítani a töredékes és egymással sokszor összefüggetlen szerelmi ömlengésekből. Több apró és különböző képekre szakadozik, ugyanazon szavak, mondatok ismétlődnek, az esemény számai szét vannak szórva. Hogy maga az esemény historiai tényen alapul-e, azt bajos eldönteni. A főbb körülmények valószínűleg megtörténhettek, semmi okunk sincs az ellenkezőt állítani. Salamon valósággal beleszerethetett egy pásztorleányba, a kit meg akart nyerni, de a ki hű maradt kedveséhez. Hogy ilyes esemény képezheti a költemény alapját, nem valószínűtlen.

(Folytatása következik.)

KIMUTATÁSA

az 1881-ik évi államsegélyből részesedő egyházközségeknek és egyéneknek.

(Vége.)

11. Küküllői egyházmegyéből.

1. V.-gálfalvi egyházközség, iskola építésre 100 frt.
2. Terezi ujfalusi egyházközség, temploma kijavításából származott adósságai törlesztésére 100 frt.
3. Gocz Zsigmond, herepei lelkész, csekély fizetése pótlásául 30 frt.
4. Vas Ferencz, sülyei lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt.
5. Mihály József, d.-szt.-mártoni lévita, csekély fizetése pótlásául 20 frt.

Összesen 270 frt.

12. N.-szebeni egyházmegyéből.

1. Szebeni esperes rendes járandósága, rendszeresített segély 100 frt.
2. Balázsfalvi egyházközség, építkezéseire 150 frt.
3. Szebeni s. lelkészi állomás, rendszeresi-

tett segély 50 frt. 4. Lukács Ferencz, mihályfalvi lelkész, csekély fizetése pótlásául 50 frt. Nemes András, balászfalvi tanító, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 6. Benedek Tivadar, harii tanító, múlt évben szenvedett clemi csapások miatti kárai pótlásául 30 frt.

Összesen 400 frt.

13. Udvarhelyszéki e. m.-ből.

1. Fehéregyházi egyházközség, temploma javítására, jövőre 100 frttal előjegyeztetik, 100 frt. 2. Bügözi egyházközség, adósságról törlesztésére 100 frt. 3. Ujszéki egyházközség egyházi épületei javítására 50 frt. 4. Csekefalvi egyházközség, egyházi épületei javítására 50 frt. 5. Medeséri egyházközség, egyházi épületei javítására 20 frt. 6. Homoród-szt. mártóni lelkész fizetése, rendszeresített segély 100 frt. Homoród-szt. páli lelkészi fizetés alapra,

rendszeresített segély 50 frt. 8. Mengy János, voldorfi pap, rendszeresített segély 50 frt. 9. Sandor József, csekefalvi lelkész, csekély fizetése pótlásául 40 frt. 10. Dobofalvi beszolgáló lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 11. Dobofalvi lévita, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 12. Székely István, bözödi tanító, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 13. Benedek János, oczfalvi lelkész, csekély fizetése pótlásául 30 frt. 14. Benez József, hegyvai tanító, csekély fizetése pótlásául 15 frt. 15. Baka János, al-siménfalvi lelkész, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 16. Nagy Mózes, m. sz. székely rendszeresített segély 40 frt.

Összesen 715 frt.

14. Erdővidéki e. m.-ből.

1. Barotbi iskola vallás tanítói, rendszeresített segély 50 frt. Bardocz egyházközség templom építésre 100 frt.

Összesen 150 frt.

15. Székely e. m.-ből.

1. Oltszemi egyházközség temploma javítására 50 frt. 2. Éresztvényi egyházközség pap javítására 50 frt. 3. Albu Endre k. b. orvos kór- és szembetegségeiből származott kudarcai felezésére 40 frt. 4. Ágoston Pál, sepsi-szt. királyi lelkész, csekély fizetése pótlásául 35 frt. 5. Deák Párkás, bikfalvi tanító, csekély fizetése pótlásául 20 frt. 6. Kelemen Ferencz, st. királyi tanító, csekély fizetése pótlásául 10 frt.

Összesen 205 frt.

16. Orbai e. m.-ből.

1. Papolcz. egyházközség, templomépítésre takarékpénztárilag kezelendő 100 frt. 2. Molnár Dániel, tamásfalvi ny. tanító, nagy szegénységben él 20 frt.

Összesen 120 frt.

17. Kézdi e. m.-ből.

1. Bitai egyházközség, templom építésre takarékpénzt. kezelendő 200 frt.

Összesen 200 frt.

18. Püspöki vizsg. alatti egyházak.

1. M.-vásárhelyi egyházközség, tűzkárai pótlására. A házipénztárból kölcsönzött 2000 frt. 6% kamatjában. 120 frt.

Összesen 120 frt.

19. Egyházkerületi közgyűlési határozat folytatán.

1. A múlt évi felül kiosztás 100 frt. 2. Özv. Hiri Ferenczné nyugdíja 150 frt. 3. A n.-enyedi képezde gyakorló iskola tanítója 600 frt.

Összesen 850 frt.

Összesítés.

1. V.-hunrad-zarándi egyházmegyében 510 frt. 2. Gyulafehérvári egyházmegyében 350 frt. 3. N.-enyedi egyházmegyében 250 frt. 4. Kolozs-kerületi egyházmegyében 765 frt. 5. Szilágy-szolnoki egyházmegyében 190 frt. 6. Deési egyházmegyében 365 frt. 7. Székely egyházmegyében 595 frt. Nagysajói káptalan 200 frt. 9. Bürgényi egyházmegye 680 frt. 10. Marosi egyházmegye 565 frt. 11. Kükküllői egyházmegye 270 frt. 12. N.-szabeni egyházmegye 400 frt. 13. Udvarhelyszéki egyházmegye 715 frt. 14. Erdővidéki egyházmegye 150 frt. 15. Sepsi egyházmegye 205 frt. 16. Orbai egyházmegye 120 frt. 17. Kézdi egyházmegye 200 frt. 18. Püspöki vizsg. alatti egyházak 120 frt. 19. Egyházker. közgyűlési határozat folytatán 850 frt.

Összesen 7500 frt.

KÜLFÖLD.

Olaszország. Új k. tholikus társulat. A pápa legutóbbi encyklijában ajánlotta a kath. iskolai oktatás emelését, nevezetesen a paprág nevelő intézeteiben. Számos olasz egyházmegye sajtósági viszonyainál fogva ez sok helyen nagy nehézséggel jár, legalább a közönséges eszközök mellett. A legújabb időben azonban Rómában egy intézet lépett életbe, mely határozottan a pápa által ajánlott célt tűzte ki feladatául. Ez a János, egy német világi pap, ugyanis „A p. thol. tanítótársulat” című alatti egy intézetet alapította, mely célja: kath. vallás terjesztése, védelmezése föld minden országában élő és nyomtatott szövegei. E cél megvalósítására társulat minden rendű és rangú személyeket felöllet és érvényesít, a menyiben tagjait életpályájuk, tehetségeik és az egész múltól való részvételük szerint három fokozatra sorozza, melyek mindegyike áldozárokból áll. Az első fokozat tagjai mindenről lemondanak, hogy teljesen a társulatnak szenteljék magukat és mint hitküldörek, írók és tanítók stb. működjenek. A második fokozat akadémiai műveltségű férfiakból áll, kik eddigi állásukban, vagy e mellett, túlnyomólag tudományos és irodalmi téren működnek; harmadik fokozat végül áll mindazokból, kik bizonyos kötelemek szemmel tartásával mint lelkészek, hivatalnokok, szülők, nevelők, kézművesek lépnek be a társulatba. Nevezett társulat már nyomdával is bír Rómában s két lapot ad ki, egyet felnőttek és egyet gyermekek számára.

Törökország. Katonás érsek. Skutariban, Albánia városában, mostanság oly szomorúak a közbiztonsági állapotok, hogy a tolvajok és rablók százával csatangolnak az utcákon, háborítlan kényelemben fosztogatva. Igaz, hogy van ott katonaság, sőt 16 főből álló csendőrség is, de sem a katonák, sem a csendőrök nem törődnek a rablókkal s csakis abban az esetben hajlandók ezek kiirtására vállalkozni, ha 13 hónap óta visszatartott zsoldjaikat megkapják. A jó madarak leginkább az érseknél alkalmatlankodnak, ki

a leggazdagabb ember hírében áll azon a vidéken, s nem mûli: el hét, hogy meg ne keressék a főpapot. Hiába fordul a kormányzóhoz, ez a katonaság és csendőrség nélkül semmit sem tehetett. Ennek következtében az érsek kénytelen volt egy magán őrséget szervezni, még pedig a seminarium papnövéndékeiből, kik éjjelenként őrt állnak s vigyáznak az érseki palotára. Ennek az őrségnek főparancsnoka maga az érsek, ki még éjjelenként is szemlét tart hosszú ruhás testőrsége felett.

Amerika. A miscováró hívek. New-Yorkban egyik vásárnap nagy számmal gyültek össze egyik kath. templomban a hírek, Augudiatyára nehezen várva, ki misét mondandó volt. Várnak-várnak, sokáig várnak, végre megjön a — lelkész helyett a templom-szolga és pedig az atya azon jelentésével, hogy lelki pástör nem jöhet misét szolgáltatni, mivel épen most vált jegyet Wels Brigitta leányszszonnyal néhány nap múlva éttermet nyit s ájtatos híveivel ott óhajt találkozni Dyon is csak Amerikában eshetik meg

A VILÁG FOLYÁSA.

Heti szemle —

Építészházunk nevezetes törvényjavaslatot tárgyalt a véderő törvény referóját. A hadsereg létszáma tíz évre 800,000 főben van megállapítva most telik le tíz év. Az új reformok azonban nem vonatkoznak a szám lezsaláltására, hanem csak a szolgálat idejére, hadsereg egyes intézményeire és a honvédség fejlesztésére. A rendes katonaságnál azonban meghagyatják a három évi szolgálatidőt míg tengerészetnél fölemeltetik egy évvel, azaz négy évre, mert itt sokkal nehezebb feladatokat kell eljáratítani. Az ujorczosásnál életbe lépteti a törvény a negyedik korosztályt is, ha törvényes illeték a három korosztályból ki nem telik. A önkénytesi intézmény valamennyi felsőbb tanintézetekre kiterjesztetik; abban, sorshuzás szerint a honvédség is részesül. A papjelöltek és tanítóképző intézetek különbözőség nélkül részesülnek a szolgálati mentességekben, illetőleg az önkénytesi kedvezményben, mindaddig, befejezték tanulmányaikat és az önkénytesi év válszabályára 25, illetőleg orvosoknak 27 éves korig lesz birtva. Az elmenekültök egyik árszabálya sincs megelégedve reformokkal. A függetlenségi párt, elvi álláspontjához híven, külön magyar hadsereget kívánja, továbbá a szolgálati idő lezsaláltását. A mérsékelt ellenzék azért szavaz a törvényjavaslat ellen, mert a szolgálati időt nem szállítja le, sőt tengerészetnél fölemeli, a negyedik korosztály által a munkától még több kezét von el, a honvédségnek kellő tisztekkel való ellátásáról nem gondoskodik, a közös hadseregben pedig magyar tiszti képzés előmozdítását figyelmen kívül hagyja. A miniszterelnök egy fontos indítványt is terjesztett elő. Ez a fiumei ügyre vonatkozik. Indítványozta, hogy a Fiumét illető s függőben lévő kérdések megoldására országos bizottságot küldjön ki a képviselőház. Hasonló eljárásra a horvát tartománygyűlést királyi leirat hívta föl. Fiume város szintén fel fog szözlittatni, hogy szintén küldjön megbizottakat az országos küldöttségbe. — A királyi pár útazása Olaszországban. Hír szerint ő felségeik ápril 8-ikán indulnak el Bécsből s először Miramaréba mennek az akkorára ott időző trónörökös-pár látogatására, ott maradnak két napig. 11-én folytatják az utat Turinba az olasz királyi pár látogatására. Körülből április 19-én már Bécsben lesznek. — Simonyi Ernő képviselőről egy távirat azt a hírt je-

lenti, hogy utolsó napjait éli. A beteg gyakran elveszti eszméletét. Orvosa szerint a katasztrófa minden órában bekövetkezhetik. — A déli szlávok lázadása. A lázadás színhelyén egy hét óta nem voltak nagyobb harcok, de apróbb csatározások még mindig fordúlnak elő. Hercegovina déli részén úgy, mint Krivoszciában. A Krivoszciának veresége a hercegovonaiakra nagyon csüggesztőleg hatott. A menekült lakosság, mely egész területekről eltűnt, néhol kezd visszaszállingózni, de alig lehet kételkedni, hogy a lázadás elnyomása után igen érezhető lesz az elnéptelenedés. A mozgalom ma még nem ért véget. Egyes portyázó csapatok valódi vakmerőséggel intéznek támadásokat csapataink ellen, aztán elmenekülnek. Támadásaik sikertelenek ugyan, de a katonák helyzetét nagyon nehezítik. Csapataink a megszállott pontokon rögtönzött erődítményekkel biztosítják magokat. Montenegróból az utóbbi napokban az a hír érkezett, hogy hadi készüléteket folytat. Hogy vajjon mindez a semlegesség fentartása vagy más egyéb célból történik-e, nem tudni. A fölkelők újabb szervezkedése. Hercegovinának még van montenegrói katonák felé eldög hegyisége, s a Krivoszciából előzött fölkelők ide kezdenek gyülekezni Montenegróból. Oraviczban (montenegrói területen) egybegyültek a fölkelő vezérek elhatározták, hogy a Krivoszciából kiszorított lázadó csapatokat Hercegovinába vezetik Meghódolásról hallani sem akarnak. Davidovics fölkelő vezér azt jelentette, hogy a hasvétli ünnepek alatt Hercegovina egész területén szervezhető lesz a fölkelés. Bosznia közreműködésére is számíthatnak. A lázadástól nem várnak semmi különös eredményt, czéljuk csupán az, hogy fölkelést a nyár beálltaig elnyújtsák s készen legyenek, a mikor Oroszország a „szent háborúba“ viszi a Balkán népeit? A horvát tartománygyűlés e hó 14-én ismét meggyült. Főleg a költségvetés megszavazása és a fiumei ügyben külföldi országos bizottság megválasztása, melyre királyi leirat hívta föl a tartománygyűlést. A zágrábi tartománygyűlés híressé kezd lenni a botrányos jelenetekről. Most is, mint megnyílt, rögtön idéztek elő egyet Starcevic pártjának emberei. A fiumei ügy tárgyalása alatt is kilátás van botrányokra. A kormánypart klubjában tehát javaslatot terjesztettek elő, mely a házszabályokat kívánja módosítani oly módon, hogy a kibágó képviselőket meg lehessen fékezni. Az indítvány egy bizottságnak adatait át. Tűzvédek Borsodmegye Emőd községében e hó 17-én tűz tört ki, nagy szélvihárban több mint háromszáz ház bomolva, melléképületeivel együtt, földig leégett. Tűmórdek marha, sertés, apró állat a lángok martaléka lett. A vész emberéletet is követelt, két asszony benn égett. A különben is szegény református egyháznak temploma, tornya, paplakja és iskolája porrá égett, a harangok a toronyból leesve elhasadtak, az alig egy pár évvel épült bádog torony ledőlt. A tűzvész után beköszöntött az inség, nyomor, a koldusbot több mint kétezer ember a legnagyobb nyomorral küzd. — Egy főpap öngyilkossága. Jovanovics Germán, szentgyörgyi arkhimandrita és temesvári gör. kel. püspöki helyettes, f. hó 9-én Bezdinre utazván, ott fölvágta ereit, hogy öngyilkossággal véget vessen életének. Pár nap múlva Jovanovics meg is halt. Az öngyilkosság oka ismeretlen. Jovanovics a temesvári szerb püspök, Jovanovics, halála óta — ki neki igen jó barátja volt — folyton búskomorságban szenvedett. — A németországi magyarelleses izgatások és a délmagyarországi németek. A németországi „Schulverein“ izgatásaira Magyarország hazafias német ajkú lakossága meg akar felelni. Ez a berlini egyület tudvalevőleg a szászok lármájára alakult meg s azt tűzte ki czélul, hogy a „Magyarországban elnyomott néme-

tek" mellett ébrentartja Németország figyelmét, s mindent elkövet, hogy a németeknek német iskolájok legyen Magyarországon. Felhívása nem régiben a magyar képviselőházban is szóba jött, mely alkalommal Tisza miniszterelnök is beszélt. A „Schulverein“ e beszédre egy választ adott ki, hangoztatva újra a németek elnyomatását. Egy külföldi egyet ily beavatkozása hazánk ügyeibe s a folytonosan hangoztatott bazugságok méltán felbosszantották azokat is, kiknek érdekében akar működni a porosz professzorok egyesülete, s kik nem akarnak egy húron pendülni a szászokkal. A Dél-Magyarországon támadt visszatetszés mind nagyobb mérvet ölt. Pancsova német ajkú polgársága már e hó 19-én egy értekezleten határozati javaslatot fogadott el, mely szerint a német polgárok a „Deutscher Schulverein“-nek Magyarországra vonatkozó s alapszabályaiban jelzett céljait megvetik s a Tisza miniszterelnök beszédére adott nyílt válaszukat megbotránkozással utasítják vissza. A napokban pedig a délmagyarországi tanítók egylete (mely többféle nemzetiségből áll) tart gyűlést Temesvárt hasonló célból, s levélileg fogják fölvilágosítani német kollegáikat, a „Schulverein“ vezetőit arról, hogy Magyarországon ki sincs elnyomva, hogy itt egyenlő jogai vannak minden nemzetiségnek. Ezenkívül nagy népgyűlést terveznek Temesvárra ugyanezen célból. — Színházéjegések. Marseilleben a kristálypalota, melyben szindarabokat szoktak előadni, e hó 17-én a tűz martaléka lett. A tűz pár percczel az előadás befejezése után tört ki a színpadon, s a vetkező színészeknek alig maradt annyi idejük, hogy me-

nekülhessenek. A 600,000 frank értékű színház idomtalan romhalmaz lett. Egy fiatal ember a második emeletről lebukott a romhalmazba és súlyos sérüléseket szenvedett. Péterváron a Livadia nevű fából készült operette-színház e hó 18-án teljesen leégett. A tűz a ruhatárban ütött ki, az előadás alatt. Emberélet itt sem esett áldozatul. A radikális szerbek kilépése a skupstinaából. Az új királyság dicsősége sem tudta lecsitítani a skupstina radikális ellenzékének forrongását, mely már régen tart. E hó 17-én az elég tekintélyos párt és kormány közt kenyértörésre is került a dolog. Az 51 tagból álló radikális párt minden képviselője lemondott állásáról, őket még Risztics hat hive is követte. E lemondások miatt a skupstina üléseit el kellett napolni, mert az alkotmány szerint határozatképességhez az összes képviselők háromnegyede szükséges a lemondott 51 radikális képviselő kilépése következtében ez az arány nincs meg. Szkobelew tábornok. Még mindig nagyon sok a hír Szkobelew tábornokról; nem bizonyos, hogy czár csakugyan megfájdta volna. Újabbán azt állítják, hogy a dorgatoriumot levélben kapta meg. Erősítik egyébiránt, hogy csakugyan büntetés volt előkészítve számára, hanem a német lapok bosszuszomjas lármája nagyon kellemetlenül hatott Péterváron, a tábornok barátainak ismét lehetségessé tette, hogy ez az alkalom csak öröktett annak kipróbálására, mily nagy a presszió hatalma, melyet Németország Oroszországra gyakorolhat mérvkadó körök kötelessége megmutatni a németeknek, hol kezdődik az „Eddig és ne tovább!“

A „PROTESTANS KÖZLÖNY“ FÁRCZÁJA.

Luther a spanyol költészetben.

III.

olongás a szikla körül gyönyörű és meglepő látványt nyújt. Minden népfaj oda özönlik, összevegyül vagy harczol egymással, de a népek minden reménye, minden vágya, minden félelme s minden gondolata, mely belsejökben teljességre jut, egy óhajban olvad össze az égi üdv, s főkép a mindenható után,

Kinek hatalmát zengik égi, sphäri hangokon

A végetlenbe' a picziny parányok úgy,

Mint a világok és fénylő napok.

A sötétségben, a magasra törni vágyó szellemek e poklában, szörnyek állanak elő, de a népeket egy megmagyarázhatlan s ellenállhatlan ösztön a világosság felé vonzza, s így azok, hová-tovább, mind tisztábbak, nemesebbek és szelidebbek lesznek.

Ám a kiröppent Lélek tekintete még főlebb szárnyal, oda,

Hol fönna a szikla felső ormain, hová

Fölnézni emberek szemének nem lehet,

Mert megvakitna ott az égi fénysugár —

Tolongtanak az ó-világ néptörzsei,

Az agg s a szent Rómával élükön, a mely

A Caesarok viselte átkozott jogart,

Szerény pásztor-bottal cserélte föl,

S kinek fensőbbsege soha sem nehezedett annyira Európa országaira, mint épen ez időben. Előtte meg kelle hajlania a testnek s a léleknek, a halottaknak az élőknek; leigázta a reményt az eszmét.

A hit nevelt számára apostolokat s rabszolgákat; a vallás heves védelmezőket, a vad fanatismus hóhérokat.

Ábrándozásból szőtt csalóka képei

Félelmet szültenek s a szív, remegve bár,—

Mert bűn s hibái szörnyen mardosák —

Rómát imádtá csak

A földet ah, a félelem igazta le s csupán

Csak Róma volt a fő, igáb' a többi mind.

Csak ő nyitá meg egy parancsszavával ott

A mennyország fényes závarjait. Csak ő!

Miatta rág a bú a vad zsarnok szívéen.

És fáj a veszteség a gyászolóknak ah!

Csak érte ment a szolgálóhad csatára fel.

A Lélek mélyen meghatva fölsóhajt, midőn az örök várost maga előtt elterülni látja. Ám csakhamar visszaborzad, mert véres gőzök emelkednek fel e házak fölött, s a levegőben tömörülve szörnyűbbnél-szörnyűbb állati alakokat öltönek. Ott volt az az Apokalyptikus állat, melyet egykor Pathmosban János látni vélt, s e szörny, melynek borzasztó karmai, hatalmas, elijesztő szarvai, s istenkáromlással telt szavai csak undort gerjesztenek, Róma felett megpihenni látszik, mintegy hatalmába keritendő azt.

A Lélek elrémülve körülnéz, úgy tapasztalja, hogy az addig oly fényesen csillogott kereszttek mindenütt, összetörve összeroncsolva, a földön beverték. Úgy látszott, mintha az örök város ismét régi isteneit akarná visszaállítani a templomokba. Mindenütt csak szemérmelenség volt a fő jellemvonás a képekben, az iratokban s magában az istenitisztelőben is. Majd föltűntek a pápák szellemei. Előlebegett Borgia, kinck ruháját ártatlan vér áztatta, Julius, ki páncélba ültözötten véres tusát vivott, de nemsokára áldólag terjeszté ki kezeit azok hullái felett, kiket enkezeivel gyilkolt le. Csak pár pillanatra tűnt fel Adrián pápa, kinck alakja beföldni látszék kéjelgések orgiák visszasztító képét.

E szőgyenteljes kép előtt Lélek is.

Kezét imára kulcsolá fájdalmasan

— Lerogyva térdre — fenn a szikla csúcsain,

A mint mély bánat és undor sugalmazá,

Fel így kiáltott hangja fájón reszketett:

„Mivé tevéd, oh, Róma Istenem?”

(Befejező közlemény következik.)

Szemerjai Béla

KÜLÖNFÉLEK.

Kolozs 1882 márcz. 25-én.

— Az erdélyrészi római katolikus egyházmegyének nagy és méltó gyásza van. Érdemekben gazdag agg főpásztora, **Fogarasi Mihály**, élete 82-ik, főpásztorsága 18-ik évében, f. hó 23-án, hosszas szenvedés után, meghalt. Mi, protestánsok is, elismeréssel adózunk az elhunyt tisztaság férfiú emlékezetének, azon hűségért, mellyel főpásztori kötelemén csüngött, azon fáradhatatlan buzgalomért, melyet hajlott kora daczára, az utolsó pillanatokig munkássága körében tanúsított, azon nagy mérvű áldozatkészségért, mellyel a gondjaira bizott egyházak s iskolák fölvirágzását előmozdítá s azon nemes indulatáért, melynek szűkölködők- s elhagyatottakkal szemben számtalan bizonyítékait adta. Oly erények ezek, melyek előtt tisztelettel kell meghajolnunk, hitünk különbözősége daczára is, mert hiszen a nagy apostolként: a hitnél is nagyobb a szeretet. Legyen a rábizottakban hű, buzgó, áldozatkész s könyörülő szívű főpásztor álma csöndes!

— Új énekeskönyvünk ügyében Nagy Péter püspök úr, mint az egyetemes énekügyi bizottság elnöke, a múlt évi november havában Debreczenben tartott bizottsági ülés megállapodása értelmében a hozzá beküldött és a

lapokban megjelent zsolttár-átdolgozásokat és új énekeskönyv számára ajánlott énekeket névtelenül kinyomatva, a bizottság tagjainak, megjegyzéseik megtétele végett, megküldötte. A füzet 19 zsolttár-átdolgozást, 2 bünbánati, 2 vasárnapi még néhány alkalmi éneket tartalmaz.

— A képviselőház közoktatásügyi bizottsága f. hó 23-án Baross Gábor elnöklete alatt ülést tartott, melyen a kormány részéről Trefort Ágoston közokt. miniszter és Szász Károly min. tanácsos voltak jelen. Az ülés tárgyát a gymnasiumi és reáliskolai oktatásról szóló törvényjavaslat általános tárgyalása képezte. A miniszter kifejtette a törvényjavaslat genesisét s körvonalozta saját álláspontját. Br. Eötvös szükségesnek tartotta oly törvény alkotását, melyben a korona főfelügyeleti joga a hitfelekezeti iskolák fölött körülírassék. Eötvös javaslatának, valamint a tárgyalás alatt lévőknek, egyik vezéreszméje a tanítási szabadság. E javaslatban sincs nyoma a tanítási monopoliumnak, az állam onnipotentiájának a középiskolák körében. E szabadságot azonban oly feltételekhez kell kötni, melyek az állam érdekeinek megóvását biztosítják. Az egész fölajdulás e javaslatnak azon 71. §-a ellen van irányozva, mely szerint a tanárjelölteknek a képesítő vizsgát magyar nyelven kell letenni. Az állam, a mi létünk alapja, nem állhat fenn oly iskolák mellett, tehát nem tűrhet meg oly iskolákat, melyeknek tanárai nem tudnak magyarul. E continenssen nincs ország, hol a tanárképesítésre az államnak befolyása ne legyen. A képzést azonban szívesen átengedi a miniszter a felekezeteknek, ha a képesítés az államra bízatik. Ha törvény hozatik a középiskolákról, az nem lehet csupán a létező visszasz állapotok regisztrálása; mert hivatása ily törvénynek, hogy az oktatást magasabb színvonalra emelje; és az állam, bármicsoda párt jusson is a kormányra s bárki legyen a miniszter, az egyházak s hitfelekezetek szabadságának ópségben tartása mellett nem fog lemondani azon jogokról, melyeknek gyakorlatában van, és azokról, melyek őt a felügyeleti jogból kifolyólag megilletik. Szathmáry György a javaslat közjogi oldaláról szól. Zay Adolf szerint e törvényjavaslat az által, hogy a felügyeleti jogot rendelkezési joggá változtatja s az egész iskolaügyet részletesen rendszabályozza, nemcsak az erdélyi, de az összes felekezetek autonomiáját sérti, s azért nem fogadható el. Miehl Jakab a javaslatot katolikus szempontból nem tartja kielégítőnek. Bauszern Guido nem fogadja el a javaslatot általánosságban sem, mert sérti a nem magyar nemzetiségűek jogait. Trefort miniszter az ellen tiltakozik. Bauszern Guidó kijelenti, hogy nem magyarosító célzatról szolt, de azon áramlatról, mely ezt követeli. Hoffmann Pál azt ajánlja a kormánynak, hogy, ha a középiskolák színvonalának emelése lehetetlennek bizonyulna, rendszeresítsen felvételi iskolákat felsőbb intézeteken. Bubics Zsigmond, utalva a magyar állam kulturális hivatására, a törvényalkotást szükségesnek véli: a katolikusok hatalomra, előjogra nem vágnak, csak annyit kívánnak, mennyi a protestánsoknak megadatik, s ez az állam felügyeleti jogát sérteni nem fogja. A javaslatot a részletes vita alapjául elfogadja. Dimetrievis csak ugy

fogadja el a törvényjavaslatot, ha az állami felügyelet a felekezetekre nézve kedvezőbben rendeztetik. Mikó Bálint a javaslatot elfogadja. Kovács Albert kívánja az 1. §-nak az eredeti javaslat szerinti szövegezését. Hegedüs László a javaslatot nem fogadja el. Bárczay Ödön felszólalása után a bizottság a javaslatot általánosságban hét szavazattal öt ellen elvetette, s erre Baros Gábor az elnökségről leköszönt.

— **Kapcsolatosan e hirrel megemlítjük, hogy a fővárosban ugyanazon nap az erdélyrészi képviselők is gymnasiumi és reáliskolai oktatásról szóló törvényjavaslat tárgyában Boer Antal elnöklete alatt ülést tartottak. Az ülésen jelen voltak: Lukács Béla, Elekes György, Mikó Bálint, Mihály Ferencz, Szilágyi Virgil, Bocskor Károly, Zay Adolf, Lázár György, Biasini Domokos, Bauszern Guidó, Kovács Albert és többen, különösen a szász nemzetiségi képviselők közül, ez utóbbiak azonban a tanácskozási természet a tárgyalás folyamán elhagyták. A jelenvoltak az elnök, Elekes, Lukács, Szilágyi Virgil és Bocskor Károly felszólalásai után elhatározták, hogy egy albizottságot küldenek ki a czélből, hogy a miniszterrel érintkezésbe lépjen a törvényjavaslat több pontjának, különösen pedig a 2. §-nak értelmezését illetőleg s kérdést intézzen az iránt, hogy a miniszter e §-t hogyan értelmezi; praejudikál-e ez vagy sem az erdélyi autonómiának.**

— **Gyászhirek. A magyar tanúgy két derék harczosa költözött el a napokban az élők sorából. A debreczeni helv. hitv. főiskolát és a tiszántúli ref. tanár egyesületet érzékeny csapás sújtotta Szegedi Sándor debreczeni főgymnasiumi tanár, a tiszántúli ref. középiskolai tanár egyesület elnöke, zsinati képviselői a debreczeni ref. egyház presbytere, több tudományos egyesület és társaság tagjának f. hó 17-ik napján, élete 57-ik, tanári hivatala 29-ik évében történt elhunytával. A dunántúli helv. hitv. egyházkerület pápai főiskolájának tanári kara Rózsa István tanár halálát jelenti, ki f. hó 20-án, életének 45-ik, tanárságának 20-ik évében, hosszas szenvedés után hunyt el. A jól teljesített kötelesség tudatával szálltak a derék tanfőfiak a sirba. Legyen poraiknak könnyű a hant!**

Az európai parlamentek eskümintái. A „Pall Mall Gazette“ Bradlaugh-eset alkalmából érdekes kimutatást állít össze az egyes európai parlamentekben divó eskümintákról, melyeknek bevezetéseit végeit itt a következő sorrendben mutatjuk be: **Bajorország: Esküszöm, Isten engem úgy segítjen és az ő szent evangéliuma. Dánia: Igérem s esküszöm Isten engem úgy segítjen és az ő szent igéje. — Görögország: Esküszöm a megoszolhatlan szent háromságra Hesszen-Darmstadt: Esküszöm Isten engem úgy segítjen. — Szász-Koburg és Baden: Esküszöm Isten engem úgy segítjen. — Hollandia: (Mint a két előbbi.) — Portugalia: Esküszöm a szent evangéliumra. — Poroszország: Esküszöm a mindenható mindentudó Istenre . . Isten engem úgy segítjen. — Szászország: Esküszöm a mindenható Istenre. — Szerbia:**

Esküszöm az Istenre, az ő legszentebb törvényeire s mindenre, a mi legdrágább e világon Isten engem úgy segítjen ezen és a másik világon. — Spanyolország: (A képviselő esküszik az evangéliumra, mire az elnök ezeket mondja:) Úgy áldja meg önt az Isten, ha megtartja, s verje meg, ha megszegi esküjét. — Svédország s Norvégia: (Itt csak az elnök alelnök esküsznek.) Esküszöm Istenre s az ő szent evangéliumára Híven meg fogom tartani eskümet, a milyen igaz, hogy Istené lesz testem és lelkem. — Svájc: Esküszöm a mindenható Isten jelenlétében Isten engem úgy segítjen. Egyesült-Államok. Ünnepelesen esküszöm Isten engem úgy segítjen. Bajorországban a nem keresztény felekezetbeliek kihagyják az evangéliumra való hivatkozást. Hollandiában s az Egyesült-Államokban a képviselő tetszésére bizatik, vajjon esküt akar-e tenni vagy becsületszóra való fogadást Poroszországban és Svájcban meg van engedve a becsületszóra fogadás azok számára, kik vallásos okoknál fogva kifogást emelnek esküminták ellen. Ausztriában a becsületszóra való fogadás helyettesíti az esküt. Belgiumban Olaszországban az eskümintában nem fordul elő az „Isten“ szó. Franciaországban, Romániában, a német birodalmi gyűlésben, Svéd- és Norvégiában (itt az elnök alelnök kivételével, kik a fentemlített esküt teszik), úgy szintén Magyarországon sem esküt, sem pedig becsületszóra való fogadást nem tesznek a képviselők.

— **Pio nono élceze. Egy felette vallásos diplomatát hívott vissza kormánya a Vatikánból. Elutazása előtt IX. Pius kihallgatáson fogadta. A pápa ekkor biztosította a diplomatát jóakarataról és kérdezte tőle, vajjon nem teljesíthetné-e valami kívánságát. Féligmeggig tréfálva, mond a diplomata: „Egyedül csak azt szeretném, ha szentté avatna. „Az bajos dolog“, válaszolt a pápa, „mert előbb meg kell önnök halnia. A bajon azonban mégis lehet segíteni. Szialeljen halált önt, mint álhalott. Álszentté fogom kinevezni.**

— **Lapunk mai számához mellékelve egy zeneművet vesznek olvasóink. Egy bűnbánati ének ez, melynek dallamát, Szász Béla hasonczimű költeményére, Kálmán Farkas, t. munkatársunk szerezte, ki az énekgy terén, úgy kutatásai, mint más oldalú fáradozásai által, maradandó érdemeket szerzett magának. E minden tekintetben sikerült egyházi ének közreadásával szolgálatot véltünk teljesíteni úgy az új énekes-könyv ügyének, mint t. olvasóinknak is.**

A SZERKESZTŐ POSTÁJA.

Gönczi János kollegának, Koronka. Már kiszedett, becses czikke, térszúke okán, mai számunkból kimaradt. De azért „a mi halad, el nem marad.“

Kálmán Farkasnak, Gyűd. E számra későn érkezett, de jövő számunk mindenesetre hozandja. Megye a lap rendszeren?